

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 17

FÖRSTA KAMMAREN

1966

14—15 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 april

	sid.
Svar på enkel fråga av herr Tistad om överenskommelse med Storbritannien angående ömsesidig befrielse från bilsfatt i vissa fall	3
Svar på interpellation av herr Isacson ang. jordbrukspolitikens framtida utformning	6
Interpellation av herr Andersson, Torsten, ang. utflyttning av statliga verksamheter från Stockholms-området	22
Meddelande ang. enkel fråga av herr Petersson, Erik Filip, ang. statslån till samfundslokaler	24

Fredagen den 15 april

Vissa anslag under sjätte huvudtiteln:	
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar	25
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	27
Den ifrågasatta nedläggningen av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred	28
Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål:	
Konstnärstipendier, m. m.	31
Konstnärbelöningar	37
Förvärv av konst för statens byggnader	38
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek	39
Om inrättande av lånecentral för biblioteken i mellersta Sverige	40
Utbildning av ungdomsledare	42
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	47

	Sid.
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	48
Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet	55
Om bidrag till Bernadotte-museets verksamhet	62
Om eds ersättande med försäkran på heder och samvete	63
Den internationella biståndsverksamheten	65

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 15 april

Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna inom kommunika- tionsdepartementets verksamhetsområde (punkterna 10—55)	25
— nr 47, ang. anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål	31
Bevillningsutskottets betänkande nr 22, ang. förfarandet vid ned- sättning av stämpelskatt på inteckning i fast egendom	63
Första lagutskottets utlåtande nr 20, om eds ersättande med för- säkran på heder och samvete	63
— nr 22, om obligatoriskt stöldskydd på bilar	65
Andra lagutskottets utlåtande nr 28, ang. ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen	65
— nr 36, ang. krigsförsäkringen för sjömän	65
— nr 37, om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yr- kesskada	65

Torsdagen den 14 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

I anledning av studiebesök i Ryssland anhåller undertecknad vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet för tiden den 20 april—den 29 april 1966.

Stockholm den 14 april 1966

Einar Eriksson

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 40 § 1 mom. civiltjänstlagen den 22 april 1960 (nr 74), m. m.

Om överenskommelse med Storbritannien angående ömsesidig befrielse från bilskatt i vissa fall

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Tistads* fråga om överenskommelse med Storbritannien angående ömsesidig befrielse från bilskatt i vissa fall, vilken fråga intogs i kammarens protokoll för den 1 april, och anförde:

Herr talman! Herr *Tistad* har frågat mig om jag ämnar vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en överenskommelse med Storbritannien om ömsesidig befrielse från automobilskatt för motorfordon som i det andra landet brukas för transport av varor.

Jag vill svara att det förra året togs kontakter mellan England och Sverige

i syfte att undersöka förutsättningarna för en lösning av bl. a. det av herr *Tistad* berörda spørsmålet. Man kan förvänta att dessa kontakter återupptas innevarande år i avsikt att få till stånd förhandlingar i frågan. Från svensk sida är man beredd att medverka till att dessa förhandlingar leder till ett positivt resultat.

Herr *TISTAD* (fp):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet Sträng få framföra ett tack för svaret. Om jag hade fått svaret den dagen jag lämnade in min fråga, kunde jag ha sagt att jag varit mycket tillfredsställd med det. På grund av den aktivitet som min fråga har väckt hos de berörda transportföretagen har jag emellertid sedan dess fått vissa informationer som gör att jag tillåter mig att något utvidga frågeställningen och be statsrådet Sträng om ett ytterligare besked.

Anledningen till att jag ställde frågan är ganska lätt att förstå. I englands- trafikerna har man börjat införa moderna lasthanteringsmetoder, och man står inför en mycket långtgående utveckling på detta område. Omläggningen innebär att man övergår till trailers och containers och s. k. flats för transport av varor med specialbyggda fartyg, som lastas och lossas enligt någonting som kallas roll-on-roll-off-metoden. Man för alltså lasten ombord och från bord på hjul. I någon omfattning kommer dessa specialbyggda fartyg att överföra lastbilar, dock mera undantagsvis, beroende på att man inte vill låsa dragfordon och förare under de långa sjötransporterna. Man föredrar att överföra själva lastdelen i form av trailers eller rättare sagt semitrailers, de senare vad som i den svenska vägtrafikförordning-

Om överenskommelse med Storbritannien angående ömsesidig befrielse från bilskatt i vissa fall

en kallas för påhängsvagnar. De vilar med ena änden på dragfordonet och med den andra på hjul.

Denna trafik har förekommit under ett par års tid i ganska begränsad omfattning, och det har i huvudsak varit engelska semitrailers som kommit hit. De har belagts med skatt av fem kronor om dagen under vistelsen här. Det är en förhållandevis hög skatt, eftersom dessa semitrailers inte rullar på vägarna under mer än en mycket liten del av den tid de uppehåller sig här. De skall ju lastas och lossas, och de står och väntar på transportlägenheter o. s. v. Namnet »påhängsvagn» kanske inte ger en riktig uppfattning om vad det rör sig om. Det är fråga om väldiga bjärsar. De största lastar 21,5 ton och en mindre typ 15 ton. Det är i och för sig berättigat att ta vägskaft, ty de sliter onekligen på vägarna, men det är inte detta det är fråga om.

Detta slags trafik har, som jag sade, hittills varit ganska begränsad, men sedan ett par veckor har ett rederi öppnat trafik mellan Göteborg och Immingham med två turer i veckan. Fartygen kan på varje tur medföra 30 å 40 semitrailers av största storleken. I maj kommer ytterligare en linje att öppnas mellan Göteborg och Hull som visserligen koncentrerar sig på containertrafik men där man även kan transportera semitrailers och lastfordon av andra slag.

Ett stort antal företag har nu inriktat sig på den trafiken, och man har skaffat en mängd sådana trailers även i Sverige, som kommer att sättas in i denna trafik. Vi får dock räkna med att ganska många engelska semitrailers kommer till Sverige.

Det är väl ganska självklart och behöver inte tas upp till diskussion här, att det finns intresse för att på allt sätt underlätta för denna moderna transportform och att befria den från pålagor som inte är nödvändiga eller sakligt betingade. I princip är dessa semi-

trailers skattebelagda. I den svenska automobilskatteförordningen finns det en fullmakt för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser för sådana fordon som tillfälligt uppehåller sig i landet. Det är en kungörelse från år 1934 som här tillämpas. Bestämmelsen innebär en skatteplikt i princip, men det finns två fall då befrielse från skatteplikt kan förekomma.

Det ena fallet är när det främmande landet medger skattefrihet för motsvarande svenska fordon. Det är alltså fråga om reciprocitet i det fallet. Det andra fallet för skattebefrielse är när det främmande landet är anslutet till konventionen om beskattning av motorfordon vid internationell godsbefordran. England är i motsats till Sverige inte anslutet till denna konvention, och följaktligen föreligger inte den grunden för skattebefrielse. Enligt de informationer som hittills har stått till buds har engelsmännen lagt skatt på motsvarande svenska fordon.

Under den senaste veckan har jag emellertid fått veta att just när det gäller semitrailers förekommer ingen skattebeläggning i England. Engelsmännen har lagt hela skatten på dragfordonet, vilket väl i och för sig är en riktig princip, eftersom trailern endast kan trafikera vägarna när den har ett dragfordon framför. Det finns emellertid ingen anledning att diskutera denna princip här, men det synes mig, om dessa informationer är riktiga — och jag har all anledning att tro att de är det — som om det redan nu skulle föreligga möjlighet till skattefrihet för semitrailers.

Det skulle rentav, med den avfattning som 1934 års kungörelse har, finnas anledning att tro att det kanske under ett par års tid har förekommit en felaktig tillämpning av kungörelsen, beroende på att vi har varit bristfälligt informerade om den interna engelska lagstiftningen på detta område. I så fall bör det finnas möjligheter att rätta till detta förhållande. Det finns ju en för-

Om överenskommelse med Storbritannien angående ömsesidig befrielse från bilskatt i vissa fall

ordning om oriktig avgiftsberäkning i tullverket, som tillåter restitution i sådana fall då för höga avgifter har påförts, för en tid av två år tillbaka.

Jag skulle med anledning av detta vilja fråga statsrådet Sträng om statsrådet är beredd att gå i ytterligare närkamp med denna fråga och undersöka genom departementet eller genom vederbörande ämbetsverk om det finns förutsättningar för att med omedelbar verkan genomföra en skattebefrielse och, om det skulle befinnas att dessa förutsättningar har funnits men på grund av bristfälliga informationer inte har kunnat utnyttjas under någon tid, om statsrådet ställer sig välvillig till restitution av skatt till de företag som har inbetalat sådan. Det är fråga om ganska få företag och bör inte vålla några större svårigheter.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Denna sista aspekt på frågan är faktiskt ny för mig. I botten ligger här internationella konventioner dels om skattebefrielse för persontrafik i främmande land och dels om skattebefrielse för varutrafik. Sverige har godtagit båda dessa konventioner. Däremot har England hitintills bara godtagit konventionen för persontrafiken, men ännu inte godtagit konventionen för varutrafiken. Av den anledningen och mot bakgrund av att detta skall vara reciprokt har vi kommit i denna situation. Nu upptogs ju vissa diskussioner under fjolåret, och de kommer att fortsätta i år. Personligen tror jag att man får söka klara av frågan i dess fullständiga sammanhang. Jag reagerar nog på det sättet att jag knappast finner anledning att träffa en specialöverenskommelse för semitrailers. Enligt min uppfattning bör det vara möjligt att få en överenskommelse med engelsmännen om befrielse, d. v. s. att engelsmännen gör samma åtagande som vi från svensk sida redan har gjort genom att godkänna

konventionen; och då bör man ta in hela varutrafiken oavsett om varorna fraktas på en vanlig lastbil eller på en semitrailer.

Jag vill alltså se varutrafiken som en helhet och finner knappast anledning till några specialbestämmelser för påhängsvagnarna. Eftersom Sverige är mycket positivt till en lösning av frågan utgår jag dock från att det skall visa sig möjligt att träffa en överenskommelse med engelsmännen, innebärande att all varutrafik skall vara skattebefriad i båda länderna oavsett om frakten sker på en lastbil eller en påhängsvagn.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet har en positiv inställning. Men jag kan inte förstå att man skulle behöva ta upp några förhandlingar med England — i de av Kungl. Maj:t år 1934 utfärdade bestämmelserna sägs ingenting om att en överenskommelse med det främmande landet fordras. Man kan nöja sig med att konstatera de faktiska förhållandena. Vi har möjlighet att här i Sverige ge skattebefrielse oavsett om skattefriheten i det främmande landet grundar sig på en träffad överenskommelse eller beror på utformningen av den interna lagstiftningen.

Här möter vi nu en helt ny situation. Man har startat en trafik med utnyttjande av moderna metoder och satt in ett stort kapital. Så drabbas man av en, jag vill kalla det, ganska antik skattebäggning. Innan fordonet får lämna hamnen skall man betala sina pengar för den ifrågasatta uppehållstiden — någon kredit kan inte ges på grund av att chauffören måste medföra ett skattekvitto. Och när det skall betalas en slant i importhamnen för var och en av 40 semitrailers, förstär vi att det tar sin lilla tid innan fordonen kommer i väg. Detta är alltså inte bara en kost-

nadsfråga utan det är också en fråga om fördröjning.

Ytterligare besvär vållas genom att dessa semitrailers är obemannade. Chauffören på dragfordonet tar hand om kvittot men lämnar semitrailern på någon fabrik ute i landet. När den sedan skall passera ur landet och kommer till utförselhamnen med ett annat dragfordon måste man visa, att skatt betalats för hela uppehållstiden; men kvittot finns inte. Det blir då risk för att man måste betala dubbel skatt — och i det sammanhanget uppstår svårigheter att fastställa vilken tid fordonet varit i landet, eftersom kvittot är det enda papper som styrker denna tid. Det rör sig alltså om ett administrativt krångel som verkar ganska gammalmodigt, inte alls i takt med utvecklingen på andra områden av utrikestrafiken.

Med hänsyn till de relativt små belopp det här gäller bör det vara ganska självklart att man skall göra allt man kan för att snabbt få en lösning till stånd. Sådan som kungörelsen är formulerad tycker jag nog också att förutläggningarna finns: man går helt enkelt på de faktiska förhållandena i England. Vi har tidigare exempel på att man brutit ut vissa klart begränsade kategorier av fordon. Jag vill minnas att det just i fråga om den engelska trafiken fanns ett undantag för turistbussar, dock icke tvåvåningsbussar. Man har alltså tidigare gjort ganska långt gående uppdelningar.

Med tanke på att denna fråga är mycket betydelsefull för trafiken — det gäller att operera bort en kostnad som förefaller ganska onödig och slippa ifrån ett administrativt krångel — skulle jag trots allt vilja vädja till finansministern att ta saken under omprövning och se om det inte är möjligt att åstadkomma en omedelbar lösning i enkelhetens tecken.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Isacson*s interpellation angående jordbrukspolitikens framtida utformning, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Isacson har frågat mig om de uttalanden som gjordes vid min presskonferens den 14 mars innebär att regeringen tagit ställning till jordbrukspolitikens framtida utformning utan att avvakta resultatet från 1960 års jordbruksutredning.

Vid den återopade presskonferensen framhöll jordbruksminister Holmqvist, att 1960 års jordbruksutrednings väntade förslag kommer att remissbehandlas och därefter i vanlig ordning prövas av regeringen tillsammans med det ytterligare utredningsmaterial som kan komma att erfordras. Samtidigt presenterades de riktlinjer som den socialdemokratiska partistyrelsen anser att man bör följa, när den framtida jordbrukspolitikerna skall utformas.

Det förhållandet att ett parti sitter i regeringsställning varken kan eller bör hindra dess styrelse från att utforma riktlinjer för partiets politik på viktiga samhällsområden, även om dessa är föremål för statliga utredningar. Lika självklart är det, att en partipolitisk regering, i alla de frågor den har att ta ställning till, tillämpar den grundsyn på problemen som präglar dess parti-program.

Svaret på herr Isacson's fråga är alltså, som framgår av det sagda, att regeringen inte tagit ställning till 1960 års jordbruksutrednings förslag. Däremot kommer den att i sitt ställningstagande följa de principer som kommit till uttryck i den socialdemokratiska partistyrelsens riktlinjer för den framtida jordbrukspolitikerna. Detta är en självklarhet och innebär inte något föregripande av utredningens förslag eller remissyttrandena däröver.

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens statsministern få framföra mitt tack för svaret, som jag tycker kommit snabbt.

Jag skulle inledningsvis vilja säga att jag ingalunda ifrågasätter regeringspartiets rätt att utforma riktlinjer för partiets politik på viktiga samhällsområden. Det är inte det saken gäller. Men det finns mycket i anledning av det sätt på vilket regeringen här presenterat ett jordbrukspolitiskt program som det är skäl att diskutera. Själva tillvägagångssättet gjorde på mig ett sådant intryck att jag inte kunde låta bli att framställa en interpellation.

Det började mycket dramatiskt den här dagen — den 14 mars — då vi alla var inställda på att förlåten till jordbrukspolitikens framtid skulle öppnas och vi skulle få se vad jordbruksutredningen hade föreslagit. Vi visste nog att jordbruksutredningen inte var klar — dess utlåtande hade inte slutjusterats; den saken var jag själv fullt medveten om — men ändå fick vi alltså vid detta tillfälle höra dess ordförande lämna en kort sammanfattning av den framtida jordbrukspolitik. Det kom i redogörelsen inte mycket med av motiveringar, inte mycket av det grundmaterial som utredningen arbetat med. Han nämnde i förbigående att det fanns reservationer, men ingenting nämndes om motiven till dessa reservationer. Men allt detta fann vi oss i. En debatt är nyttig, och vi visste att det hela skulle ut på remiss, att det skulle komma att bli livligt diskuterat och behandlat av en rad institutioner och organisationer och få all den sakkunniga belysning som vi har råd att kosta på oss i vårt parlamentariska samhälle.

Men så läste vi Aftonbladet, och där kunde vi konstatera att regeringen den 14 mars skulle hålla en presskonferens. Under ett fotografi av herr Holmqvist stod det att läsa: »Eric Holmqvist, jordbruksminister, gör i dag en viktig jordbrukspolitisk deklaration på regering-

ens vägnar: press nedåt på matpriserna, reducerat svenskt jordbruk, effektiva företag, generös socialpolitik.» Vidare står det: »Socialdemokratiska partiets och regeringens linje klarläggs vid en presskonferens i kanslihuset i dag där statsrådet Holmqvist kommer med en deklaration som sannerligen inte brister i klarhet.»

I samma artikel kunde Aftonbladet visa att vi betalar 22 öre för mycket för mjölken, en krona för mycket för margarin, att sockret kostar en krona för mycket per kilo och smöret fem kronor för litet per kilo och att potatisen troligtvis kan bli billigare.

Man väntade med spänning på denna presskonferens. Vid konferensen utdelades en stencilerad promemoria. Där sägs mycket riktigt att man kommer att föra en jordbrukspolitik som innebär lägre priser på vissa varor, billigare mjölk, billigare margarin och billigare socker. Man utvecklar skälen härför. Jag kan inte gå in på detta nu.

Men dagen efter kunde vi slå upp alla våra tidningar och konstatera samma sak: Regeringen hade lovat oss en konsumentvänlig jordbrukspolitik med lägre priser. Jag kan inte låta bli att citera Dagens Nyheter där det står: »Billigare mjölk och margarin. Var tredje bonde skall bort.» Där har man ett utomordentligt fotografi av två sammanbitna statsmän som står så att säga ansvariga för vad som här sägs. Herr statsministern får ursäkta, men jag har sällan känt mig i politiska sammanhang mera olustig till mods än när jag såg detta. Varför skall man hantera en fråga på detta sätt? Varför skall man angripa ett viktigt politiskt problem på så sätt att man helt enkelt ställer en viss yrkesgrupp i en situation som gör att den känner all den olust och otrivsel som en yrkesgrupp kan känna? Jag tycker att det var ovärdigt regeringen, uppriktigt sagt, att handla på det sättet.

Nu säger naturligtvis herr statsministern: Det var inte regeringen som framträdde, det var regeringens studie-

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

grupp. Det står också i promemorian. Men bakom sig hade studieguppen hela partistyrelsen. Och det var heller inte vilken presskonferens som helst där detta serverades. Det var en presskonferens anordnad av herr statsministern, en presskonferens där en studiecirkel fick komma till tals, men inte vilken studiecirkel som helst utan en studiecirkel där herr jordbruksministern var ordförande, han som skall handlägga den framtida jordbrukspolitiken.

Finns det någon som i den situationen kunde tro att regeringen hade kvar någonting av vilja att objektivt försöka lösa dessa problem? Jag kan i varje fall inte uppfatta situationen på annat sätt än att jag måste tycka att regeringen här har brustit i vilja att objektivt verkligen lösa dessa problem.

Hur är det? Vi har vårt kända parlamentariska system när det gäller att behandla de här frågorna. Men här har plötsligt en av de stora samhällsfrågorna kommit i blickfältet, och man har liksom en känsla av att den frågan kan lösas vid sidan av remissinstanserna. Man går ut till konsumenterna med ett löfte om lägre matpriser, men ett illa underbyggt löfte. Allt detta gör på mig ett utomordentligt underligt intryck. Varför, herr statsminister, kan man gå ut med sådana löften utan att samtidigt redovisa hela kostnadssidan? Finns det ingenting på kostnadssidan som det är anledning att ta upp i sammanhanget? Här tar man faktiskt ut vinsterna i förskott och serverar konsumenterna. Men kostnadssidan då? Jag måste ställa några frågor. Jag skulle vilja hänvisa till de direktiv som utredningen arbetar med, och det är mot bakgrunden av dessa direktiv som jag ber att få ställa följande frågor.

Hur mycket kostar den väldiga omställning som här måste genomföras? Hur många miljarder är regeringen beredd att ställa till förfogande? Hur är det med valutabalansen, när vi skall importera mycket mera livsmedel? Var finns bostäderna för dem som enligt re-

geringen alltför länge dröjt kvar på landsbygden och som skall in till tätorterna? Är det inte slöseri med kapitalinvesteringar som ändå kunde slitas ut inom lantbruket och skogsbruket? Bli det inte några ekonomiska konsekvenser för samhället av en alltför uttunnad landsbygd? Finns det inga kommunikationsproblem och servicefrågor vilkas lösning kommer att kosta samhället mycket pengar? Hur går det med landskapsvården? Kostar det inte någonting? Har regeringen eller dess studiegrupp eller partistyrelsen bemödat sig att se det rent ekonomiska sambandet inom jordbruksproduktionen, t. ex. mellan mjölk- och köttproduktionen, ur konsumentsynpunkt och ur producentsynpunkt? Vad kostar det avgångsvederlag som generöst måste skjutas till för att avgången från jordbruket skall ske tillräckligt snabbt, enligt regeringens uppfattning? Vad är tillräckligt snabbt? Har vi inga andra synpunkter på jordbrukspolitiken inför en anslutning till EEC? Har vi inte lärt oss någonting av den nya jordbrukspolitik som signalerats i USA?

Allt detta har regeringen gått förbi, och regeringens studiegrupp har inte nämnt det med ett enda ord. Man tiger om hela kostnadssidan, men man redovisar vinsten för konsumenterna.

Jag vill gärna understryka att jag är fullt medveten om — och jag vill gärna säga det — att ingenting är viktigare för jordbruket än att försöka föra en konsumentvänlig jordbrukspolitik. Konsumenterna är våra kunder. Men att över huvud taget föra en sådan jordbrukspolitik att man långsiktigt kan driva en konsumentvänlig jordbrukspolitik, det är det som är det väsentliga. Kortsiktigt kan man ge konsumenterna vissa fördelar genom att föra en kortsynt jordbrukspolitik, men dessa problem löser man inte kortsiktigt. Man måste lösa dem på lång sikt, och det förvånar mig att man inte tagit upp den saken i resonemanget.

Jag har här kanske i någon mån av-

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

reagerat mig min olust inför alltsamman efter denna presskonferens. Men jag skulle vilja säga att jag är ytterst angelägen om att regeringen i detta sammanhang klarar ut att man verkligen kan lita på att behandlingen av detta problem i fortsättningen blir objektiv, att regeringen kommer att ta all hänsyn till remissinstansernas synpunkter och att den proposition som skrivs inte i förväg är bestämd på grund av regeringens ställningstagande, som jag anser vara helt förhastat emedan man inte tagit ställning till hela den problematik vilken inte heller har belysts av regeringen.

Jag skulle också vilja säga några ord med anledning av påståendet att det går för långsamt. Det är också ett tema i regeringens deklaration och ett tema i presskommentarerna kring denna i den socialdemokratiska pressen. »Det har gått för långsamt!» Har det gått för långsamt, hans excellens herr statsministern? Var tredje bonde skall bort, står det här. Sedan 1940 har två tredjedelar av de yrkesverksamma inom jordbruket lämnat näringen. Det är i medeltal 20 000 per år. Hur fort bör det gå för att regeringen skall vara nöjd? Jag frågar: När blir regeringen nöjd? Vet herr statsministern att av de 150 000 yrkesverksamma inom jordbruket som i dag sitter på hemman som enligt utredningen är för små, nämligen mindre än 15 ha, är mer än hälften, 80 000, över 55 år gamla? Skall vi omskola dem? Skall vi försöka få bort dem fortare än kvickt? Är det inte lämpligt med en framtida anpassning på det sätt som skett? Räcker det inte med 20 000 om året?

Jag tror att den flåsartade brådska som regeringen visat i detta sammanhang genom att den 14 mars presentera en ny jordbrukspolitik som delvis går längre än jordbruksutredningen föreslagit, måste ge intryck av att det är en fråga som bör ses som en av de stora frågorna i årets valrörelse.

Jag vet inte varför det annars skulle

varit en så samstämmig kör av socialdemokratiska tidningar som tog upp argumenteringen på samma sätt och ställde samma löften om billigare livsmedel. Och jag kan annars inte förstå kommentaren i tidningen Folket där man säger: »I dag går startskottet för valrörelsen.»

Ja, herr talman, vad som är väsentligt i detta sammanhang är att vi vid detta tillfälle får ett definitivt besked av hans excellens statsministern om att regeringen kommer att objektivt pröva allt detta och i första hand handla utifrån sakliga utgångspunkter och utan att vara bunden av den deklaration som regeringen lagt fram där dess studiegrupp fört talan.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! På den sista frågan kan jag utan vidare svara ja. Det meddelades redan vid den presskonferens som diskuteras här, att vi hade för avsikt att i vanlig ordning remittera jordbruksutredningens betänkande, och vi skulle självfallet inte göra det om vi inte hade för avsikt att ta något intryck av vad remissinstanserna säger. Vi tror att många synpunkter kan läggas på detta mycket stora problem, och jag föreställer mig att vi har att motse, såsom vi brukar få, samvetsgrant utarbetade remissvar både från samhällets myndigheter och från näringslivets organisationer.

Jag tror det är klokt att vi försöker hålla oss till vad som har förevarit och inte hänger oss åt vad man tror har förevarit.

Den 14 mars var praktiskt taget alla representanter för vår jordbruksnäring samlade i Stockholm. Man hade enträget vädjat till landshövding Netzen att han vid det tillfället skulle tala om, så långt han kunde göra, vad jordbruksutredningen skulle komma att föreslå. Det gjorde han, och det finns väl ingen som anklagar honom för den saken. Det

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

har väl hänt många gånger förut att man har avslöjat ting ur en kommande utredning — jag skulle kunna lämna åtskilliga exempel, om interpellanten eller kammaren har intresse av det.

Vidare var jordbrukets organisationer kallade till möte för att framlägga sina synpunkter på landshövding Netzéns anförande. Det finns ingen som kritiserar det — självfallet skall de ha rätt att föra fram sina synpunkter.

Jag hade en presskonferens den 14 mars. Det är ett misstag att tro att jordbruksfrågorna upptog huvudparten av intresset vid denna presskonferens. Jag skulle tro att det som gjorde det starkaste intrycket på svenska folket var beskedet i avtalsfrågorna. Även beskedet i författningsfrågorna gav upphov till åtskilliga tidningsskrivelser. Vi talade också om bostadsfrågorna. Man efterlyste riktlinjer som en annan sittande kommitté är sysselsatt med att utarbeta, och vi lämnade vissa upplysningar — den kommittén hade inte kommit lika långt som jordbruksutredningen, men vi talade om så mycket vi ansåg oss kunna meddela.

Herr talman! Jag undrar om det finns någon i denna kammare som tror att vi den 14 mars, när Lantbruksförbundet hade sitt möte, när jordbruksutredningens ordförande lämnade sin redogörelse och jordbrukets organisationer lade fram sina synpunkter, skulle ha haft någon som helst möjlighet att vid presskonferensen undvika jordbruksfrågorna. Det hade varit lika omöjligt som att undvika att beröra de mycket intrikata och besvärliga förhållandena i samband med avtalsförhandlingarna och regeringens ställningstagande till ett eventuellt ingripande på arbetsmarknaden.

Detta är alltså vad som har förekommit. Märkvärdigare än så bör man inte göra det.

Nu säger interpellanten att han blev skräckslagen av det meddelande som han läste i Aftonbladet. Ja, Aftonbladet är ju en pigg tidning, som hade recen-

serat presskonferensen innan presskonferensen hade hållits, och det var ju be-hjärtansvärt. Interpellanten borde emellertid ta det litet lugnare, så att han inte en månad efteråt är lika skräckslagen inför Aftonbladets recension.

Interpellanten skulle möjligtvis kunna ta det lika lugnt som herr Ohlin. Jag tillhör inte dem som i alla väder lovprisar herr Ohlin, och det gör jag inte nu heller, men det är ett faktum att han för en vecka sedan sade i Västerbotten att det inte har hänt någonting, att det inte har gjorts något utspel och att regeringen bara vill ta äran av en utveckling som pågår för fullt.

Interpellanten nämnde själv att 20 000 bönder försvinner varje år — eller övergår till andra yrken, borde jag kanske säga, eftersom vi får hoppas att de inte försvinner. Så olika kan man bedöma det som har inträffat. Om man vill ge en objektiv skildring av det förslag som har framlagts, tror jag man finner att det är raka motsatsen till vad interpellanten försökt göra gällande.

Herr talman! Jag skall undvika att nu låta mig lockas in på den sakkussion som jag hoppas skall komma så småningom när sinnena har lugnat sig något hos de ärade representanterna för oppositionen, men låt mig fastslå följande.

Det är att vända fullkomligt upp och ned på fakta när man säger att det förslag som vi har lagt fram skulle innebära att vi icke tar hänsyn till de stora ekonomiska sammanhangen. Hela vårt förslag utgår ju från det faktum att det svenska samhället och det svenska näringslivet genomgår en våldsam omdaningsprocess. Jordbruket är en av de delar av näringslivet som därvid, om icke speciella åtgärder vidtas, kommer hårdast i kläm.

Lägg märke till vad som händer! Under de senaste fem åren har 95 000 i jordbruket sysselsatta lämnat jordbruket. Jag hoppas som sagt att de inte har försvunnit, utan de flesta arbetar väl i andra näringsgrenar, i industrien,

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

handeln, serviceyrkena o. s. v. Förutsättningen för att detta kunnat ske utan en katastrof för samhället har varit att det har drivits en ekonomisk politik i detta land som har medfört att vi haft efterfrågan på den arbetskraft som utvecklingen själv har friställt från jordbruket och skogsbruket — lägger jag till siffrorna för skogsbruket, där en likartad rationaliseringsprocess pågår, kommer jag upp till 110 000.

Nu säger den socialdemokratiska partistyrelsen att detta är en otroligt betydelsefull del av den svenska strukturella förändringen. Vare sig vi gör någonting eller ej — så långt har herr Ohlin rätt — kommer människor att strömma från ett jordbruk, som icke ger tillräcklig försörjning, till industri, byggnadsverksamhet och handel, som ger bättre försörjning. Vad vi försökt göra är att sätta denna fråga in i dess samhällsekonomiska sammanhang och försöka skapa samma trygghet för dem som lämnar jordbruket som för textilarbetare som utrationaliseras. Damerna och herrarna kanske lade märke till att tidningarna den 14 mars, samma dag som dessa revolutionära ting hände och då det sades att vi skulle avskaffa så många bönder, meddelade nedläggandet av ett textilföretag i Malmö, varigenom 600 arbetare skulle bli utan sysselsättning. Samma grad av trygghet som vi vill ge åt dem som på grund av rationalisering i textilindustrin blir urståndsatta att utföra sitt arbete på den invanda arbetsplatsen, samma grad av trygghet måste landets bönder kunna känna.

Det fastslås i promemorian att detta är en mycket snabb utveckling och att den kommer att fortsätta. Långtidsutredningen har beräknat att om ingenting oförsett händer inom jordbruk och skogsbruk minskningen kommer att bli så hård att någon gång kring 1975 — jag är inte riktigt säker på året — inte en tredjedel, utan två tredjedelar kommer att ha utrationaliserats. Det är alltså långtidsutredningen som drar ut

trendsiffrorna. Vi frågar oss då: Skall vi sitta alldeles stilla och bara konstatera att en utveckling som har lämnat dessa resultat fortsätter och fortsätter i än snabbare takt, om långtidsutredningens analys är riktig? Vi säger följande: »Det klokaste är att man använder den i och för sig av strukturnödvändningen framkallade situationen till en bättre planering av jordbruksegenomdomarnas storlek.» En av huvudpunkterna är att de jordbrukare som stannar i näringen skall ha en bättre grad av försörjning. Detta står i den promemoria som här skildrades. Det står bl. a. — jag säger det eftersom interpellanten tycks förvånad — att förändringen i företagsstrukturen inte har fortgått i den takt som varit önskvärd. Det betyder inte att man skall pressa fram en snabbare avfolkning, utan det betyder precis det som jag här skildrade, nämligen att man vill begagna detta tillfälle till att få fram en rimligare storleksordning av jordbruket.

Jag kan inte finna annat än att det är precis detta som har inträffat. Det är klart att vi får diskutera mycket om detta i framtiden. Den takt i vilken dessa ting skall realiseras har vi icke yttrat oss om. Vi har bara påpekat att om ingenting göres är det sannolikt att vi får — om det nu sker på tio år — de siffror som jag här skildrat, och det är alltså en interpolering av den nu fortgående utvecklingen.

Om staten nu träder in, har vi inte sagt någonting om att denna takt skall påskyndas eller vara långsammare. Vad vi däremot har sagt är att vi tror att om vi får en förnuftigare struktur när det gäller vårt jordbruk än för närvarande är fallet, finns det en möjlighet att icke låta prisstegringarna beträffande jordbrukets produkter fortgå i samma takt som inom andra näringsgrenar. Vi har då tagit ut tre speciella områden — det har gällt mjölken, margarinet och sockret — men vi har inte yttrat oss om den genomsnittliga prisnivån i annan mån än att vi framhållit att vi

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

inte tror att det skall vara nödvändigt med en prisstegring, om man får en rationellt skött jordbruksnäring och utnyttjar den situation som här föreligger. Vi tror då att det skall vara möjligt att få en långsammare takt i fråga om prisstegringar än inom andra näringsgrenar. Jag kan lugnt hålla med herr Ohlin om att det inte är någon revolution som här sker, utan det är ett utsträckande av den solidaritetsprincip som vi har försökt att få tillämpad inom alla andra områden till att omfatta även denna del av näringslivet. Jag skulle bli mycket ledsen om de, jag höll på att säga, nästan hysteriska tonfall som fanns i början inte skulle kunna lugnas ner så att vi fick ett förnuftigt resonemang kring dessa ting av precis samma slag som vi haft när det gällt utformningen av vår arbetsmarknadspolitik.

Jag har, herr talman, som sagt ingen anledning att gå in i en sakdiskussion i annan mån än för att försöka rätta till de missförstånd som tydligen skrämmar upp alldeles förskräckligt. Om man väl undersöker det hela, kommer man att säga att det är en synnerligen stor omdaning som pågår inom vårt samhälle och att den omdaning drabbar jordbruket. Det gör den, oavsett om vi gör någonting eller inte gör någonting åt det hela. Det gäller då att göra den omdaning sådan att hela samhället får största möjliga nytta därav och att man samtidigt skänker den grad av social trygghet, som vi betraktar som naturlig för alla samhällsgrupper, även till landets jordbrukare.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern talade om de hysteriska tongångar som förekom i början av denna debatt — han menade tydligen inte här i dag utan efter den 14 mars, så vitt jag förstår. Jag kan väl säga att det kanske rått en hel del hysteri kring denna fråga, men jag tror att regeringen i detta fall får

ta hela och fulla ansvaret. På det sätt som det hela serverades, kunde det knappast väcka annat än just den oro och den olust, som jag här tidigare skildrat.

Det finns väl ändå ett visst samband även mellan regeringspressen och regeringen. Man kan inte, hur man än läser uttalandena, tolka dem på annat sätt än att regeringen har tagit definitiv ställning. Nu säger statsministern att vi vill anpassa jordbruket till en ny tid för att det skall kunna svara mot sin funktion inom ett förändrat samhälle. Ja, det är vi väl alla överens om, men det är vägarna dit vi hade haft anledning att sakligt diskutera. Den omställningsprocessen är långsam men också dyrbar. Den kostar företagen mycket av tålmod och engagemang, ekonomiskt och på annat sätt. Att över huvud taget arbeta i en atmosfär som inger olustkänslor är något av det tråkigaste som finns. Den atmosfären skapades tyvärr efter regeringens framträdande vid presskonferensen den 14 mars.

Jag kan inte förstå varför det skall vara så bråttom. Att utredningen delvis har publicerat sitt betänkande innan det har slutjusterats är i och för sig ganska egendomligt, men att regeringen uppträder och tar ställning på det sätt den gjort har förvånat mig ännu mycket mera.

Statsministern säger att jag har vänt upp och ned på fakta, men det har jag inte gjort. Jag har velat säga att regeringen genom sin deklaration för konsumenterna redovisat kortsiktiga vinster som finns att göra genom den nya jordbrukspolitik som man serverar, men den har inte med ett ord berört kostnadssidan. Det är minst sagt en ohederlig redovisning, ty kostnadssidan är minst lika väsentlig.

Jag har i det sammanhanget ställt en rad frågor, t. ex. hur regeringen ser på kostnadssidan. Om nu omställningen går så snabbt att jordbruket avfolkas med 20 000 yrkesverksamma personer om året, tycker jag inte regeringen be-

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

höver tillgripa några åtgärder för att forcera denna avfolkning. Morgondagens situation kan vara helt annorlunda. Regeringen får kanske vid ett senare tillfälle vidta åtgärder för att få tillräckligt många människor sysselsatta inom jordbruksproduktionen.

Allt detta hade det funnits anledning att diskutera. Nu har man i en situation, där avflyttningstakten från jordbruket borde ha varit tillfredsställande, ytterligare velat forcera den. Det är det som jag inte kan finna någon som helst mening i.

Det behövs förvisso bättre planering. Den planering som här diskuterats, vilken bland annat innebär att jordbruksutredningen föreslår prispress för att produktionsnivån snabbt skall bli tillräckligt låg, den har ytterligare accentuerats i deklarationen vid presskonferensen den 14 mars. En sådan situation är något av det olustigaste ett företag kan arbeta under, särskilt om det står inför mycket stora och besvärliga omställningsproblem med betydande investeringar. Den frågan har inte statsministern berört, men jag anser att den är mycket väsentlig i sammanhanget.

Jag har med detta velat understryka att det är väsentligt att hela denna fråga kan få utredas i en lugn atmosfär under det år som går innan vi över huvud taget får ta ställning till den i riksdagen. Frågan får inte bli politiskt infekterad. Den måste hanteras på det sakliga sätt som ett svårt problem skall hanteras på, om dess lösning skall kunna bli till både konsumenternas och producenternas fördel.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det är väl närmast en retorisk fråga när hans excellens statsministern försynt undrar om det var någon i kammaren som trodde att det skulle gå att undvika att prata jordbruk på presskonferensen den 14 mars. Det är klart att det inte var möjligt, om

man hade utgått från att det skulle vara det väsentliga i sammanhanget.

När det gäller utredningar anser jag detta tillvägagångssätt ur allmän synpunkt vara anmärkningsvärt.

Det sätt varpå denna fråga framlades innebar ju i verkligheten att de representanter för oppositionspartierna som fanns i utredningen totalt sattes ur spel. Den mening som skulle komma att göras gällande i kommande reservationer fick över huvud taget inte en chans i sammanhanget. Man ställer sig frågan: Är det meningen att det skall bli någon sorts praxis i fortsättningen att utredningar av det slag som hittills förekommit skall på detta sätt sättas ur spel redan från början genom att man från socialdemokratiskt håll — från regeringssidan — publicerar det som man anser vara lämpligt och tar upp till diskussion det som man anser vara befruktande för sin del?

Vi kan ju försöka tänka oss in i den situation som reservanterna nu befinner sig i. Deras möjlighet att gå den normala vägen, att avge sina reservationer till utlåtandet, är sålunda tillfälligt satt ur spel. De har, efter vad jag kan förstå, att i betydande omfattning författa sina reservationer under trycket av den debatt som ägt rum efter regeringens publicering av sin del av utredningen, och vad värre är: de instanser som nu skall remissledes yttra sig om den kommande utredningen kan ju inte heller ha undgått att ta intryck av den debatt som man så att säga har fått i förskott.

Jag hävdar, herr talman, att det sålunda icke kan bli ett remissförfarande som ger det utbyte som hans excellens statsministern har förväntat sig, då det kommer att färgas av det ställningstagande som har skett i olika former tidigare. Jag måste säga att det finns från rent parlamentarisk synpunkt anledning att djupt beklaga detta. Hans excellens statsministern har sålunda försökt hävda att det är resultatet, bland annat, av vad en studiegrupp inom partiet har kommit fram till. Men hela

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

uppläggningsen, hela gången av saken, skulle ju ge vid handen att vad man sålunda åstadkommit är den officiella uppfattning man hade inom den förevarande utredningen.

Det finns också en annan sida av det här problemet som intresserar mig i synnerligen hög grad. Här har man nu konstaterat att ett så och så stort antal bönder varje år försvinner från sina torvor, och det har vi nogsamtidigt haft kännning av. Då säger hans excellens statsministern att vi inte kan sitta med armarna i kors och åse den utvecklingen. Nej bevars, det är väl den mening vi har hävdat under flera år. Men det sätt varpå man nu tar itu med saken är det som upprör i varje fall mig. Man konstaterar sålunda att eftersom den svenska jorden nu inte avkastar mycket mera än vad några tusental bönder kan existera på, så skall man gripa in i utvecklingen på det sättet att man påskyndar avfolkningsen.

Ibland har man, herr statsminister, ett intryck av att man i den pågående debatten liksom inte tillerkänner jordbrukarna någon plats i samhället. Jag har träffat jordbrukare under de senaste åren som just har sagt att det är det bittraste de upplever, när man sålunda inte ens vill ge ett erkännande av att de har utfört ett arbete som är värt någonting från samhällets synpunkt. Varför skulle man inte kunna ge dem som vill bli vid sin torva en chans att arbeta så länge krafterna räcker? Jag vet att många begär inte mer. Så kommer den andra sidan av saken. När vi har slagits för en aktiv lokaliseringspolitik under åren som gått, har vi anslutit oss till den därför att det är alldeles uppenbart att om man tunnar ut befolkningen alltför mycket genom avflyttning, så kommer man så småningom till den insikten att där kan inte levas ett normalt samhällsliv: människorna är för få för att bära kostnaderna för den service de har rätt att kräva.

När socialdemokratien presenterade sitt jordbruksprogram, som sålunda in-

nebär att man skall göra pinan kort för så många som möjligt, så slutar man där det egentligen aktuella problemet uppstår, nämligen hur det skall vara möjligt för de människor som kommer att bo kvar att sitta vid den jord som finns kvar i glesbygden. Hur skall det vara möjligt för dem att leva sitt normala samfundsliv efter den åderlätning som här sker?

Man skall omskola, säger man. Herr Isacson frågade hur det skall gå med omskolningen när den största delen av människorna är 55 år eller däröver. Det sägs ingenting om var de sedan skall få sin placering. Skall drivkraften till det som sker ute i bygderna vara att skaffa ny arbetskraft på den industriella sidan, så vill vi nog samtidigt gärna ha en försäkran om att denna arbetskraft i så fall skall ges en chans att stanna kvar i hembygden. Kan inte det ordnas så håller man så att säga på att här gräva en grav för den landsbygd som vi har i dag. Kan vi inte få ha människorna kvar i någon mån så har vi ingen chans att driva den apparat som landsbygden ändå måste vara.

Jag tror att det hade varit mycket angeläget om det i den debatt som har följt på detta förslag hade funnits rum också för de synpunkter som skulle komma att framföras reservationsvis, varigenom debatten liksom hade fått någon sorts jämnhet och inte den slag-sida som nu har uppstått.

Det skulle trots allt glädja mig om vi från hans excellens statsministerns sida i dag i anledning av denna debatt skulle få något av en försäkran att man i varje fall vad på honom ankommer skall se till att människorna skall ges en chans att vara där de helst vill vara, nämligen i sin hembygd, och inte tvingas ut att trängas på det sätt som oftast hittills har skett. Det är en djupt allvarlig fråga. Det är helt enkelt den som kommer att avgöra möjligheterna för befolkningen i stora delar av vårt land att leva sitt liv i fortsättningen.

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag hade aldrig trott att jag skulle komma att ge mig in i en jordbruksdebatt, men det var en del saker som statsministern sade här som gjorde att jag ändå begärde ordet. Jag tänker först och främst på när han vid flera tillfällen åberopade folkpartiledaren Ohlin och liksom gjorde gällande att herr Ohlin och statsministern var på precis samma våglängd när det gällde denna fråga.

Det pågår en jordbruksdebatt också i andra kammaren, och jag vet att herr Ohlin där har haft tillfälle att klargöra sin ställning, och den överensstämmer inte alls med den som statsministern intar. Jag skulle tro — jag har inte varit inne och lyssnat till vad herr Ohlin har sagt — att herr Ohlin har förklarat att om denna minskning inom jordbruket fortsätter som den har gjort under många år så behövs det inte någon extra påtryckning för att man skall nå fram inom rimlig tid till den procentsats som statsministern inte heller var riktigt säker på. Det var ju inte länge sedan statsministern stod på denna plats och förklarade att det inte har någon större betydelse i detta sammanhang om man talar om siffran 80 eller om det blir någon procent mer.

Jag har samma inställning som herr Torsten Andersson att regeringen haft ett väldigt olyckligt grepp på denna fråga när den presenterades vid den s. k. presskonferensen.

Statsministern förklarade nyss att det egentligen bara var frågan om att sörja för tryggheten hos landets jordbrukare. Det var en solidaritetsförklaring det var frågan om. Ja, men hur kan man, om man har den uppfattningen, presentera hela saken på sådant sätt, att alla de som berörs uppfattar det så att det blir en våldsam reaktion?

En av kammarens ledamöter, som siter strax bakom statsministern, framställde en interpellation till jordbruksministern för några dagar sedan. Han

hade tydligen kommit hem till Norrbotten och funnit att det rådde en rätt olustig stämning bland jordbrukarna där. De hade upplevt statsministerns solidaritetsförklaring på sitt särskilda sätt, nämligen som om de snart inte längre hade några chanser att bedriva jordbruk i Norrbotten.

Jordbruksministern spelade ganska väl med i spelet och förklarade att herr Hedström kunde åka hem till Norrbotten och lugna de upprörda sinnena där.

Jag tycker att man med de resurser som regeringen har till sitt förfogande borde ha möjligheter att presentera en sådan sak som denna med större skicklighet än vad som skedde i detta fall.

Som gammal tidningsman vill jag också opponera mig emot ett uttryck som statsministern använde. Herr Isacson hade litet högläsning för sig ur Aftonbladet, som i förväg hade talat om vad studiegruppen skulle komma att meddela vid det här celebra tillfället. Detta förklarade statsministern med att Aftonbladet hade »recenserat presskonferensen innan den hade hållits». Det fann han på sitt sätt vara behjärtansvärt.

Som gammal tidningsman har jag lärt mig att man inte skall recensera — det skulle i detta fall egentligen heta *referera* — en händelse innan den har inträffat. Jag har en del erfarenheter av att tidningsmän har försökt sig på konststycket att referera en sak innan den har hänt, och det har många gånger fått beklagliga konsekvenser.

Nu kan man kanske lämpligare använda ordet *recensera* än *referera* i detta sammanhang. Recension brukar mest förekomma då det gäller teater och andra liknande spektakel, som utspelas. Och tydligen hade Aftonbladet på känn, att här skulle det bli ett spektakel och inte några sakliga framställningar!

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag skall inte ge mig

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

in på något försök till analys av hur pass olika herr Ohlin och jag ser på dessa ting. Jag höll på att säga att det gläder mig, om vi inte ser dem på likartat sätt.

Vad som var viktigt för mig var bara att konstatera herr Ohlins bedömning av frågan, huruvida det hade annonserats väldiga förändringar i vår jordbrukspolitik eller ej. Jag grundade mitt uttalande därvidlag på vad jag erfarit av TT-referatet av herr Ohlins tal — men det kanske inte var ett referat utan en recension; jag förstår ju nu att man får skilja på referat och recension! Enligt TT säger herr Ohlin, att detta inte var något märkvärdigt utan precis vad som håller på att ske för närvarande. Jag tillät mig då, herr talman, att säga att på ett vis har herr Ohlin rätt — d. v. s. om hans ord är rätt återgivna i referatet eller recensionen; jag har blivit tveksam nu, sedan en »erfaren tidningsman» har sagt att det förhåller sig på något annat vis, men jag har ingenting annat än TT-referatet att gå efter. Jag kan inte sitta i andra kammaren och lyssna, som tydligen herr Axel Andersson kan göra, och samtidigt vara i första kammaren.

Vad jag vill ha sagt är bara att herr Ohlin har rätt så långt, som att vi för närvarande lever i en otrolig omdanningsprocess inom det svenska samhället. Vi kunde kanske ha lättare att föra ett resonemang där vi förstod varandra, om vi talade om textilindustriens situation. Denna industris situation är ju enligt många helt och hållet framkallad av vår handelspolitiska linje. Jag tror att det påståendet är fel, men många säger ju så, precis som många, som tror sig försvara jordbrukets intressen, drivs över i en långt gående protektionism. För textilarbetaren kan det ju se ut som om han kastas ut ur sitt jobb på grund av statsmakternas likgiltighet för hans öde och till följd av att statsmakterna driver en handelspolitisk linje, som inte ger utrymme för trygghet och mänskliga känslor. Jag be-

tonar, som sagt, att jag tror att detta resonemang är felaktigt, men det finns personer som driver det.

Inom socialdemokratien har vi sagt följande: För en riktig användning av den svenska industriens krafter måste vi låta textilindustrien, liksom alla andra industrier, känna trycket av konkurrensen utifrån, men vi kan inte lämna åt sidan den arbetskraft och de företagare, som där är sysselsatta, utan vi måste skapa garantier för en gemensam trygghet, en gemensam solidaritet.

En gång när jag berömde herr Andersson i Brämhult blev han så ledsen, ty han trodde att han måste ha sagt något galet. Därför skall jag nu avstå från att instämna med herr Andersson, ehuru jag är starkt frestad att göra det. Herr Andersson resonerade ju som så: Om vi skall klara problemen måste vi ha inte bara socialvård och stöd åt dem som blir utrationaliserade, utan vi måste ha en effektiv näringspolitik, till vilken också lokaliseringspolitiken hör. Som herr Andersson framhöll hör allt detta ihop. Och jag anser att det väsentliga i socialdemokratiens jordbruksprogram, som det är presenterat här, är att vi försöker sätta jordbruksfrågan i de socialpolitiska, arbetsmarknadspolitiska och näringspolitiska sammanhang där den hör hemma och att vi inte bryter ut jordbruksnäringen och säger, att denna näring skall behandlas på ett helt annat sätt än alla andra näringar i vårt land.

Det är klart att det kan skapas olust hos den som arbetar exempelvis inom textilindustrien, som hotas av indragningar och minskning i sysselsättningen — jag förstår det. Men betänk hur känslan av att samhället ansvarar för att inga katastrofer skall hända har genomsyrat exempelvis textilindustriarbetarförbundet! När den första efterkrigstidens textilkris kom i vårt land, var det många som talade om att vi borde höja tullarna. Man talade blygsamt om två, tre eller fyra procent. Textilindustriarbetarförbundet antog

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

tvärtom på sin kongress ett uttalande av innebörd, att förbundet förstod det riktiga i att landet använder sina produktiva resurser så att det i en fri handel får bästa nytta av dem, men i gengäld krävde textilarbetarna också någonting av samhället.

Litet av den tron på samhället och den tron på framtiden önskar jag faktiskt att landets jordbrukare också hade förmåga att ge uttryck för. Det är nämligen självklart att om man bara skapar känslan att man är utlämnad, helt enkelt lever i ett samhälle där inga hänsyn tas till jordbrukets intressen, då blir det en trist och död stämning över den näringsgrenen. Och så behövde det verkligen inte vara.

Ja, herr talman, jag vill bara konstatera att såvitt jag nu kan finna är det ingen som förmenar ett politiskt parti att ange riktlinjer för sin politik. Den omständigheten att ett parti sitter i regeringsställning kan självfallet icke påverka den friheten. När mittenpartierna avgav sin deklaration i början av året, innehöll också den synpunkter på jordbrukspolitikerna. Anser man att det var någonting alldeles oriktigt? Nej, tvärtom — vad som föranledde angreppen var väl de vaga formuleringarna i deklarationen. Men inte skulle vi ha angripit de partierna med ett enda ord om de försökt att — liksom vi — grundligt penetrera problemet.

Tyvär skall jag strax vara borta i ett annat sammanhang, som kanske inte är lika viktigt som första kammarens sammanträde, men jag tror att jag sagt ungefär vad jag vill säga och jag kan inte fortsätta debatten mycket längre — annars skulle jag ytterst gärna ha velat läsa upp vad som står i socialdemokraternas nu så starkt förkättrade program. Det skulle ha varit väldigt bra om det programmet därigenom kunde ha fått ökad spridning. Men huvudpunkterna hinner jag kanske ändå redogöra för, herr talman!

Den första punkten är: Jordbrukspolitikens långsiktiga syfte skall vara att

skapa ett självbärande svenskt jordbruk och därmed billigast möjliga livsmedel för konsumenterna. — Är det någon som kan stå upp och säga att detta är orimligt?

För att uppnå största möjliga effektivitet i samhällsekonomin begränsas jordbruksproduktionen utan att kravet på försörjningsberedskap eftersättes. — Den processen är, som jag redan framhållit, i full gång.

Genom en snabb rationalisering skall möjligheter skapas för jordbrukarna att uppnå en tillfredsställande inkomststandard.

Den statliga rationaliseringspolitiken aktiviseras ytterligare.

Ökad konkurrens i produktion och distribution av livsmedel möjliggöres.

Prisutvecklingen för jordbruksprodukter dämpas.

Lägre priser på vissa varor: billigare mjölk, billigare margarin, billigare socker.

Nuvarande prisregleringssystem förenklas.

Arbetsmarknads-, social- och lokaliseringpolitiska insatser skall skapa social trygghet och underlätta omställningen för den jordbrukande befolkningen.

Sista punkten är: teknisk och ekonomisk hjälp till utvecklingsländernas livsmedelsförsörjning och livsmedelsdistribution.

Detta är ett program för en jordbruksnäring som — på den punkten är vi alla här i kammaren överens — utsättes för en våldsam avflyttning. Programmet kan väl omöjligen betraktas annat än som ett utsträckande av vår solidaritetsprincip till jordbruksnäringen, precis, som vi försökt göra när vi visserligen vägrat textilindustrin protektionistiskt tullskydd men likväl gjort klart för de anställda: katastrof kommer det ingalunda att bli för er — samhället är redo att försöka skapa en kanske mera fruktbar, produktiv och inkomstbringande sysselsättning åt er än den ni haft förut. Det är något av

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

samma fighting spirit, som den parollen möttes med av textilarbetareförbundet, som man hade hoppats att jordbrukarna skulle visat i dagens situation.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Ju längre jag lyssnar på hans excellens statsministern, desto obegripligare blir hela den här presskonferensen.

Herr statsministern konstaterar att en våldsamt stor avflyttning skett och sker. Men varför skall man då dramatisera hela frågan och gå ut på det sätt man gjorde när man sade: genom en ny jordbrukspolitik kan vi lösa ett väsentligt problem för konsumenterna och ge billigare livsmedel? Detta är egentligen det avgörande. Men herr statsministern har gått förbi hela problemet om *hur* det skall lösas.

Så säger herr statsministern: Det är väl underligt att inte jordbrukarna har någonting av tro på framtiden! Jag svarar att jordbrukarna är optimister av födsel och ohejdad vana — är de inte det, så kan de inte vara jordbrukare. Det är den omständigheten att jordbrukarna har behandlats så som här har skett som gör att många av dem — framför allt de äldre — blir oerhört bittra och förlorar tron på framtiden.

Hur är det med de unga, de som skall satsa på framtiden, dem vi behöver i morgondagens samhälle? För dem måste skapas en jordbrukspolitik som ger dem tro på framtiden, en jordbrukspolitik som är konkret på ett annat sätt än den som här har presenterats av regeringen. Det gäller rationaliseringsfrågor, förvisso, och frågor om olika sätt att medverka till en rationalisering, men den väsentligaste frågan får inte bli att man i dag säger, att vi skall tillämpa en jordbrukspolitik som ger billiga livsmedel, samtidigt som man accepterar ett resonemang inom jordbruksutredningen som innebär att man konstate-

rar: sker inte omställningen tillräckligt snabbt, kommer vi att införa prispress.

Det är detta som gör, att man har mycket svårt att förstå att över huvud taget denna presskonferens skulle behöva komma till stånd. Nu har statsministern i stället talat mycket om textilindustriens problem, och det är kanske litet egendomligt. Varför talade inte statsministern också om Norrbottens järnverk? Den frågan kunde ju tas in i bilden. Och det finns många andra omställningsproblem som ingalunda är ointressanta.

Jag skulle på nytt vilja ställa frågan: Varför skedde publiceringen samma dag, den 14 mars? Hans excellens statsministern har sagt att det bl. a. berodde på att jordbrukets organisationer då hade en presskonferens. Men vad i all sin dar har det med saken att göra? Jordbrukets organisationer, som håller på att skriva på sina reservationer, måste ju få en chans att säga någonting om hur de såg på jordbruksutredningen. Majoritetens förslag presenterades ju av utredningens ordförande. Regeringen har dock möjlighet att på olika vägar få sin mening framförd. Det är regeringen som framlägger förslaget till riksdagen i form av en proposition. Varför ha så flåsartat bråttom, att man samma dag måste tala om för svenska folket hur man ser på jordbrukspolitiken? Detta är fullständigt obegripligt.

Nu säger statsministern, att man på konferensen den här dagen tog upp så många andra väsentliga frågor, t. ex. avtalsfrågan. Ja, men när det gällde den frågan sade regeringen, att det är »en sak, som den inte kan lägga sig i». I jordbruksfrågan däremot hade regeringen ett preciserat program. Det är ändå en liten skillnad!

Jag tror att herr statsministern kan lita på de svenska jordbrukarnas förmåga till rationalisering och omställning. *Men förutsättningen för att det skall lyckas är ändå att vi får en jordbrukspolitik, som ger dem tron på framtiden.*

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort gennämle:

Herr talman! Jag vill bara säga till statsministern, att jag inte gör anspråk på att kunna utföra sådana storartade konststycken som han ibland förmår. Jag har sålunda aldrig gjort anspråk på att kunna sitta här i första kammaren och lyssna till vad man säger i andra kammaren. Jag påpekade endast att det just nu pågår en jordbruksdebatt också i andra kammaren. Jag visste inte vad herr Ohlin där hade sagt, men jag förmodade att han sagt ungefär det och det. Jag ville bara rätta till den saken.

Jag har emellertid fått ett referat — inte en recension — över vad herr Ohlin sade i Västerbotten, där han för övrigt karakteriserade det utspel som vi i dag har diskuterat som ett jippo. Han sade vid det tillfället: »Den omdaning av jordbruket som socialdemokraterna eftersträvar fortgår deras bön förutan.» Vidare gjorde han det konstaterandet, som väl många av oss har gjort, att vad man ville med det här utspelet var att ge konsumenterna det intrycket, att det skulle ske en kraftig sänkning av priserna på vissa viktiga livsmedel. Nu får vi höra, att det kanske inte blir så snabbt som en del konsumenter måhända drömt om.

Statsministern drog här fram mittenpartiernas programförklaring när det gäller jordbruket. Det är väl ändå en viss skillnad mellan att de gör en sådan programförklaring och att jordbruksministern som ordförande i en studiegrupp framlägger sina synpunkter på hur man där har sett på problemen och ger det intrycket, att saker och ting kommer att hända mycket snabbt.

Då var det mycket riktigare att göra som statsministern nyss gjorde, att läsa upp ur det socialdemokratiska parti-programmet, där det, enligt vad jag antecknade, står att »det långsiktiga syftet» skall vara det och det, bl. a. att man skulle kunna få fram prissänkningar. Hur långsiktigt syfte det är fråga om — om prissänkningarna skall kom-

ma om fem eller tio eller femton år — säger programmet ingenting om. Men de som lyssnade till presskonferensen trodde ju att det skulle ske redan i år.

Sedan skulle jag nog vilja protestera mot statsministerns beskrivning av det här utspelet. Han tyckte själv att det var liksom ett under av enkelhet och klarhet, och han kunde inte förstå hur så många människor hade missförstått denna enkla och förnämliga framställning. Kan då statsministern förklara för mig, varför en ledamot av denna studiegrupp, som samtidigt är ledamot av denna kammare, måste rikta en interpellation till jordbruksministern för att få klarhet i en sak som han själv har varit med om att studera så länge?

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! I det här huset är det ju fritt för alla att ha sin uppfattning om saker och ting. Det är alldeles uppenbart att hans excellens statsministern och hans parti har rätt att ha sin uppfattning om hur det skall gå till på jordbrukets område.

Men när han här ställde kravet, att jordbrukarna dessutom skulle vara tack samma för vad som nu håller på att ske, tycker jag ju att man har rätt att protestera.

Från min barndom som jag tillbringade någonstans i en landsbygd kommer jag ihåg att det på en granngård fanns en husmor som gällde för att vara mycket sträng mot sina barn. Hon hade ett mycket raffinerat sätt att bestraffa dem. De fick gå ut i den närbelägna hagen och bryta sig ett ris, och så fick de stryk av det riset. Sedan skulle de säga: Tack, snälla mamma!

Det är litet i överkant, tycker jag. Jag ifrågasätter om inte statsministerns krav på jordbruket också är litet i överkant.

Hans excellens vill inte medge, att det på jordbrukarhåll finns intresse för den här saken. Men vad är det som har skett under de senaste åren? Jo, det har kunnat konstateras att det ratio-

Ang. jordbrukspolitikens framtida utformning

naliserats bort 10 000 à 12 000 jordbruk varje år, och det sker med påtagligt intresse och full medverkan från jordbrukarnas sida. Man ikläder sig i dag kostnader för nya investeringar på ett sätt som skulle varit alldeles otänkbart för några år sedan. Man tror alltså på att man genom att satsa sina pengar, sina händers arbete och sin hjärnas förstånd skall kunna åstadkomma någonting. Nu klipps det av, det går inte att komma ifrån. Då menar jag, att det är litet grovt att kräva att man dessutom skall vara tacksam.

Hans excellens statsministern har ägnat sig mycket åt textilindustrien. Det har så till vida fägnat mig som jag själv representerar den bygd som det i första hand gäller, nämligen boråsbygden. Jag skall inte gå in på någon diskussion om var det eventuella felet med textilindustrien ligger, om det beror på konkurrens eller något annat. För mig är det väsentligt att man kan konstatera vad som här hänt eller håller på att hända. Det friställs ständigt stora skaror människor som inte kan få sin bärgning i textilindustrien.

Då uppstår naturligtvis problemet på vilket sätt man skall råda bot för detta. Det kanske inte finns någon bot när det gäller utvecklingen av näringen i och för sig — det är möjligt att man måste acceptera detta förhållande. Men då har man att gå den andra vägen, nämligen att försöka ersätta vad som är förlorat och bereda människorna utkomstmöjligheter. Det är det som är det helt överskuggande problemet där nere.

Jag kan inte finna annat än att det är precis detsamma inom jordbruksnäringen. Där rör det sig också om människor som man bör ha all den aktning för som man har för enskilda människor över huvud taget i samhället, människor som har rätt att kräva samhällets omvårdnad. Är det omvårdnad när man rycker bort existensmöjligheterna, de existensmöjligheter som redan är ytterst problematiska men som blir

dåliga ned till noll genom de åtgärder man håller på att vidta?

Det är det som är den stora frågan. Och det är det som är frågan när man ser att dessa människor har mist tron både på samhället och på sin egen tillvaro, ty de anar ingen ljuspunkt som de kan falla tillbaka på och säga: Jag utför tydligen ändå i samhället något arbete som är värdefullt och riktigt och jag kanske tolereras bara för det!

I min gröna ungdom, när man smått började intressera sig för politik, hölls ofta debatter man och man emellan ute i bygderna. En sak tyckte jag att man lärde sig då, och det var att småfolket, d. v. s. de människor som inte levde på solsidan, som inte hade den stora delen av denna världens goda, hade en viss förankring hos socialdemokratien. Där fann de förståelse för sina problem.

På den punkten tycker jag att socialdemokratien har undergått en våldsam förändring i våra dagar. Den förståelsen finns inte längre, ty i så fall skulle det väl falla något korn av den också på alla de människor, som berörs av den operation man här håller på med. Det är att beklaga, ty jag tror att samhället skulle tjäna utomordentligt på att de som arbetar för dess bästa vore mera eniga på denna punkt, nämligen att se till alla enskilda människors intressen och inte försöka stöta ut vissa grupper som man inte har något intresse av.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 32 § och 39 § 2 mom. lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 85, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, angående viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m.; samt

nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 98, med förslag till virkesmätningsslag; och

nr 100, med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 102, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 62 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 103, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m.; och

nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring, hänvisades propositionen, såvitt den avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående viss utbildning av läkare med utländsk medicinsk examen m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 117, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 34 §§ lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

Interpellation ang. utflyttning av statliga verksamheter från Stockholms-området

nr 118, med anhållan om yttrande över förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612); och

nr 119, med förslag till lag om Sveriges sjöterritorium.

Föredrogos och hänvisades motionen nr 686 till bevillningsutskottet,

motionen nr 687 till lagutskott, motionerna nr 688—694 till statsutskottet,

motionerna nr 695—698 till lagutskott,

motionerna nr 699 och 700 till statsutskottet,

motionen nr 701 till lagutskott, motionerna nr 702—704 till statsutskottet,

motionen nr 705 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 706—709 till statsutskottet,

motionerna nr 710 och 711 till lagutskott samt

motionerna nr 712—718 till statsutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 45—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 26—30 och 33, bankoutskottets utlåtanden nr 23 och 24, jordbruksutskottets utlåtande nr 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 24—26.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtande nr 47 skulle sättas näst efter samma utskotts utlåtande nr 6.

Herr **KAIJSER** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de ärenden, som avses i Kungl. Maj:ts propositioner nr 85 och nr 90, hemställer jag att kammaren måt-

te medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. propositioner utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kommit kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. utflyttning av statliga verksamheter från Stockholms-området

Ordet lämnades på begäran till herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp) som yttrade:

Herr talman! De centrala ämbetsverken och annan central statlig verksamhet är med några enstaka undantag lokaliserade till Stockholm. Frågan om utflyttning av statliga verksamheter från Stockholm till andra områden har länge varit aktuell. Senast prövades den av lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet, som i slutet av 1963 lade fram sitt huvudbetänkande.

Lokaliseringsutredningens förslag var inriktat på en omfattande utflyttning av statliga verksamheter. Av cirka 185 undersökta verksamhetsgrenar kunde enligt utredningens bedömning 110 flyttas från Stockholm. Ett 20-tal enheter ur denna totala utflyttningsgrupp ansågs av utredningen vara relativt fristående i förhållande till annan statlig verksamhet. Lokaliseringsorten för dem kunde bedömas efter vad som syntes lämpligt i varje särskilt fall. I fråga om de 90 återstående verksamhetsgrenarna förelåg däremot så stort behov av inbördes samarbete, att man borde eftersträva större samlade utflyttningar. Dessa 90 enheter, betecknade som den stora utflyttningsgruppen, skulle kunna utflyttas under en tid av 10—15 år. Utredningen hade också ett alternativ på kortare sikt med en utflyttning från huvudstadsområdet av ett 30-tal verksamhetsgrenar, den lilla utflyttningsgruppen. Denna begränsade utflyttning

Interpellation ang. utflyttning av statliga verksamheter från Stockholms-området skulle planläggas på sådant sätt, att den inte föregrep en större omlokalisering längre fram.

Det finns flera skäl som talar för en utflyttning av statliga verksamheter från stockholmsområdet. De befolknings- och miljöpolitiska synpunkterna t. ex. är av stor betydelse. Inom storstockholmsområdet är nu cirka 1,1 miljon människor bosatta. Det är skäl att betrakta detta som en överdimensionerad bebyggelse. Prognoserna pekar på en ökning till cirka 1,5 miljon fram till 1990. Den totala utflyttning, som utredningen ansåg möjlig, skulle gälla inemot 28 000 statliga befattningar. Trycket på storstockholmsområdet skulle därmed kunna minskas med över 100 000 personer. Helt naturligt skulle en sådan omlokalisering av den statliga verksamheten göra det lättare för Storstockholm att komma till rätta med t. ex. trafikproblem, sociala förhållanden och bostadsbrist. Samtidigt skulle utvecklingen stimuleras i de nya lokaliseringsområdena.

Lika väsentligt är det naturligtvis, att den statliga verksamheten har en lokalisering, som i största möjliga utsträckning främjar effektiviteten. Med hänsyn till vissa statliga verksamhetsgrenars funktionsmässiga samhörighet är det angeläget, konstaterade lokaliseringsutredningen, att sammanhålla stora delar av den centrala statsförvaltningen inom från kommunikationssynpunkt relativt slutna områden. Den statliga verksamheten i Stockholm är emellertid utspridd på olika håll i staden och dessutom mycket trångbodd. Inom Stockholms innerområden kunde enligt utredningens bedömning endast statsdepartementen och ett mindre antal ämbetsverk, som har mycket stora behov av kontakt med regeringens kansli, beredas utrymme. Den punktvisa utflyttningen av ämbetsverk till olika förorter inom stockholmsområdet, såsom vattenfallsstyrelsens lokalisering till Räcksta och televerkets till Farsta, kunde på längre sikt leda till en uppsplitt-

ring av statsförvaltningen, som minskade effektiviteten. Lokaliseringsutredningen ansåg sig kunna konstatera, att föreliggande planer beträffande stockholmsområdet inte gav anvisning på någon rationell lösning av den statliga verksamhetens utbyggnadsproblem, vare sig i innerstaden eller i förorterna. En utflyttning av en väsentlig del av den statliga verksamheten från stockholmsområdet framstod sålunda som önskvärd inte minst ur effektivitetssynpunkt.

Särskild vikt måste i sammanhanget också fästas vid att de centrala myndigheternas placering i Stockholm är mindre tillfredsställande från beredskapssynpunkt. Stockholm måste antas vara ett primärt mål vid ett angrepp mot vårt land. De centrala ledningsorganen måste i ett kris- eller krigsläge flyttas ut till skyddade eller mindre utsatta platser. Detta gäller inte endast militära myndigheter utan också andra organ, som är av särskild betydelse för vårt totalförsvar. Utflyttning av alla myndigheter med väsentliga totalförsvarsuppgifter eller i varje fall av den övervägande delen av dem skulle enligt lokaliseringsutredningen medföra odiskutabla vinster från beredskapssynpunkt.

En utflyttning av den omfattning som lokaliseringsutredningen diskuterade är naturligtvis i och för sig kostnadskrävande. Men den kan totalt sett knappast bedömas medföra några större kostnadsökningar för samhället. På de nya lokaliseringsorterna måste givetvis bostäder byggas i väsentlig utsträckning. Men samtidigt lättas trycket på bostadsmarknaden i Storstockholmsområdet i motsvarande mån, vilket torde kunna leda till en viss total kostnadsminskning. Nya förvaltningsbyggnader måste uppföras på de nya lokaliseringsorterna. Men samtidigt kan det konstateras, att den statliga verksamheten nu under alla förhållanden har ett betydande behov av nybyggnader för skilda ändamål. Den akuta lokal-

Meddelande ang. enkel fråga

bristen för den statliga verksamheten kommer på något längre sikt att nödvändiggöra avsevärda investeringar, även om den centrala statliga verksamheten i samma utsträckning som för närvarande skulle vara förlagd till Stockholm. Det nuvarande läget måste sålunda betraktas som tjänligt för planering av en omfattande omlokalisering av den statliga verksamheten.

Den här berörda frågan är från skilda utgångspunkter av stor betydelse för vårt samhälles utveckling. Lokaliseringsutredningen lade såsom nämnts fram sitt betänkande i slutet av 1963. Detta har varit föremål för sedvanlig remissbehandling. Från regeringens sida har därefter emellertid inte något initiativ i frågan kommit till synes.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern rikta följande frågor:

Har regeringen för avsikt att på grundval av lokaliseringsutredningens rörande statlig verksamhet betänkande framlägga förslag till utflyttning av

statliga verksamheter från Stockholmsområdet till andra områden?

När kan i så fall proposition i frågan väntas föreligga?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Petersson, Erik Filip*, (fp) till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »Avser Statsrådet förelägga riksdagen förslag i anledning av sakkunnigas betänkande angående statslån till samfundslokaler, 1964: 52?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.39.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 15 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela, att det är min avsikt att söka avsluta detta plenum kl. 15.45.

Jag får också meddela, att riksdagens ledamöter inbjudits att måndagen den 9 maj besöka marinen. Exemplar av denna inbjudan har utdelats, och anmälningslista för anteckning om deltagande i besöket finns utlagd i kammarens kapprum. Listan indrages fredagen den 29 april kl. 18.00.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1966/67 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 10—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Ang. bidrag till vatten- och avlopps- anläggningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wikberg* (I: 454) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Växjö *m. fl.* (II: 543), i vilka hemställts,

att riksdagen vid sin behandling av anslaget Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1966/67 måtte anvisa ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor, dels ock en inom andra kammaren av herrar *From* och *Westberg* väckt motion (II: 536).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 454 och II: 543, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor;

II. att motionen II: 536 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson* och *Bengtson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Kårby, *Mattsson* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 454 och II: 543, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! För alla som sysslar med kommunernas problem är det känt vilken stor eftersläpning som föreligger sedan årtal tillbaka beträffande bidrag till vatten- och avloppsanläggningar.

I en reservation till punkt 13 har yrkats bifall till motionsparet I: 454 och II: 543, och i enlighet därmed föreslås

Ang. bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

en uppskrivning av medelsanvisningen under denna punkt med 5 miljoner kronor för att göra det möjligt att inhämta eftersläpningen. Om jag inte är fel underrättad, tar det för närvarande sex år för kommunerna att få dessa medel. Om denna reservation bifalles skulle väntetiden kunna avkortas med ett år, vilket säkert skulle uppskattas mycket av kommunernas representanter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkt 13.

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Utskottet har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 85 miljoner kronor för detta ändamål, det vill säga samma belopp som utgick under förra året. Jag erkänner att detta är ett mycket viktigt ändamål och att riksdagen undan för undan bör höja anslaget, så att vi kommer till rätta med den eftersläpning som herr Larsson talade om.

Utskottet har emellertid hänvisat till det ekonomiska läget och dessutom påpekat att det under rätt många år har beslutats om en ständig ökning av anslaget. Anslaget utgick under budgetåret 1958/59 med 30 miljoner kronor. Det har sedan ökats undan för undan och är nu, som jag nyss nämnde, uppe i 85 miljoner kronor. Vid de tillfällen då Kungl. Maj:t tidigare föreslagit en ökning med 10 miljoner kronor, eller vid något tillfälle med 15 miljoner, har det ständigt framlagts reservationer om ytterligare ökning av anslaget.

Utskottsmajoriteten har alltså, som jag nämnt, hänvisat till att det tidigare år efter år har beslutats om rätt kraftiga höjningar av anslaget. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av

utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 13 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 35.

Sedermåra bifölls på gjord proposition utskottets i mom. II gjorda hemställan.

Punkterna 14—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 24***Anslag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 8 622 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wikberg m. fl.* (I: 456) och den andra inom andra kammaren av herr *Josefson i Arrie m. fl.* (II: 544), i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av förevarande anslag för budgetåret 1966/67 måtte anvisa ett förslagsanslag av 8 907 216 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 456 och II: 544,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, att tillämpas till vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 8 622 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Gustafsson* i Kårby och *Mattsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 456 och II: 544,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Sveriges meteorolo-

giska och hydrologiska institut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 8 907 000 kronor.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 456 och II: 544 har föreslagits en ökning av anslaget till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut med 285 000 kronor, för att institutet i enlighet med sin begäran skulle kunna anställa personal för att centralt utföra vissa långsiktiga väderleksprognoser för bl. a. jordbrukets behov. Härigenom skulle prognoser kunna lämnas också under lördagar och söndagar, liksom under semesterperioder.

I reservationen vid punkten 24 har föreslagits att institutet skall tillföras den begärda personalförstärkningen genom att anslaget höjs med 285 000 kronor. Utskottets majoritet har dock tydligen tagit intryck av det hårda klimatet denna kalla vår och eftervinter. Detta är ju dessutom i viss utsträckning en jordbruksfråga, och jordbruket är den näring i landet som speciellt får kännas vid den hårda klimatförsämring som brutit in över Sverige i många avseenden — inte bara meteorologiskt.

Nu hoppas jag på töväder och vårvindar och vågar, herr talman, yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Jag skall inte som herr Larsson hänvisa till vådrets makter när jag försvarar utskottets hemställan.

Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning av detta anslag med 185 000 kronor i jämförelse med föregående budgetår. Utskottet har hänvisat till det samarbete som pågått mellan institutet, flygvapnet och hushållningssällskapen, varvid man har anlitat väderradaranläggningarna och prognosresurserna vid ett an-

Ang. den ifrågasatta nedläggningen av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred

tal flygflottiljer. Detta samarbete har lett till att man kunnat utfärda lokala prognoser, som enligt utsago har varit till stor och god nytta för jordbruket. Vi har därför inom utskottsmajoriteten inte nu velat gå längre än Kungl. Maj:t.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 17.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 25—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Ang. den ifrågasatta nedläggningen av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:t i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 290, av herr Sveningsson, samt II:361, av herr Oskarson och herr Bengtson i Solna, till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 205 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 289, av herrar Svanström och Hellebladh, samt II: 532, av herr Dahlgren m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 289 och II: 532 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att planerna på en nedläggning av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred omedelbart borde inställas och att i stället breddning av ifrågavarande sträcka borde företagas så snart ske kunde.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Under denna punkt redovisas ett motionspar, I: 289 och II: 532.

I motionerna anförs först några allmänna synpunkter beträffande de problem som kommer att beröra bygder som drabbas av järnvägsnedläggelse. Dessa bygder erbjuds i bästa fall en ersättningstrafik med landsvägsbussar. Vi anser som motionärer att man som ett minimikrav i sådant fall borde begära att någon nedläggning av järnväg icke får ske innan det berörda landsvägsnätet får en fullständig upp-

Ang. den ifrågasatta nedläggningen av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred

rustning. Detta sker i många fall inte. Att sätta in landsvägsbussar i stället för järnvägens rälsbussar när vägarna är backiga och krokiga är direkt olämpligt både med tanke på passagerarnas bekvämlighet och trafiksäkerhetens krav, hävdar motionärerna.

Motionärerna övergår sedan till att redovisa aktuella förhållanden i Kalmar län. I Kalmar län svävar nedläggningshotet över en hel del av länets järnvägar. Det är självklart att detta hot medför bekymmer i olika sammanhang. Jag är ju i denna kammare känd för att vara orolig i olika sammanhang — det fick jag statsrådet Holmqvists ord på häromdagen. Nedläggningshotet medför emellertid en oro som är berättigad. Det råder ju ingen tvekan om att kommunikationerna är av mycket stor betydelse för näringslivet.

I lokaliseringsdebatter och andra debatter har med tydlighet framgått att den sydöstra delen av Sverige, till vilken del Kalmar län hör, är ett ur lokaliseringssynpunkt samt när det gäller industrianläggningar och annat inte helt gynnat område. Det är därför särskilt önskvärt att hänsyn tas till kraven på goda kommunikationer. Skulle de planer på indragningar genomföras som för närvarande är mer eller mindre aktuella i länet, kommer detta att innebära att Kalmar län i fråga om järnvägar endast får kvar tre tvärgående stickspår, nämligen linjerna till Västervik, Oskarshamn och Kalmar, medan t. ex. Vimmerby stad helt kommer att sakna järnvägsförbindelser. Vi har ansett detta vara ett mycket olyckligt förhållande som inte får bli verklighet.

Vad sedan gäller den planerade nedläggningen av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred vill jag säga, att det föreligger ett avtal mellan det enskilda företaget som tidigare ägde ifrågavarande järnvägslinje och staten, vilket innebär att en breddning av spårvidden skall företagas till nästa år. Motionärerna begär en skrivelse till Kungl. Maj:t med tillkännagivande av att planerna

på en nedläggning av ifrågavarande järnväg skall stoppas och att i stället en breddning så snart som möjligt måtte företagas. En summa är också utfäst såsom ersättning för den händelse breddningen inte kommer till stånd inom angiven tid.

Motionärerna anför vidare att många frågetecken finns beträffande resonemanget om underskott på landsbygdens järnvägar. Det är svårt, säger motionärerna, att frigöra sig från misstanken att en viss styrning av lönsamhetsundersökningarna kan ske. Motionärerna framhåller också att kostnaderna för landsbygdens järnvägar bör ses i jämförelse med de enorma summor som staten satsar i Stockholm och andra storstäder för att klara trafikproblemen där.

Med vad jag här anfört av motionärernas motivering vill jag understryka, hur allvarligt vi i denna landsända ser på dessa problem. Utskottet har för sin del sagt, att den trafikpolitik som beslutades här i riksdagen år 1963 föreskriver viss gång i fråga om behandlingen inför en förestående nedläggning. Vi känner väl till denna gång och vi har i ett annat sammanhang lämnat en motion, som kräver en förändring av det beslut som fattades år 1963, vilken förändring bland annat innebär en rådgivande diskussion med andra berörda organ såsom landsting, länets planeringsråd o. s. v. När den motionen blir aktuell, kommer vi naturligtvis att närmare redogöra för våra synpunkter. I fråga om järnvägslinjen Västervik—Hultsfred gäller ett speciellt avtal mellan staten och det enskilda företaget, vilket gör att denna fråga inte är helt jämförbar med andra liknande frågor.

Herr talman! Med anledning av det som jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 289 och II: 532.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Herr Svanström har själv erinrat om de riktlinjer för tra-

Ang. den ifrågasatta nedläggningen av järnvägslinjen Västervik—Hultsfred

fikpolitiken som beslutades i enlighet med sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande år 1963.

Dessa riktlinjer innebär ju att man vid nedläggning av järnvägslinjer skall tillämpa samma förfarande som tidigare. Som det står i utskottsutlåtandet, får således bland andra arbetsmarknadsstyrelsen och Näringslivets trafikdelegation tillfälle att delta i beredningen av ärendet på verksplanet. Vidare får länsstyrelse och kommunala myndigheter yttra sig såväl remissvägen som vid olika sammanträden. Utskottet har ansett att detta tillvägagångssätt ger tillräckliga garantier för en omsorgsfull prövning av ärendet. Jag för min del anser att man inte gärna kan övergå till ett annat förfarande, som innebär att riksdagen skulle ta ställning till olika nedlägningspropåer från järnvägsstyrelsens sida. Jag tycker att herr Svanström borde kunna vara överens med mig om att dessa frågor i fortsättningen bör handläggas på ungefär samma sätt som tidigare.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Låt mig ställa en fråga till herr Fritz Persson: Anser herr Persson att det föreligger någon skillnad i detta fall, där det finns ett avtal om breddning av ifrågavarande järnvägsdel?

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Det avtal som föreligger mellan det nuvarande järnvägsföretaget och staten får väl regleras på det sätt som är angivet där. Jag tycker inte att riksdagen har någon särskild anledning att lägga sig i detta. Avtalet bestämmer ju hur det skall gå till, om järnvägen inte kommer att breddas.

Jag kan erinra om ett annat fall som förelåg till behandling när riksdagen tog ställning till riktlinjerna för den

allmänna trafikpolitiken. Redan tidigare hade riksdagen fattat beslut om breddning av en järnväg i Kronobergs län, men det beslutet upphävdes vid det här tillfället.

Hur en uppgörelse skall ske mellan staten och järnvägsföretaget i det nu aktuella fallet är en sak som får regleras i enlighet med avtalet. Där är det ju angivet hur det skall gå till, om ingen breddning kommer till utförande. Utskottsmajoriteten har icke ansett sig kunna ta ställning på annat sätt än som framgår av utlåtandet.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag kan inte vara tillfreds med det svar som herr Persson har givit mig.

Det är självklart att avtalet skall regleras på det sätt som där är föreskrivet, men jag tror att det finns anledning anse att riksdagen i detta sammanhang bör anmäla sina synpunkter på problemet. Det är vad vi har avsett med motionen.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag har inte räknat med att herr Svanström, som talar för motionen, skulle vara tillfredsställd med vad jag har anfört. Som jag sade förut, har utskottsmajoriteten ansett att riksdagen i varje fall i nuvarande läge inte har anledning att befatta sig med den här frågan på annat sätt än som skett i utskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. I.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande mom. II förekomna yrkandena

propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 289 och II: 532; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 46—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 54 och 55

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till allmänna kultur- och bildningsändamål jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Konstnärstipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 574 000 kronor.

Detta reservationsanslag var för innevarande budgetår uppdelat på fyra anslagsposter, nämligen en till stipendier åt författare och översättare, en till stipendier åt konstnärer inom måleri m. m., en till stipendier åt tonsättare och en till stipendier åt konstnärer i övrigt.

Stipendierna utgjordes av större arbetsstipendier, mindre arbetsstipendier, resestipendier och stipendier av pensions- eller understödskaraktär. De större arbetsstipendierna utginge normalt med cirka 12 000 kronor och de mindre arbetsstipendierna med lägst 4 000 kronor och högst 6 000 kronor. Övriga stipendier utginge med belopp enligt vederbörande stipendiemyndighets bestämmande.

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundström* och *Bengtson* (I: 192) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 245), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att riksdagen måtte besluta inrätta ytterligare 20 större och 40 mindre arbetsstipendier till konstnärer inom måleri m. m. och i anledning därav till Konstnärstipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 390 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 2 964 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 574 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 964 000 kronor.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen rörande den nu förevarande punkten jämväl finge beröras punkterna 2—5 i detta utlåtande; eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över att vi får behand-

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

la de fem första punkterna i ett sammanhang — de hänger ju nära ihop med varandra och avser konstnärstöd i olika former.

När det gäller konstnärstipendierna utgår för innevarande budgetår ett anslag på sammanlagt 2 474 000 kronor. De fyra organ som svarar för utdelningen av de statliga konstnärstipendierna har tillsammans begärt en anslagshöjning med nära 3,2 miljoner kronor. Den största ökningen avser konstnärer inom måleriet, vilket är rätt naturligt eftersom trycket där är hårdast; enligt uppgift från Akademien för de fria konsterna har cirka 500 ansökningar inkommit till de sammanlagt 50 stipendier som är disponibla under innevarande budgetår. De fyra organen hemställer också om att de större arbetsstipendiernas belopp skall höjas från 12 000 till 15 000 kronor.

Departementschefen begär en höjning av det totala anslaget med endast 100 000 kronor. I utskottet har vi reserverat oss för en anslagshöjning med ytterligare 390 000 kronor. Den summan är ju blygsam i jämförelse med vad skolöverstyrelsen äskat men innebär ändå att det skulle bli utrymme för ytterligare 20 större och cirka 50 mindre stipendier.

De siffror jag tidigare anfört torde ge klart besked om att verkligt stora behov föreligger. Jag vill särskilt understryka att ett ökat antal stipendier skulle ge yngre konstnärer större möjligheter att komma i åtnjutande av arbetsstipendier. Detta tror jag personligen är mycket viktigt. När de unga konstnärerna fullbordat utbildningen och skall börja sin verksamhet är de helt naturligt oftast okända och har i många fall stort behov av det stöd som ett stipendium innebär, men tyvärr är det alltför sällan som unga konstnärer har möjlighet att få något av de stipendier som finns.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten 1.

Så några ord om punkten 2 i utlåtandet, som gäller konstnärbelöningar. Dessa belöningar skall utgå, som det ordagrant står i kungörelsen, till den som gjort mycket betydande insatser för svenskt kulturliv. Tyvärr har dessa konstnärbelöningar fått en sådan utformning, att belöningen endast blivit en tom gest för många av de konstnärer som erhållit den.

I utskottets skrivning framhålls att den nuvarande utformningen av konstnärbelöningarna har accepterats av konstnärerna. Jag vågar påstå att detta är en överdrift. Det bevisas bl. a. av att ett flertal konstnärer sagt nej till de erbjudna belöningarna. Vi känner alla till den starka oppositionen från konstnärerna på den punkten. Jag kan nämna att för år 1966 100 stycken konstnärbelöningar kommer att utdelas. Av dessa 100 belöningar som skall utgå till, som jag nyss angav, personer som gjort en mycket betydande insats i svenskt kulturliv får 55 konstnärer — alltså mer än hälften — inte ett öre. Av de 45 som tilldelas belöningar får aderton högst 10 000 kronor, sju mellan 10 000 och 15 000, nio mellan 15 000 och 20 000 samt elva mellan 20 000 och 25 000 kronor. Taket är som kammarens ledamöter vet fem gånger basbeloppet, alltså cirka 25 000 kronor. Jag vill kraftigt understryka att med den utformning som belöningarna nu har är det alltså mer än hälften som inte får någonting under innevarande år.

I en partimotion från centerpartiet och folkpartiet föreslås att reglerna för utdelning av konstnärbelöningar skall få en sådan utformning att de i större utsträckning tillgodoser behovet av ekonomiskt stöd till förtjänta konstnärer.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga några få ord också om punkten 4. Denna punkt gäller förvärv av konst till statliga byggnader.

Reservanterna skiljer sig här från utskottet i två avseenden. För det första föreslår vi en ökning i jämförelse med nuvarande anslag med 700 000 kronor

mot av departementschefen föreslagen höjning med 200 000 kronor. Jag kan nämna att reservanternas förslag helt sammanfaller med vad statens konstråd har begärt. För det andra föreslår reservanterna att riksdagen skall bifalla motionsyrkandet om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte understryka betydelsen av ett återinförande av den s. k. procentregeln beträffande förvärv av konst för statens byggnader. Denna regel har ju tidigare stått som riktpunkt, och det är — om jag inte är fel underrättad — först på senare år som den har frångåtts. Så sent som år 1962 uttalade sig riksdagen mycket positivt för ett återinförande av regeln som ett rättesnöre för inköp av konst till statliga byggnader.

Jag ber, herr talman, att få återkomma med yrkanden på de två sista punkterna när dessa behandlas.

Häri instämde herr *Olsson, Johan*, (cp).

Herr **ADOLFFSSON** (k):

Herr talman! Den föregående talaren sade att konstnärsbelöningarna i många fall endast blir en tom gest, och jag skall be att först få säga några ord kring detta ämne.

Visserrligen kan jag hålla med om att belöningarna i vissa fall i praktiken kan bli en tom gest. Jag tycker emellertid inte att vi av den orsaken skall utdöma det nuvarande systemet utan i stället — om så är fallet — ändra systemet, men på ett annat sätt än vad reservanternas förslag innebär.

Reservanternas talesman pläderade för en sådan ändrad utformning av belöningarna att ekonomiskt stöd i större utsträckning än för närvarande skall kunna ges åt förtjänta konstnärer som är i behov av sådant stöd. Jag vill uttala den meningen att det i och för sig inte behöver ligga något fel i att belöningarna i så hög grad som är fallet inriktas på att skapa viss ekonomisk trygghet åt konstskapare, vilkas aktivi-

Anslag till konstnärsstipendier, m. m.
 tet har mattats eller som av en eller annan orsak helt enkelt inte längre orkar att skapa konstnärliga verk, konstnärer för vilka inspirationskällan så att säga har sinat. Det måste garanteras en framtid i största möjliga lugn åt dessa konstskapare. Men som vi framhöll för vår del redan när konstnärsbelöningarna beslutades, borde det finnas ett slags komplement till dessa belöningar, och vi föreslog ett system med långtidslegat, förslagsvis femåriga. Dessa skulle tjäna syftet att ge yngre aktiva konstskapare arbetsro att fullfölja sina verk — något som nuvarande osäkra stipendiesystem inte kan göra. Riskdagen gick emot detta vårt förslag, däribland alltså även de reservanter som nu tycks ha kommit till insikt om att dessa yngre, aktiva och förtjänta konstskapare har råkat komma litet vid sidan om när det gäller det statliga stödet, något som den föregående talaren här nyss poängterade. Jag tror för min del inte att lösningen kan ligga i att till deras förmån nagga konstnärsbelöningarna i kanten — d. v. s. ta från den ena konstnärsåldersgruppen för att ge åt en annan åldersgrupp — utan lösningen består just i att skapa ett system med långtidslegat som ett medel för att ge ökad arbetsro åt dessa yngre, aktiva konstnärer.

Följaktligen kan jag för min del inte biträda reservationen vid punkten 1, även om jag naturligtvis har viss sympati för de synpunkter som den föregående talaren anförde beträffande detta problem. Jag tror emellertid inte att lösningen av problemet ligger på det plan som reservanterna och talaren här har velat ange.

Mer än detta skall jag inte säga om konstnärsbelöningar, stipendieringar och legat. Möjligen skulle jag kunna tillägga att hur viktiga sådana stödåtgärder än är, så kan de inte få vara huvudsak i fråga om de samhälleliga kulturåtgärderna, utan bara något som kompletterar den kulturaktivitet som samhället i övrigt bör utveckla.

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

I stället skall jag be att få säga några få ord om ersättningarna för utfört kulturarbete, alltså den fråga som här återfinns under punkt 5 i utskottets utlåtande.

I anslutning bland annat till vårt förslag om en högre ersättning till författarna för begagnande av deras verk vid offentlig utlåning säger utskottet att den föreslagna totala anslagsökningen är väl avvägd. Men det beror väl på mot vilket man väger. Om man jämför med exempelvis 5 000 miljoner kronor till militären kan man tycka att anslagsavvägningen till detta kulturella ändamål inte är helt lyckad.

Men vidare är det ju så att författarersättningen och anslagen till denna inte är att jämföra med anslagen till stipendiering och till konstnärbelöningar. Där finns inga jämförelsepunkter. Som alla vet lånar samhället ut författarens konstprodukt till allmänheten — och bestämmer sedan snällt och godtyckligt hur mycket produktens skapare skall ha i ersättning för att hans produkt lånas ut till allmänt begagnande. Jag undrar mot vilken annan yrkeskategori man skulle våga förfara på detta sätt. Mot ingen annan. Vidare är det ju så att författarens royalty genom bokförsäljning minskar på grund av att böckerna finns tillgängliga för utlåning. Det säljs självfallet mindre av hans verk till följd härav, eftersom det finns möjligheter att låna boken i stället för att köpa den. För att inga missförstånd skall uppstå vill jag skarpt understryka att jag inte kritiserar detta utlåningssystem — alldeles tvärtom, det är ett bra system, och det bör utvecklas ty det har i hög grad bidragit till att boken blivit en allmän egendom och bör leda till att den blir det i ännu högre grad än nu. Men jag kritiserar häftigt och till och med förnärligt att åt den som skapat det utlånade verket slängs till denna minsta grindslant för att samhället till allmänt begagnande lånar ut den produkt han skapar.

Utskottet säger i utlåtandet att den

största anslagsökningen på stipendieområdet och till vissa andra närbesläktade kulturändamål som finns i dessa punkter har föreslagits just beträffande författarersättningen. Jag skall inte bestrida detta, men utskottet borde kanske också ha nämnt hur många år som har förflutit sedan författarpenningen senast höjdes. Bedömningen hade kanske blivit litet annorlunda, om också denna sakuppgift hade lämnats.

Om en författares böcker lånas ut 10 000 gånger under ett år på de offentliga biblioteken, blir hans utlåningserättning hela 50 kronor högre för ett år än vad den hittills varit, om det förslag som här föreligger genomföres. 50 kronor mera får han för 10 000 boklån! Jag hävdar enständigt dels att denna för författarna kränkande oginhet beträffande deras arbetsersättning inte får fortsätta, dels också att detta system att diktatoriskt fastställa ersättningens storlek — eller rättare sagt litenhet — måste avlösas av förhandlingar och på förhandlingarna följande uppgörelser såsom överallt annars sker när fysisk eller andlig arbetskraft skall utnyttjas av samhället eller av några andra.

Under hänvisning till detta kommer jag också när vi kommer fram till punkten i fråga att yrka bifall till de motioner som vi har lagt fram i detta ärende.

Får jag slutligen, herr talman, också när det gäller procentregeln för konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader bara uttala min förvåning över att reservanterna ovillkorligen vill identifiera procentregeln med ett system om exakt bara en procent. En sådan fastlåsning lämnar inget svängrum för tillräckliga variationer beträffande objektens art, de objekt som skall utsmyckas, eller för den ytterligare utveckling som är önskvärd också på detta område. Visserligen kan vi väl ha en procentregel som ett slags garanti för att det inte stannar upp utan fortsätter och går framåt på området. Men riktiggast är det väl att undan för undan och

självfallet snabbast möjligt öka anslagen för detta ändamål samt inte göra halt när utsmyckningsanslaget uppgår till en procent av byggnadskostnaderna.

Jag har alltså för min egen del — och jag talar personligt — inte riktigt kunnat förstå enprocentregeln och ännu mindre att en sådan ovillkorligen skall innebära fastlåsning vid ett så lågt tal som en procent. Det borde kunna tänkas möjlighet att riktpunkten, om man skall tillämpa en procentregel, kunde vara exempelvis två procent av byggnadskostnaderna för konstnärlig utsmyckning eller till och med tre procent, beroende på vår kulturella standardutveckling o. s. v.

Jag är alltså litet kritisk på detta område, men eftersom reservationen ändå pekar framåt vad beträffar anslagen skall jag ta mig friheten att sedermera rösta med reservanterna i den frågan.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag vill instämma med herr Eriksson i att det bara är bra att vi får behandla dessa punkter gemensamt, eftersom de i hög grad hör ihop.

Reservanterna är kritiska mot konstnärstipendierna och framhåller, som herr Adolfsson varit inne på, att utdelandet är att betrakta som en tom gest, då mer än hälften av dem som får belöningarna inte får någon glädje av dem. Stipendierna måste emellertid betraktas som ett socialt stöd för dem som av olika skäl inte längre har möjlighet att få någon inkomst från sin konstnärliga utövning. Jag tror inte det är riktigt som herr Eriksson säger, att det förekommer en stark opposition på den punkten. Oppositionen var kanske stark första gången stipendierna utdelades, men sedermera har man nog kommit underfund med att de är avsedda att vara ett verkligt stöd för konstnärerna. Konstnärbelöningarna har ju också uppräknats med 500 000 kronor.

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

Beträffande förvärv av konst till statens byggnader har en väsentlig ökning skett, om man tar hänsyn till hur verksamheten har lagts upp. I och för sig är ökningen inte större än 200 000 kronor, men Kungl. Maj:t föreslår att staten under nästa budgetår får göra beställningar av konst för ett motsvarande belopp, och man kommer därigenom upp till 3,6 miljoner kronor. Därutöver finns 2 miljoner kronor i reserverade medel. Sammanlagt står alltså 5,6 miljoner till förfogande för beställning av konst under kommande budgetår. Det är ju ett avsevärt belopp, och man kan ifrågasätta, om det över huvud taget finns möjlighet att utnyttja hela detta belopp på en enda gång.

Reservanterna talar om återinförande av enprocentregeln. Det är en regel som aldrig har kommit att fungera. Den beslutades 1939, samma år som det andra världskriget bröt ut, men kom aldrig i tillämpning.

I likhet med herr Adolfsson måste jag ifrågasätta, om det kan vara lämpligt att ha en fastlást regel enligt vilken en procent av byggnadskostnaderna för statens alla byggnader skall anslås till inköp av konst. Det skulle innebära att man exempelvis för Musköanläggningen skulle få ett betydande anslag för konst. Man måste väl ändå ta hänsyn till vilken karaktär vederbörande anläggning har innan man anslår pengar till konstnärlig utsmyckning.

Under punkt 5 har den högsta uppräkningen skett, med inte mindre än 590 000 kronor. Man kan naturligtvis såsom herr Adolfsson vara missnöjd med utformningen, men det har ju på alla dessa punkter under de senaste åren skett en successiv uppskrivning, så att beloppen numera är ganska betydande. Därför ber jag nu, herr talman, att i första hand få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 1.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Först ett par ord till herr Adolfsson! Han säger beträffande

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

reservation A att han inte delar reservationernas mening, eftersom den innebär att man skall ta från den ene och ge till den andre. Det är i så fall inte reservation A som herr Adolfsson syftar på, eftersom vi där tydligt och klart föreslår en ökning av anslaget för att kunna utvidga antalet stipendier och på så sätt ge möjlighet åt fler unga konstnärer att komma i åtnjutande av ett stipendium.

Både herr Adolfsson och herr Söderberg har anfört, att man inte får låsa fast sig vid någon procentregel. Jag delar den uppfattningen. Den skall vara, som jag uttryckte det i mitt första anförande, en riktlinje eller ett rättesnöre — jag använde de två orden. Jag är helt medveten om att ett lokstall inte kan få samma konstnärliga utsmyckning som en skola. Jag trodde det stod klart för kammarens alla ledamöter att en procent gällde en samlad målsättning.

När herr Söderberg kom in på frågan om inköp av konst till statliga byggnader sade han att det står till förfogande ungefär 5,6 miljoner, eftersom man får ta i bruk en reservation på drygt 2 miljoner kronor. Det talas också i utskottets skrivning om dessa 2 miljoner. Jag är förvånad över att herr Söderberg tar in dem i debatten här. Av dessa pengar — det gäller noga räknat 2,1 miljoner — gäller 1,6 miljon kronor redan kontrakterade konstverk. Vidare har man inbjudit konstnärer att skapa konstverk för 355 000 kronor, och 300 000 kronor är utlovade till universiteten i Stockholm och Umeå. Dessa medel är inte disponibla, herr Söderberg.

Herr SÖDERBERG (s):

Konstnärerna skall skapa konstverk för dessa pengar under kommande budgetår, herr Eriksson. Alltså finns det möjlighet för konstnärerna att få arbetsuppgifter för ungefär 5 miljoner kronor.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Jag vill bara säga till herr Söderberg att det gäller pengar som riksdagen tidigare år har anslagit för inköp av konst. Vi kan inte räkna dem ytterligare en gång i årets anslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Eriksson, Karl-Erik, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Eriksson, Karl-Erik, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 31.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2

Anslag till konstnärbelöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konstnärbelöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft de under punkten 1 omnämnda motionerna I: 192 och II: 245, i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1967 års riksdag om sådan utformning av konstnärbelöningarna, att de i större utsträckning tillgodosåge behovet av ekonomiskt stöd till förtjänta konstnärer.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte till Konstnärbelöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 kronor;

2. att motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Harry Carlsson, Thorsten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1967 års riksdag om sådan utformning av konstnärbelöningarna, att de i större utsträckning tillgodosåge behovet av ekonomiskt stöd till förtjänta konstnärer.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 2 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 31.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till förvärv av konst för statens byggnader

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Anslag till förvärv av konst för statens byggnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 1 800 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått de under punkterna 1 och 2 omnämnda motionerna I: 192 och II: 245, i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte

dels besluta anslå ytterligare 0,5 miljoner kronor till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och således till Förvärv av konst för statens byggnader anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 2 300 000 kronor,

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka betydelsen av ett återinförande av procentregeln beträffande förvärv av konst för statens byggnader.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga,

a) till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1966/67 an-

visa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 1 800 000 kronor;

2. att motionerna I: 192 och II: 245, i vad de avsåge ett återinförande av procentregeln vid beviljande av anslag till förvärv av konst för statens byggnader, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Harry Carlsson, Thorsten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Nelander och Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga,

a) till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 2 300 000 kronor;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört beträffande ett återinförande av procentregeln vid beviljande av anslag till förvärv av konst för statens byggnader.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 5

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl.

för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 630 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade beträffande bibliotek ersättningen förordnat, att grundbeloppet, såvitt gällde ersättning för hemlån och referensexemplar av svenska originalverk, skulle höjas från nuvarande 5 respektive 20 öre till 6 respektive 24 öre samt, såvitt gällde ersättning för hemlån och referensexemplar av översatt litteratur, från 1 respektive 4 öre till 2 respektive 8 öre.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Adolfsson* (I: 133) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* (II: 181), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja bibliotek ersättningens grundbelopp från 5 öre till 8 öre för lån av rättsskyddat svenskt originalverk, från 20 till 32 öre för bruk av svenskt referensexemplar och från 4 till 16 öre för bruk av referensexemplar i översättning samt att motsvarande uppräknings skulle ske av ifrågavarande förslagsanslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 133 och II: 181, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 630 000 kronor.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 133 och II: 181.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder före-

Om inrättande av lånecentral för biblioteken i mellersta Sverige

komna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Om inrättande av lånecentral för biblioteken i mellersta Sverige

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 5 395 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson* och herr *Karl-Erik Eriksson* (I: 82) samt den andra inom andra kammaren av herr *Keijer m. fl.* (II: 121), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att från och med den 1 januari 1967 inrätta en lånecentral förlagd till Stockholms stadsbibliotek och i anledning därav uppräknat ifrågasvarande anslag med 40 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 82 och II: 121, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 5 395 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemstäl-

la, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 82 och II: 121, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 5 435 000 kronor.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! I sitt anslagsäskande för bidrag till folkbibliotek begär skolöverstyrelsen 40 000 kronor för inrättande av en lånecentral vid Stockholms stadsbibliotek fr. o. m. 1/1 1967. Enligt den plan för utbyggnad av lånecentralverksamheten, som redovisades i proposition 50 vid fjolårets riksdag, skall landet indelas i tre regioner. I varje region skulle förläggas en lånecentral, som skulle förmedla lån av sådan litteratur som länsbiblioteken inte kan ställa till förfogande.

I två av regionerna är redan lånecentraler inrättade, en i Umeå för Norrland och en i Malmö för södra Sverige. Nu fattas alltså lånecentralen i Stockholm för mellersta Sverige. Stadsfullmäktige i Stockholm har i oktober 1965 i princip godkänt att stadsbiblioteket skall fungera som lånecentral för mellersta Sverige. Man har alltså signalerat grönt, men förutsättningen är givetvis att statsbidrag beviljas.

Jag vill framhålla att det är den befolkningsmässigt största regionen som det nu gäller. Förutom Stockholms stad omfattar mellanregionen Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län. De inrättade centralerna fungerar alldeles utmärkt, och den stora lånefrekvensen visar att de har en uppgift att fylla.

Departementschefen har inte gått med på det begärda anslaget. I en flerpartimotion har dock skolöverstyrelsens äskande tagits upp, och reservationen innebär en ökning av det föreslagna anslaget till bidrag till folkbibliotek med 40 000. Detta skulle då göra det möjligt att inrätta en lånecentral även för mellersta Sverige.

Om inrättande av lånecentral för biblioteken i mellersta Sverige

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkt 62.

I detta anförande instämde herr *Olsson, Johan*, (cp).

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Herr Eriksson säger att det inte finns en lånecentral för mellersta Sverige. Statsutskottets majoritet delar inte herr Erikssons uppfattning på den punkten. Det är nämligen så att Kungl. biblioteket i Stockholm har till uppgift att vara lånecentral. Därför finns det inget skäl för att här skapa en särskild anordning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag måste säga att jag är förvånad över att herr Söderberg säger att Kungl. biblioteket skall fylla denna uppgift.

I de handlingar som lämnats till Stockholms stadsfullmäktige står det ordagrant så här: »För mellersta Sveriges del föreligger också en speciellt ogynnsam situation i och med att Kungl. biblioteket sett sig nödsakat att införa synnerligen restriktiva bestämmelser för utlåning av nationalexemplaret av svensk litteratur.»

Jag har kollat denna uppgift med Kungl. biblioteket och har fått den bekräftad. Det upplystes mig i går att man inte kan låna ut svensk kvalificerad litteratur utanför biblioteket. Man kan inte låna ut all litteratur som är tryckt i Sverige inklusive den på utländska språk, utländsk litteratur som rör svenska förhållanden, litteratur som är skriven av svenska författare och litteratur som är tryckt i utlandet på svenska. Denna sistnämnda litteratur kan man alltså inte heller låna ut. Det är inte något litet område det gäller. Jag kan peka på den inlandssvenska litteraturen som exempel.

Eftersom herr Söderberg bygger upp sitt ställningstagande endast på att

Kungl. biblioteket skulle kunna tjänstgöra som lånecentral, vill jag säga att jag hoppas att jag för herr Söderberg har klargjort att så inte är fallet, och då bör vi vara överens om att bevilja de 40 000 kronorna för att möjliggöra en lånecentral även i mellersta Sverige.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Det är andra gången på en kort stund som herr Eriksson sagt sig vara förvånad över vad jag har sagt. Vi får väl se under dagens lopp om hanen kommer att gala för tredje gången.

Men, herr Eriksson, Kungl. biblioteket skall fylla denna uppgift. Är det så att det inte har den möjligheten nu omedelbart, bör man se till att det får den möjligheten. Man skall inte lösa frågan på det sättet att man uppdrar åt Stockholms stadsbibliotek att fylla denna uppgift.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;
Nej — 40.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 63—67

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 68***Anslag till utbildning av ungdomsledare**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 40) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 70), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om högskolemässig ungdomsledarutbildning måtte bliva föremål för en ny, allsidig, förutsättningslös och snabb utredning,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 198) samt den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* och fru *Kristensson* (II: 243), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag skulle a) anhålla hos Kungl. Maj:t att statsbidrag icke måtte utgå

till utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer samt b) till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 345), i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle besluta, att anslaget till utbildning av ungdomsledare skulle upptagas med 3 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Elvy Olsson* och herr *Svanström* (I: 293) samt den andra inom andra kammaren av herr *Boo m. fl.* (II: 364), i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte till utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 489) samt den andra inom andra kammaren av herr *Lorentzon m. fl.* (II: 579), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå, att 50 000 kronor skulle ställas till Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskaps förfogande för stimulerande av ungdomsledarutbyte mellan Sverige å ena sidan samt Island och Färöarna å den andra.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 293 och II: 364, I: 269 och II: 345 samt I: 198 och II: 243, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor;

2. att motionerna I: 40 och II: 70 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionerna I: 489 och II: 579 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

a) av herrarna *Harry Carlsson, Thors-ten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriks-son, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 293 och II: 364 samt I: 269 och II: 345 samt med avslag å motionerna I: 198 och II: 243, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 900 000 kronor;

b) av fröken *Andersson* samt herrarna *Åkerlund, Bohman* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 198 och II: 243 ävensom med avslag på motionerna I: 293 och II: 364 samt I: 269 och II: 345, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Utskottsmajoriteten föreslår på denna punkt, som gäller anslag till utbildning av ungdomsledare, ett oförändrat anslag på 2 500 000 kronor. Centerns och folkpartiets representanter har lämnat en reservation, i vilken äskas 400 000 kronor ytterligare, vilket gör ett sammanlagt belopp av 2 900 000 kronor.

Såsom skäl för majoritetens ståndpunkt att här föreslå oförändrat belopp anföres att dessa frågor är föremål för översyn av 1962 års ungdomsutredning. Skolöverstyrelsen, som ju väl känner

Anslag till utbildning av ungdomsledare till dessa frågor och som är verkställande myndighet, har haft kontakt med den åberopade ungdomsutredningen och har därefter funnit anledning att föreslå ett belopp som med 1 000 000 kronor överstiger vad utskottsmajoriteten har föreslagit. Inte mindre än 54 organisationer har till skolöverstyrelsen anmält ett behov av ungdomsledarutbildningsbidrag uppgående till sammanlagt 9 737 000 kronor.

Det är kanske ganska onödigt att här ytterligare understryka den betydelse ungdomsorganisationernas arbete har för samhället och dess utveckling. Jämsides med hem och skola torde ungdomsorganisationerna vara en förutsättning för att samhällets insatser på detta område skall ge avsett resultat. I en synnerligen hastig utveckling med alla de många problem som vi möter på samhällets olika områden kan en satsning på ungdomsorganisationerna vara en förebyggande åtgärd som kommer att löna sig. Ungdomsledarna intar en nyckelposition när det gäller ungdomsarbetet, och därför vill jag här yrka bifall till den reservation som är betecknad med a vid punkten 68.

Herr **NYMAN** (fp):

Herr talman! Jag vill i stort understryka vad herr Johan Olsson har sagt och yrkar bifall till samma reservation. Jag skulle dock vilja säga ett par ord om ledarutbildningen inom ungdomsverksamheten.

Det är ju allmänt bekant att bristen på ungdomsledare fortfarande är mycket stor och att de flesta ungdomsorganisationer lider av detta. Ledarbristen är därför den väsentligaste orsaken, som jag ser det, till att många ungdomsorganisationer inte kan arbeta så effektivt, d. v. s. kan nå så många ungdomar, som man skulle önska, när vi vet vad det betyder för ungdomarna att under några år få tillhöra t. ex. en ideell organisation.

Samhället bidraget nu till denna ung-

Anslag till utbildning av ungdomsledare
domsverksamhet med mycket stora belopp, till fritidsverksamhet med över 10 miljoner kronor och till central verksamhet med över 4 miljoner kronor. Jag anser att det är fråga om ett slags marginalbelopp, detta att ge ytterligare medel för utbildning av ungdomsledare i denna verksamhet. Jag finner det synnerligen befogat av den anledningen att riksdagen går med på en uppräkningsmedel för utbildning av ungdomsledare och ber med detta att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! I motionerna I: 198 och II: 243 yrkas att statsbidrag inte skall utgå till utbildning av ungdomsledare inom de politiska organisationerna. Reservationen i denna del bygger på dessa motioner.

Nu skall jag inte ta upp en vidare debatt om denna principfråga. Den diskuterades ju relativt nyligen mycket ingående i samband med frågan om parti-stödet. Av principiella skäl motsätter sig reservanterna att stöd utgår till politiska organisationer. Vi anser att demokratiska partiers fria ställning inte är förenlig med statsbidrag. Enligt vår mening skall politiska organisationer vara oberoende av staten, och fri åsiktsbildning skall kunna ske där.

Om motivet till dessa bidrag är att underlätta bedrivandet av ideellt arbete bland ungdomen, så är bidragen inte berättigade i fråga om dessa organisationer. Det är nämligen omöjligt att skilja på ideell och politisk verksamhet.

Med detta anförande, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation b.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Vi behöver knappast ha någon diskussion om betydelsen av ungdomsorganisationernas arbete. På den punkten är vi väl alla överens. När Kungl. Maj:t har tillsatt en speciell ut-

redning, 1962 års ungdomsutredning, för att göra en översyn av gällande bestämmelser, så är anledningen till det att också Kungl. Maj:t har den bestämda uppfattningen att det finns skäl att göra förbättringar på det här området. Utskottet har den uppfattningen att man bör avvakta denna utredning, som beräknas avge sitt slutbetänkande i år, innan man går vidare.

Fröken Andersson talade om att det är oförenligt med de demokratiska partiernas ställning att ta emot statsbidrag, därför att det kan hämma den fria åsiktsbildningen. Såvitt jag vet, fröken Andersson, kvitterar högern ut sitt partistöd liksom alla andra organisationer, och jag hoppas att fröken Andersson inte därmed känner sig ha blivit hindrad i sin fria åsiktsbildning. Det vore väl ändå orimligt om vi inte skulle kunna medverka till att ungdomarna i våra politiska organisationer också skall få bästa möjliga utbildning för att en gång överta det arbete som vi i dag håller på med i riksdagen, fullmäktigeförsamlingar och kommunala institutioner landet runt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag instämmer helt i att denna ungdom bör få den bästa tänkbara utbildning för sitt framtida värv — men därav följer ju icke att det skall vara statsbidrag till detta.

Jag betonade vår principiella inställning. Vad kan vi mera göra än att starkt bekämpa anslagen till de politiska organisationerna? När sedan riksdagen fattat sitt beslut har vi böjt oss — i detta fall som i så många andra.

Nu gäller det inte årets budget utan kommande års, och om herr Söderberg hjälper till genom att rösta på reservationen slipper ju dessa organisationer utkvittera det stöd som det är fråga om.

Jag kan inte se att herr Söderbergs argumentation håller. Menar han att vi

skulle ha låtit bli att kvittera ut stödet så att det skulle bli mer över till de andra partierna, eller hur skulle vi ha förfarit?

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Ja, om det innebär att fröken Andersson inte kan ha de åsikter som hon anser att hon skall ha tycker jag absolut att hon skall avböja att kvittera ut detta partistöd. Men det verkar inte som det skulle vara någon tyngre börda att ta emot stödet.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Med anledning av herr Söderbergs inlägg vill jag bara påpeka att ett oförändrat anslag i realiteten innebär en minskning på grund av de kostnadsökningar vi har.

Att återropa utredningen förefaller vara ohållbart. Vi väntar givetvis på bra förslag från den, men det hindrar ju inte alls att vi i någon mån följer med kostnadsutvecklingen. Vi har ändå önskemål anmälda som är fyra gånger så stora som det belopp Kungl. Maj:t här föreslår.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag vill ingalunda bestrida statsmakternas positiva vilja till stöd åt ungdomsorganisationerna, även om jag kanske tycker det går långsamt och att fortfarande mycket finns att göra på detta område.

Vi har emellertid motionerat i en annan fråga som gäller den högskolemässiga ledarutbildningen. Vi pekar i vår motion på att allt fler människor återfinns i befattningar som heltidsanställda ungdomsledare. Den fortgående utvecklingen kommer i framtiden att ställa ännu större krav på den fritidspedagogiska verksamheten, och behovet av utbildad personal kommer att öka. För närvarande saknas högskolemässig ungdomsledarutbildning i vårt land. Ytterst få ungdomsledare har någon form av

Anslag till utbildning av ungdomsledare ungdomsledarutbildning på högskolenivå — i de fall sådan förekommer gäller det i huvudsak utexaminerade från socialhögskolorna. Egentlig ungdomsledarutbildning förekommer nu endast vid vissa folkhögskolor, vid Stockholms stads ungdomsledarinstitut och i form av utbildning till fritidspedagoger. Dessa initiativ är mycket betydelsefulla, och jag hälsar dem med tillfredsställelse. Ändock kvarstår behovet av högskolemässig ungdomsledarutbildning, och en sådan bör enligt vår mening kunna knytas till lärarhögskola eller socialhögskola.

Frågan om den högskolemässiga ungdomsledarutbildningen och ungdomsledarutbildningen över huvud taget har tidigare varit föremål för utredning. Den högre formen av utbildning har dock på intet sätt avancerat. Enligt vår mening bör det finnas tre led i ungdomsledarutbildningen. För det första bör utbildningen täcka behovet av ledarkrafter i den egna föreningen; dessa ungdomsledare är verksamma på fritid. För det andra bör vi få en utbildning av heltidsanställda instruktörer, ungdomsgårdsföreståndare och motsvarande. Den utbildning som här bör komma i fråga kan ske vid folkhögskolor på ungdomsledarlinjer i tredje årskursen, vid ungdomsledarinstitutet i Stockholm eller motsvarande. För det tredje behövs — och det är detta vi har motionerat om — utbildning av personal för ledande befattningar inom kommunala organisationer och riksorganisationer. Här föreligger enligt vår mening behov av en högskolemässig ledarutbildning.

Nu har utskottet i sitt utlåtande hänvisat till 1962 års ungdomsutredning. Jag är dock mycket tveksam om direktiven skall tolkas så att denna utredning kommer att behandla den högskolemässiga ledarutbildningen.

Jag skall citera ett litet stycke ur direktiven för utredningen, där det står följande: »Det har diskuterats om ledarutbildningen bör vara längre och

Anslag till utbildning av ungdomsledare

mera grundlig eller specialinriktad, frågor som utredningen bör ta upp liksom möjligheterna att utnyttja folkhögskolornas resurser för ledarutbildning. Det genom tidigare utredningar insamlade materialet till belysning av kostnaderna för ungdomsledarutbildningen bör kompletteras genom ytterligare undersökningar.» Jag tycker inte att här gjorts ett klart uttalande om att också frågan om högskolemässig ungdomsledarutbildning skall utredas.

Jag vill därför yrka bifall till våra motioner I: 40 och II: 70 i detta avseende.

Vi har även motionerat i en annan fråga som måhända inte kan tyckas vara så betydelsefull men som för de aktiva ungdomsorganisationerna och ungdomsledarna ändå betyder en del i det nordiska samarbetet. Det gäller vår motion som handlar om statsbidrag för ungdomsledarutbyte med Island och Färöarna. De flesta ungdomsorganisationerna har ett mycket gott utbyte med sina nordiska grannländer. Tyvärr har inte minst på grund av de höga resekostnaderna Island och Färöarna i detta samarbete hamnat utanför den nordiska gemenskapen.

Vi har därför dristat oss till att föreslå att ett belopp av 50 000 kronor skall ställas till Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskaps förfogande för stimulerande av ungdomsledarutbyte mellan Sverige å ena sidan och Island samt Färöarna å den andra. Detta förslag har utskottet inte ens argumenterat emot utan bara yrkat avslag på motionerna.

Med vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 489 och II: 579.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Olsson, Johan*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av fröken *Andersson*, att kammararen skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av henne m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammararen ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Johan Olssons* yrkande.

Fröken *Andersson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 47 punkten 68 mom. 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av fröken *Andersson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 68 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 40.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes enligt de rörande mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 40 och II: 70; och förklarades den förra propositionen, som uppreades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen gjordes i enlighet med de avseende mom. 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 489 och II: 579; och förklarades den

förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 69

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

I förevarande punkt hade utskottet hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 286, av fru Olsson, Elvy, och herr Wikberg, samt II: 463, av herr Boo m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 10 440 000 kronor;

2. att motionerna I: 286 och II: 463 samt I: 39, av herr Werner, i vad de avsåge ändrade grunder för statsbidrag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionen I: 39, i vad den avsåge prövning av det ekonomiska redovisningssystemet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen I: 39 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att bidragsbestämmelserna för fritidsgruppsverksamheten måtte ändras så, att den lägre åldersgränsen sänktes till 7 år, samt att Kungl. Maj:t jämväl måtte pröva ändamålsenligheten av en ändring i nuvarande ekonomiska redovisningssystem.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag vill när det gäller det statliga stödet till ungdomsorganisationerna påminna om att det till mycket stor del utgår via fritidsgruppsbidragen. Vår motion i denna fråga gäller sänkning av åldersgränsen för erhållande av fritidsgruppsbidrag som nu är 12—25 år. Vi har velat ha en sänkning av åldern ned till sju år. Anledningen till detta är att man i en hel rad organisationer, framför allt barnorganisationerna, däribland Unga örnar, som

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Jag känner bäst till själv, scoutrörelsen och det frikyrkliga ungdomsarbetet, har en hel rad ungdomar under 12 år som inte blir delaktiga av fritidsgruppsbidraget enligt de nuvarande bestämmelserna.

Jag skall inte orda om behovet av ökade ekonomiska bidrag i och för sig, ty den frågan är under allsidig utredning inom 1962 års ungdomsutredning, men jag har velat påpeka detta med åldersgränsen, eftersom denna fråga är mycket väsentlig för de organisationer som jag här har räknat upp. Det är mycket angeläget att få ett snabbt beslut till stånd om sänkning av fritidsgruppsåldern till sju år, medan den nuvarande gränsen uppåt bibehålles.

I detta sammanhang har vi också fäst uppmärksamheten på den nuvarande granskningen av fritidsgruppernas utgifter. Alla som varit verksamma inom ungdomsarbete känner till att det statliga bidraget, även när det kompletteras med kommunala fritidsgruppsbidrag, inte är tillräckligt för att täcka fritidsgruppernas egentliga kostnader. Vi menar att det därför är en överloppsgärning att ha en stor redovisnings- och kontrollapparat som drar ytterligare kostnader. Redovisning och kontroll bör gälla verksamhetens omfattning och innehåll, och i de fåtaliga fall en fritidsgrupps direkta utgifter inte uppgår till vad som är möjligt att erhålla i statliga eller kommunala bidrag får man ändå räkna med föreningens eller institutionens utgifter i allmänhet som vid en noggrann uppdelning — på allmän ledarutbildning, administration, utåtriktad rekryteringsverksamhet etc. — de facto delvis kommer på fritidsgruppsverksamhetens konto. Vi har därför i vår motion föreslagit att denna dyra apparat skall tas bort.

Jag vill med detta korta anförande yrka bifall till motion I: 39.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det är ju ganska naturligt att frågan om att här väsentligt

sänka åldersgränsen är en sak som i första hand bör prövas av 1962 års utredning.

När det sedan gäller frågan om kontrollen och redovisningen kan jag inte dela herr Werners uppfattning. Det finns alldeles särskilda skäl att här ha en ordentlig kontroll. Vi har ett mycket bräckligt instrument att gå efter, nämligen medlemsantalet, som det naturligtvis är mycket svårt att över huvud taget tillfredsställande kontrollera.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talman, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande mom. 3.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 39, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 70***Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 4 266 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

fru *Segerstedt Wiberg* (I: 83) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping (II: 120), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bidrag skulle utgå även till Estniska kommitténs ungdomsverksamhet,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell m. fl.* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 366), i vilka motioner anhållits, att riksdagen vid behandling av ifrågavarande anslag måtte bevilja Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiiströrelsen ett bidrag med sammanlagt 45 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Schött* (I: 463) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Björkman* (II: 581), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att bidrag skulle utgå till Svenska blå stjärnans ungdomskår samt att ifrågavarande anslag skulle uppräknas i enlighet härmed,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Schött* och *Eskilsson* (I: 482) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås (II: 556), i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle besluta, att från ifrågavarande anslag skulle utgå bidrag för en särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör med tre fjärdedelar av lön jämte erforderliga rese- och traktamentskostnader, varvid Esternas representation i Sverige skulle utgöra huvudman,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 486) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Boo* och *Antonsson* (II: 558),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 488) och den

andra inom andra kammaren av herr *Björkman* (II: 555), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, 1. att statsbidrag ej skulle utgå till politiska organisationer, 2. att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 3 616 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att motionerna I: 463 och II: 581, i vad de avsåge statsbidrag till Svenska blå stjärnans ungdomskår, icke måtte av riksdagen bifallas;

2. att motionerna I: 393 och II: 366, i vad de avsåge statsbidrag till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiiströrelsen, icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att motionerna I: 83 och II: 120 icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att motionerna I: 482 och II: 556 icke måtte av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 488 och II: 555, i vad de avsåge statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer, icke måtte av riksdagen bifallas;

6. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 393 och II: 366, I: 463 och II: 581 samt I: 488 och II: 555, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 4 266 000 kronor;

7. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den i motionerna I: 486 och II: 558 väckta frågan måtte överlämnas till prövning av 1962 års ungdomsutredning.

Reservationer hade anförts

1) beträffande statsbidrag till Svenska blå stjärnans ungdomskår, Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiiströrelsen, av fröken *Andersson* samt herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Åkerlund*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Boh-*

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

man, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Björkman*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 och 2 hemställa,

1. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 463 och II: 581, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag skulle utgå till Svenska blå stjärnans ungdomskår;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 393 och II: 366, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag skulle utgå till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen;

2) beträffande statsbidrag till Estniska kommitténs ungdomsverksamhet och till särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör

a) av herrar *Harry Carlsson*, *Thorssten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort

dels under 3 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 83 och II: 120, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

dels ock under 4 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 482 och II: 556, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 482 och II: 556, besluta, att statsbidrag skulle utgå till en särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör;

3) beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer, av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 488 och II: 555 såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer;

4) beträffande medelsanvisningen

a) av herrar *Harry Carlsson*, *Thorssten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 1 — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava i denna reservation angiven lydelse samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 393 och II: 366 samt I: 463 och II: 581 ävensom med avslag å motionerna I: 488 och II: 555, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 4 356 000 kronor;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationerna 1, 2 b och 3 — ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 393 och II: 366, I: 463 och II: 581 samt I: 488 och II: 555, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 3 726 000 kronor.

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Punkten 70 gäller bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet enligt de av 1964 års riksdag beslutade grunderna.

Utvecklingen av ungdomsarbetet har medfört att ytterligare ett tiotal organisationer uppnått de stipulerade fordringarna för erhållande av centralt bidrag. För närvarande är det ett 40-tal organisationer som åtnjuter statligt bidrag. Skolöverstyrelsen har föreslagit anslag till dessa tio, medan departementschefen och utskottet stannat för att föreslå bidrag till sex av organisationerna i fråga. I motioner har framförts yrkanden om att ytterligare två, nämligen de samverkande ungdomsrörelserna Sveriges kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen, som räknas såsom en organisation, samt Svenska blå stjärnans ungdomskår skall erhålla centralt bidrag. Den uppfattningen delas av reservanterna under punkt 1.

Utskottsmajoriteten anser att dessa organisationer ytterligare bör så att säga stå på tillväxt, trots att de uppfyller fordringarna, även om föredraganden i ärendet anfört vissa i och för sig kloka synpunkter om att en viss återhållsamhet med nya bidrag bör iakttas tills man får se hur en ny organisation, som gör anspråk på bidrag från detta anslag, har stabiliserat sig. Samtidigt framhålles dock att det är angeläget att statsmakterna understödjer bl. a. utvecklingen av nya organisationsbildningar som ett resultat av strävandena att engagera nya ungdomsgrupper och tillgodose nya intressen. Reservanterna tycker att allt talar för att anslag nu bör utgå till dessa två nämnda organisationer. Det rör sig om en uppräkning med 90 000 kronor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen på denna punkt.

Det finns också en reservation nr 2 beträffande statsbidrag till Estniska kommitténs ungdomsverksamhet m. m. Det är enligt reservanternas mening be-

rättigat att även minoritetsgrupper i Sverige kommer i fråga för statsbidrag till ungdomsverksamhet, under förutsättning att de uppfyller de allmänna bidragsvillkoren. Det tycks emellertid finnas behov av att ytterligare tänka på frågan och låta organisationen prövas ännu en tid. Vi önskar dock med vår reservation att man skall ha organisationen i välvillig åtanke och snarast återkomma med ett förslag om ett centralt bidrag till Estniska kommitténs ungdomsverksamhet.

Jag vill, herr talman, yrka bifall också till reservation 2 a under denna punkt.

Häri instämde herr *Olsson, Johan*, (cp).

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Också här finns det en reservation i vilken det yrkas att bidrag inte skall utgå till politiska organisationer. Jag hänvisar till min föregående motivering och vidhåller den.

Det finns även en reservation som stöder sig på ett par motioner och till vilken jag sedermera kommer att yrka bifall. Den innebär att bidrag skall utgå för tillsättande av en estnisk ungdomsinstruktör.

Sedan 1954 utgår det bidrag till instruktörer för handledning av ungdom i sociala frågor och främjande av en kulturellt inriktad fritidsverksamhet. Efter krigets slut kom det mer än 20 000 estniska flyktingar hit till Sverige. Från estniskt håll har flera gånger önskemål uttalats om en avlönad instruktör. Det är av stor vikt, menar vi, att estnisk ungdom i Sverige får hjälp med anpassningen i det svenska samhället. Denne instruktör skulle medverka till att knyta kontakter med motsvarande svenska ungdomsorganisationer och deras verksamhet. Yrkandet går ut på att anslag skall ges till en särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör att täcka tre fjärdedelar av lönen plus rese- och traktamentskostnader.

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Enligt riksdagens beslut är villkor för bidrag att verksamhet bedrivs som foster till gott kamratskap och att antalet medlemmar mellan 12 och 25 år är minst 3 000. Föregående talare berörde den frågan liksom att skolöverstyrelsen har föreslagit att Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen samt Svenska blå stjärnans ungdomskår skall vara med bland dem som får bidrag.

De förstnämnda organisationerna — Sveriges kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen har över 3 000 medlemmar i 30 lokalavdelningar inom fem distriktssammanslutningar. Dessa organisationer har kontakt med ett stort antal ungdomar vid gymnasier, universitet och högskolor. De båda sektionerna — studentföreningen och gymnasiströrelsen — har ett mycket nära samarbete med varandra bl. a. med gemensamt kansli. De skolformer som det rör sig om undergår såsom alla vet en mycket snabb expansion. Föreningsarbetet får därför allt större betydelse i det avseende som det här är fråga om. Det är således av allt större vikt att verksamheten får det stöd den i hög grad är förtjänt av och även beroende av. Jag vill understryka att rörelsen når vida utöver de egna leden på grund av det öppna ungdomsarbete som ligger till grund för insatserna.

Svenska blå stjärnan berördes av den föregående talare, så jag kan också beträffande den fatta mig rätt kort. Skolöverstyrelsen har föreslagit att också denna organisation skall bli statsbidragsberättigad, och det är mycket svårt att förstå varför den inte tagits upp i propositionen. Den har stadgat medlemsantal. I propositionen står det på sid. 145 att antalet bör stabiliseras på längre sikt. Ja, det beror på hur man definierar begreppet »på längre sikt». År 1963 hade Svenska blåa stjärnans ungdomsorganisation 3 206 medlemmar, år 1964 hade den 3 595 och 1965 över 3 500 — siffran är inte slut-

giltig, eftersom verksamhetsberättelsen inte var klar när jag fick dessa uppgifter.

Det är väl känt att denna organisation idkar en värdefull verksamhet bland ungdomen. Den har även praktisk verksamhet på sitt program och svarar bl. a. för utbildning inom husdjursjukvårdens gebit. Verksamhetsberättelsen ger en klar bild av den samhällsgagnande insats som utföres av denna organisation. Vi tycker därför att den är väl kvalificerad för det stöd som det här är fråga om.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 b och 3.

I detta anförande instämde herr Åkerlund (h).

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Som jag i ett tidigare anförande sade, finns det alla skäl att man närmare undersöker medlemsredovisningen när det gäller de organisationer det här är fråga om. Därmed vill jag ingalunda ha sagt att det just när det gäller de i den nu föredragna punkten aktuella organisationerna skulle vara någon felaktig redovisning, men jag tror att det över huvud taget finns all anledning se på detta problem i den utredning, som sysslar med dessa frågor.

Vad beträffar de organisationer, som nu har ställts utanför i bidragshänseende, har utskottet av olika skäl ansett att man bör se på litet längre sikt hur det kommer att bli med stabiliseringen av organisationerna innan de får bidrag. Man bör väl särskilt också ta sig en funderare på om det verkligen skall få vara så, att två organisationer, som nu inte uppfyller gällande krav i fråga om medlemsantal, genom att förklara sig vara samverkande skall kunna räknas såsom bidragsberättigade. Det är också en fråga, som det finns all anledning att närmare pröva innan bidrag ges.

Vad beträffar de estniska organisa-

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

tionerna har säkerligen kammaren uppmärksammat att det här finns två sådana, nämligen dels Estniska kommitténs ungdomsverksamhet och dels Esternas representation i Sverige. Det måste verkligen ifrågasättas, om det inte finns möjlighet till en sådan anordning att man i detta fall får till stånd enhetlighet, men det tycks ingalunda vara fallet. Det finns därför även på den punkten all anledning att närmare undersöka, vilken av dessa organisationer som verkligen kan anses vara representativ för esterna i vårt land.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om *mom. 1*, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt avsåge *mom. 1*.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 70 *mom. 1*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt avser *mom. 1*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr andre vice talmannen enligt de rörande *mom. 2* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt avsåge *mom. 2*; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 70 *mom. 2*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt avser mom. 2.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 57.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes i enlighet med de beträffande mom. 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 a betecknade reservationen, såvitt avsåge mom. 3; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande mom. 4, anförde nu herr andre vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Nyman*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 a betecknade reservationen, såvitt avsåge mom. 4; samt

3:o), av fröken *Andersson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av henne m. fl. vid punkten anförda, med 2 b betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse proposi-

tionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav herr andre vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr andre vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Nymans* yrkande.

Fröken *Andersson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 47 punkten 70 mom. 4 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 a betecknade reservationen, såvitt avser mom. 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av fröken *Andersson* m. fl. vid punkten avgivna, med 2 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 26.

Därjämte hade 72 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 70 mom. 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 a betecknade reservationen, såvitt avser mom. 4.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 46.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjordes i enlighet med de rörande *mom. 5* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets i *mom. 6* gjorda hemställan.

Punkterna 71—73

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 1 143 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson* och fru *Segerstedt Wiberg* (I: 115) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Rimmerfors* och *Anderson* i Sundsvall (II: 158), i vilka motioner hemställts, att riksdagen som stöd till De blindas förenings biblioteksverksamhet för budgetåret 1966/67 måtte anvisa ett med 87 000 kronor förhöjt belopp i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Lundström* (I: 134) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 183), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta vidga kretsen av handikappade med rätt till särskilt bidrag till korrespondensundervisning så, att även vissa andra handikappgrupper än döva finge rätt härtill, och i anledning därav för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 50 000 kronor förhöjt anslag av 1 193 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson m. fl.* (I: 300) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 587), i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle 1. anslå 150 000 kronor som tidskriftsstöd till handikapporganisationerna, att fördelas av skolöverstyrelsen efter ansökan från berörda organisationer, 2. anslå 700 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag för bidrag till kurser i handi-

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

kapporganisationernas regi, studieinstruktörer vid organisationerna, fritidsgrupper, utbildning av ungdomsledare, en central ungdomsverksamhet, försöksverksamhet m. m., att fördelas av skolöverstyrelsen i enlighet med styrelsens i anslagsäskandena föreslagna riktlinjer samt med ledning av vad som anförts i motionerna, 3. i anledning av yrkandena under punkterna 1 och 2 till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 850 000 kronor förhöjt anslag av 1 993 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell m. fl.* (I: 467) samt den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg* och herr *Fridolfsson* i Stockholm (II: 590),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser m. fl.* (I: 469) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 582), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 1 723 000 kronor enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg* (I: 484) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* (II: 595), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta om höjning av bidraget till De blindas förenings biblioteksverksamhet med 177 000 kronor i förhållande till innevarande budgetår samt under förevarande anslag för budgetåret 1966/67 anvisa ett belopp av 1 230 000 kronor.

Därjämte hade utskottet i förevarande sammanhang upptagit de i utskottets utlåtande nr 5, punkten 119, omnämnda motionerna I: 178, av herr *Schött m. fl.*, och II: 229, av herr *Rimmerfors m. fl.*, ävensom I: 434, av herr *Sörenson* och fru *Olsson, Elvy*, samt II: 523, av

herr *Rimmerfors m. fl.*, samtliga motioner såvitt avsågs en anslagsanvisning av 750 000 kronor till framställning av studielitteratur för blinda.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 300 och II: 587, I: 469 och II: 582, I: 484 och II: 595, I: 115 och II: 158, I: 134 och II: 183, I: 178 och II: 229 samt I: 434 och II: 523, sistnämnda sex motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 1 143 000 kronor;

2. att motionerna I: 467 och II: 590 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits, utom av andra, av herrar *Harry Carlsson, Thorsten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Nelander* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 300 och II: 587, I: 469 och II: 582, I: 484 och II: 595, I: 115 och II: 158, I: 134 och II: 183 ävensom med bifall till motionerna I: 178 och II: 229 samt I: 434 och II: 523, sistnämnda sex motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 2 910 000 kronor.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Vid behandlingen av ifrågavarande ärende, bidrag till de handikappades kulturella verksamhet, har förelegat flera välmotiverade motioner med förslag om ökade insatser från samhällets sida. Skolöverstyrelsen har också redovisat väl styrkta anslagsäs-

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

kanden om sammanlagt 7 376 000 kronor, men Kungl. Maj:t har inte ansett det möjligt att föreslå högre anslag än 1 143 000 kronor.

Skolöverstyrelsen liksom motionärerna har påtalat, att intresset från samhällets sida liksom i den offentliga debatten varit stort för att tillgodose de handikappades rätt till utbildning, arbete och social trygghet. När det gäller de kulturella insatserna för de handikappade måste man emellertid konstatera en stor eftersläpning. Samhällets åtgärder att öka de handikappades möjligheter till kulturkonsumtion har ej hållit jämna steg med samhällets kulturfrämjande åtgärder i övrigt. Dock föreligger för dessa grupper ett särskilt stort behov av stimulerande fritidsaktivitet. Det måste vara samhällets skyldighet att se till att här erbjuds tillgång till en utveckling mot en rikare och fullödigare miljö. Målsättningen bör vara, att de handikappade skall föras in i det normala kulturlivet. Det hinder som ett handikapp medför bör genom samhällets försorg så långt möjligt upphävas eller motverkas.

Reservationen av herr Harry Carlsson m. fl. föreslår en höjning av anslaget med 1,8 miljon kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. I jämförelse med de av skolöverstyrelsen redovisade stora behoven är alltså reservanternas förslag synnerligen måttfullt. Den föreslagna höjningen har bl. a. fördelats så, att 150 000 kronor föreslås utgå till de handikappades tidskrifter, anslaget till studieinstruktörer föreslås höjt med 30 000 kronor, till central ungdomsverksamhet bland de handikappades organisationer föreslås en höjning med 240 000 kronor, 50 000 kronor föreslås utgå till korrespondensstudier till andra handikappgrupper än döva, 750 000 kronor föreslås utgå till framställning av studielitteratur för blindas och slutligen föreslås 87 000 kronor utgå till De Blindas förenings biblioteksverksamhet.

Som motiv för den starka begränsning av anslaget som utskottsmajorite-

ten här föreslår, har anförts att särskilda sakkunniga tillkallats för en utredning av frågan om omvårdnaden av handikappade.

Det är tacknämligt att denna utredning har kommit till stånd, men jag vill liksom skolöverstyrelsen har gjort betona, att här finns omedelbara behov att tillgodose. Ett bättre tillgodoseende av de handikappades kulturbehov för dagen behöver inte på något sätt föregripa den utredning som pågår.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten 74 i utlåtandet avgivna reservationen.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Vi har inte så länge haft möjlighet i vårt samhälle att ägna en konstruktiv uppmärksamhet åt de handikappades problem. Det allmänna välstånd som nu håller på att växa fram i vårt land och den goda ekonomiska standard som vi kan glädja oss åt gör det nu möjligt att på ett helt annat sätt än tidigare angripa de handikappades svåra problem. Vi kan nu tänka fram ett samhälle, där de handikappade i möjligaste mån kan få känna sig som en fungerande del av helheten, inte som en grupp skadade människor, vilken blir föremål för välvilja och allmosor. Vårt samvete håller på att bli känsligt. De handikappade behöver hjälp — självfallet — men huvudmotivet är ett annat. Livet har farit ovarsamt fram med dem och det är deras enkla rätt att få känna att de utgör en självklar och integrerande del av samhället.

Självfallet är vägen ännu lång att gå, innan samhället verkligen har blivit handikappvänligt, men vi har börjat att så småningom gå denna väg. Det är dock angeläget att vandringen inte blir för långsam. De handikappade är människor med samma behov, samma livslust och samma känslor för mänsklig gemenskap som de friska människorna.

Handikappvården har givetvis myc-

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

ket stor bredd. I det ärende som vi här behandlar gäller frågan ett litet men mycket betydelsefullt segment av den totala handikappvården, nämligen de handikappades kulturella verksamhet. Denna verksamhet täcker ett stort fält och det är inte möjligt och inte heller önskvärt att detaljgranska alla hithörande frågor.

De förslag som här ligger på bordet är närmast att betrakta såsom ett paket. Gemensam för alla parter, därom är jag övertygad, — departementschefen, utskottsmajoriteten, reservanterna och jag tror alla politiska partier — är viljan att stärka möjligheterna för de handikappade till ett rikt och personlighetsutvecklande liv. Hur långt vi kan sträcka oss i nuvarande situation är en avvägningsfråga, och det är här som våra värderingar inte är ensartade. Skolöverstyrelsen redovisar ett anslagsbehov på inte mindre än 7,4 miljoner kronor. Detta är alltså faktiskt vad som behövs för att man i närvarande situation på ett rimligt sätt skall kunna möta de behov som föreligger — alltså 7,4 miljoner kronor. Departementschefen säger sig vara tvungen till en kraftig nedskärning av det äskandet. Han är beredd att anslå drygt 1,1 miljon kronor och utskottet följer departementschefen.

Herr Johan Olsson påpekade — även jag har behov att något diskutera den frågan — att det finns en handikapputredning. Särskilda sakkunniga är tillkallade att arbeta med frågan om omvårdnaden av de handikappade i alla olika dimensioner. Mot den bakgrunden är utskottet inte berett att tillstyrka den ytterligare medelsanvisning som äskas i skilda motioner i ärendet.

Alla vet vi att en utredning av detta format kommer att ta lång tid. Det går inte att på ett eller två år klara ut en så stor fråga. Medan utredningen arbetar kan vi inte vänta med angelägna initiativ. Hänvisningen till utredningen kan enligt min mening knappast vara ett godtagbart argument för en restriktiv

avvägningen av vad som nu bör göras.

Departementschefen har i årets förslag en uppräknig av det aktuella anslaget från föregående år med 460 000 kronor. Det kan väl sägas vara ett gott belopp, men reservanterna anser det vara alldeles för litet och helt otillräckligt och förordar därför en uppräknig med 2,2 miljoner. Det beloppet har helt andra dimensioner och möjliggör givetvis en helt annan insats till fromma för de handikappades kulturella verksamhet.

Det är naturligtvis inte fruktbart och kanske inte heller önskvärt att argumentera för reservanternas förslag i detalj, ty det är — som jag tidigare anfört — ett paket som vi behandlar. Kammarrens ledamöter — de som är närvarande åtminstone — bör emellertid ha klart för sig vilka särskilda områden som har behov av ett kraftigare stöd än vad statsutskottets utlåtande rekommenderar. Vi kommer tillbaka till dessa frågor, om våra förslag faller i dag.

Vad som betonas är tidskriftsstöd för handikappades organisationer, konsulentverksamhet och studieinstruktörer samt den ungdomsverksamhet som bedrivs av de skilda handikapporganisationerna. Den som har varit nära sådant arbete och har sett handikappade, t. ex. i ett scoutläger, tillsammans med friska scouter, eller på annat sätt varit nära samspelet mellan handikappade och friska, vet vilken enorm betydelse det har för både de handikappade och de friska att få uppleva ett väsentligt samhällsproblem tillsammans och hitta vägar att leva tillsammans på ett konstruktivt och mänskligt sätt. Det är självfallet, att stödet till handikapporganisationernas ungdomsarbete bör vara av största möjliga storleksordning. In i bilden kommer då korrespondensstudier också för andra än döva. I motioner i ärendet yrkas, att ramen för de handikappade, som skall vara berättigade till sådant stöd, vidgas.

Då saken gäller studielitteratur åt

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

blinda kommer vi in på en principfråga, som jag tycker det är riktigt att i detta sammanhang något belysa. Universitetskanslern har nämligen förordat att man skall lösa de blindas studieproblem med s. k. lektörer. Det innebär att man skall förvänta att friska studenter — givetvis mot ersättning — skall läsa för och hjälpa dem som inte har möjlighet att med sina ögons ljus tillgodogöra sig den stora litteratur som föreligger. I en av de här behandlade motionerna anmäles tveksamhet inför det sättet att lösa denna angelägna fråga. Om principen att frågan skall lösas råder inga delade meningar, utan spørgsmålet är hur detta bäst skall ske. Motionärerna framhåller att det borde vara en riktigare väg att följa den mera konservativa linjen med talboks- och blindskriftproduktion. Ett av huvudskälen för en lösning enligt reservanternas förslag är att den handikappade därigenom blir mindre beroende av den friske i sina studier, dels personligt tidsmässigt, dels också, vilket jag tror är mycket betydelsefullt, rent emotionellt. För den blinde möjlighet att själv tillgodogöra sig det lärostoff som han skall inhämta genom att göra det när det passar honom att komma i kontakt med materialet, så skapas hos honom, tror jag, en psykologisk grundval, som är mer aktiv och mera skapande än om någon annan skall komma till honom som lektör och hjälpa honom. Skolöverstyrelsen har anhallit om 750 000 kronor till talboks- och blindskriftproduktion. Mot bakgrunden av vad jag har anfört finner jag denna begäran vara rimlig, och jag tror att riksdagen gör väl om den beviljar det anslaget.

Vidare skulle jag vilja säga ett gynnsamt ord för de döva. Det finns en särskild motion om bidrag till hörselfrämjandet. Utskottet yrkar avslag, medan reservanterna yrkar bifall. Det gäller en höjning av Kungl. Maj:ts förslag med 110 000 kronor. Sammanlagt blir då anslaget 525 000 kronor.

Jag har ibland en känsla av att de

döva kommer något i bakgrunden när man diskuterar de handikappades problem. Neurologiska skador av skilda slag, blindhet och andra handikapp blir ofta mer emotionellt engagerande, i press och i personliga reaktioner. Det märks inte så mycket på en döv att han är handikappad. Men den som har kommit dövheten nära vet vilket utomordentligt besvärande handikapp detta är och vilka svåra psykiska effekter som ofta blir en följd av dövheten. Tag t. ex. den svårighet som finns på barnhem att ha döva barn tillsammans med andra handikappade barn. Det är inte alls ovanligt att aggressiviteten hos de döva barnen blir så stark, att den tar sig uttryck i deras sätt att umgås med de andra handikappade; man tvingas ofta att skilja på dessa kategorier, helt enkelt därför att dövheten skapar en sådan psykisk disposition, att det uppkommer svårigheter för dem som har att bära det slaget av handikapp i sitt umgänge med andra. Reservanternas hemställan om bifall till den ifrågavarande motionen synes mig verkligen vara angelägen.

Herr talman! Det är en betydande skillnad mellan utskottets förslag — som följer departementschefens hemställan om drygt 1,1 miljon kronor till de handikappades kulturella verksamhet — och reservanternas förslag om ett samlat belopp på ungefär 2,9 miljoner kronor. Men motionärer och reservanter har ansett denna högre medelsanvisning befogad också mot bakgrund av det ansträngda statsfinansiella läget, och jag delar den synen. När vi andra utan skrupler tar ut standardstegringen i vårt samhälle är det en enkel gård av rättvisa mot dem, som på skilda sätt måste leva ett hämmat liv, att något vidga ramen för deras personliga glädje och utveckling; kanske borde också i en dylik hållning finnas med tacksamheten över att vi sluppit undan vad dessa människor inte undgått. Att följa reservationen är inte att handla finansiellt oansvarigt — det är, tror jag,

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

att handla mänskligt riktigt. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten 74 i föreliggande utlåtande.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! När det gäller grundsynen på de handikappade och deras problem kan jag helt och hållet instämma i vad herr Sörenson nu har anfört. Han säger mycket klart ifrån att möjligheter bör skapas för de handikappade att vara en fungerande del av helheten, att det inte är fråga om någon speciell välvilja eller några allmosor. Jag vill som sagt i det sammanhanget helt och hållet ansluta mig till vad herr Sörenson yttrat.

Men när det sedan gäller de slutsatser han kom fram till är jag inte lika benägen att instämma med honom. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på en sak, som departementschefen anfört i propositionen och som jag tycker är mycket väsentlig. Statsrådet säger: »Jag finner det för egen del angeläget att betona att åtgärderna för de handikappade så långt som möjligt bör tillgodose den s. k. normaliseringsprincipen.»

För den som i likhet med mig under många år har deltagit i landstingets verksamhet när det gäller arbetsvården och därigenom kommit i mycket intim kontakt med handikappade människor framstår det som alldeles klart, att vad de handikappade önskar *icke* är någon särbehandling, utan möjligheter att på olika sätt deltaga i de friska människornas liv. Departementschefen anser, såvitt jag förstår, att detta är en väsentlig sak, och det finns väl därför all anledning att på den punkten hänvisa till handikapputredningen. Det är just genom åtgärder som denna utredning har att ta ställning till som de handikappade skall beredas möjligheter att på olika sätt delta i verksamhet av olika slag.

Statsutskottets majoritet har på denna grund inte funnit anledning att biträda förslaget om tillskapandet av någon speciell kulturverksamhet för de handikappade. Vi anser att de i stället bör ges möjligheter av olika slag att kunna delta i samma sysselsättningar som friska människor.

Herr Sörenson tog i detta sammanhang upp frågan om studieinstruktörer. Det skulle alltså här skapas en speciell studieverksamhet för de handikappade. Jag tror för min del inte, att detta är en riktig väg. Vi bör i stället ge de handikappade alla möjligheter som kan stå till buds för att de skall kunna delta i studieverksamhet för friska människor. Jag tycker att herr Sörenson gav ett mycket bra exempel när han talade om scouternas verksamhet. I den verksamheten har man i mycket hög grad inriktat sig på att ge handikappscouterna tillfälle att delta i de friska pojkarernas och flickornas verksamhet, alltså gett dem möjligheter att leva tillsammans.

När det gäller korrespondensstudier har utskottet klart och tydligt sagt ifrån att det redan med de bidrag som står till buds finns möjligheter att stödja också de handikappade.

Jag vill här också ta upp en speciell punkt, nämligen frågan om studielitteratur åt de blinda, en fråga som statsutskottets femte avdelning har ägnat en mycket stor uppmärksamhet.

Det har visat sig att det här rör sig om mellan 20 och 30 blinda studerande, fördelade på olika fakulteter. Av dem finns för närvarande fem på socialhögskolan. Med tanke på den skiftande litteratur, som behövs inom de olika ämnesgrupperna, och med hänsyn till den omfattande litteratur som erfordras har femte avdelningen blivit fullt på det klara med att det över huvud taget inte finns möjlighet att klara denna sak genom att anskaffa talböcker till de blinda. Vi förstår till fullo de blindas synpunkter i detta avseende — de känner sig komma i en viss beroen-

Ang. bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

deställning till de lektörer som skulle ställas till deras förfogande. Men med hänsyn till det omfattande studiematerial som det här gäller och som ofta behöver förnyas är det inte möjligt att lösa problemet på det sätt, som här har sagts.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag finner det vara mycket väsentligt — en sak som också herr Söderberg underströk — att vi i vårt svenska samhälle i grunden är överens om ett konstruktivt bidrag till de människor som skadats på ett eller annat sätt. Vi är överens om att försöka skapa ett samhälle, där dessa människor i möjligaste mån kan få del i helhetens liv.

Samtidigt som vi har denna grundsyn måste också vi förstå, att det aldrig är möjligt att odelat kunna lösa den frågan på ett sådant sätt att varje handikappad kan fungera helt och fullt i ett modernt samhälle. Somliga skador är av så djupgående art att det är nödvändigt med särskild omvårdnad, med särskilda anordningar. Det är ofta nödvändigt att på ett ungdomsläger, för att ta ett exempel, vidta stödåtgärder för att det skall vara möjligt för dessa svårt handikappade att vara tillsammans. Vi har ett ideal, men vi har en verklighet som vi inte utan vidare kan anpassa till det idealet.

Det blir nödvändigt att ägna särskild uppmärksamhet åt de handikappade också ur kulturell synpunkt, därför att det under överskådlig tid kommer att vara så, att dessa kommer att bilda en isolerad grupp i samhället. Vi strävar efter att ändra detta, men samhället ändras långsamt och det tar sin tid. Det är alltså inte en annan princip, som man inaugurerar, om man vill argumentera för att de handikappade får ett ökad kulturellt stöd. Man har kvar den grundprincip som herr Söderberg an-

tydde här — och den är alldeles riktig — men man ser att den verklighet i vilken vi befinner oss kräver en annan insats.

Sedan är det klart att det ligger något väsentligt i vad herr Söderberg anförde om de handikappades svårigheter när det gäller högre studier, framför allt akademiska studier. Tyvärr har det inte varit möjligt att i någon större utsträckning ge de handikappade tillgång till akademiska studier. Det kan vara tänkbart, att lektörer till slut blir det medel som man måste använda, men har vi väl ändå den tron, att vi på längre sikt skall kunna få resurser att bygga upp ett samhälle där handikappade människor kan bedriva universitets- och högskolestudier i mycket större utsträckning än nu. När det blir verklighet kommer också frågan om hur kunskapsstoffet skall inhämtas att vara aktuell.

Det var mot den bakgrunden jag anförde att det är riktigt att inaugurerar den princip jag här antydde. Men jag är medveten om problematiken i sammanhanget, inte minst vad herr Söderberg anförde om att studielitteraturen förändras snabbt i vårt samhälle. Jag har i alla fall velat anförda den grundsyn som jag och övriga motionärer har.

Jag ber att få vidhålla yrkandet om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmanen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de avseende mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen,

Om bidrag till Bernadotte-museets verksamhet

efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 74 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 38.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i mom. 2 gjorda hemställan.

Punkterna 75—79

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 80***Om bidrag till Bernadotte-museets verksamhet**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bi-

fall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 261, av herr Virgin och herr Pettersson, Harald, samt II: 330, av herr Hamrin i Jönköping m. fl., till Bidrag till svenska institut i utlandet m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 378 000 kronor.

I motionerna I: 261 och II: 330 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att ifrågavarande anslag eller annat lämpligt anslag skulle avvägas så, att ett bidrag av 10 000 kronor kunde utgå till Bernadotte-museets verksamhet.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om punkt 80. Där har utskottet behandlat ett motionspar som gäller ett litet bidrag på 10 000 kronor till Bernadotte-museet i Pau. 1963 års riksdag ställde 10 000 kronor till förfogande för museet. Beloppet utgick från anslaget för upplysningsverksamhet i utlandet. 1964 förelåg återigen en motion om anslag på samma belopp, och statsutskottet uttalade sig välvilligt om ändamålet men föreslog att upplysningsberedningen skulle närmare utreda ärendet. Utskottet uttalade vidare att det förutsatte att om prövningen utföll positiv, borde beloppet med hänsyn till dess ringa storlek kunna rymmas inom upplysningsanslaget.

Upplysningsberedningen har verkställt en sådan prövning och därvid uttalat att ett stöd borde lämnas men då lämpligen från ecklesiastikdepartementet på samma sätt som sker i fråga om andra kulturinstitutioner utomlands.

Det hör till saken att Bernadotte-museet inte bara är ett museum med samlingar som belyser Sveriges och dess kungahus' historia under den bernadotteska tiden utan också inrymmer utställningslokaler för allmän presentation av det moderna Sverige och dess produkter, främst i fråga om konstslöjd och konsthantverk.

Det är över huvud taget en värdefull

Om eds ersättande med försäkran på heder och samvete

svensk-fransk kulturinstitution, och det har ett årligt besökarantal på omkring 6 000 personer. Med tanke på den uppgift som Bernadotte-museet i Pau fyller för att sprida upplysning om svenska samhällsförhållanden och svensk kultur förefaller ett litet anslag vara väl motiverat. Utskottet har emellertid utan varje motivering avstyrkt motionsyrkandet härom.

Jag vill därför yrka bifall till motionerna I: 261 och II: 330.

I herr Virgins anförande instämde herr *Schött* (h) och herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 80, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 36.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 81

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående förfarandet vid nedsättning av stämpelskatt på inteckning i fast egendom.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Om eds ersättande med försäkran på heder och samvete

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om eds ersättande med försäkran på heder och samvete.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 562 i första kammaren av herr *Hjorth m. fl.* samt nr 695 i andra kammaren av fru *Thunvall m. fl.* I motionerna, vilka voro lika lydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana lagändringar, varigenom edgång ersattes med försäkran på heder och samvete.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 562 och II: 695, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva

Om eds ersättande med försäkran på heder och samvete

till känna vad utskottet i utlåtandet anför.

Enligt utskottets yttrande borde ändring ske beträffande villkoren för utbyte av ed. Stadgandet i 36 kap. 12 § rättegångsbalken torde enligt utskottet böra utformas så, att vittne, som på grund av sin övertygelse sade sig hysa betänklighet mot att avlägga vittnesed, skulle utan annan motivering få utbyta eden mot försäkran på heder och samvete.

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Det hade egentligen behövts en reservation till utskottets utlåtande för att motivera mitt inlägg i frågan. Jag delar nämligen inte helt utskottets uppfattning i fråga om skrivningen, men då utskottet i anledning av motionerna enhälligt hemställer om en skrivelse till Kungl. Maj:t ansåg jag en reservation ej vara på sin plats. En sådan kunde också ha stört enigheten i utskottet, den enighet beträffande vittnes rätt att utan särskild motivering få utbyta ed mot försäkran, som jag anser vara mest betydelsefull i denna fråga. Därför betraktar jag den kompromiss som utskottet enats om såsom synnerligen värdefull, även om den inte helt uppfyller motionärernas önskemål.

Däremot tycker jag att utskottet onödigt ängsligt undervärderar angelägenhetsgraden. Jag anser att Kungl. Maj:t vid första lämpliga tillfälle bör ta upp frågan och snarast bör försöka få bort dessa onödiga meningsutbyten mellan rätten och vittnen om vittnets inställning i religiösa frågor. Sådana diskussioner hör inte hemma i en rättsal. Hänsyn bör tas till olika personliga livs-åskådningar och uppfattningar.

Utskottet understryker också enligt min uppfattning alltför kraftigt edens betydelse. Jag har svårt att förstå att eden i någon högre grad än sanningsförsäkran skulle garantera en sanningsenlig utsaga. Det är lika straffbart att tala osanning i båda fallen.

Nej, den som är ute i avsikt att ljuga inför rätten gör det nog oavsett vilken bekräftelseform som används. Skulle den uppfattningen vara rådande, att ett vittnesmål under ed vore mer trovärdigt, är det ingenting som hindrar att ett vittne som önskar föra rätten bakom ljuset avlägger ed bara för att ge sken av större sanningsenlighet. För den som ärligt och uppriktigt avlägger sitt vittnesmål spelar det nog ingen roll om det sker under ed eller sanningsförsäkran. En försäkran på heder och samvete framstår nog för de flesta människor som någonting synnerligen allvarligt och högtidligt.

Motivet för att bibehålla eden med dess religiösa inslag är heller inte lika starkt som tidigare. Ofta förstår inte vittnet edstemat. Varken vid edens avläggande eller efteråt vet vittnet vilka makter han bragts att åkalla. Det kan väl också vara diskutabelt, om de människor för vilka Gud måste vara tämligen likgiltig, måste stödja sig just på Gud och hans heliga ord.

Det var dessa synpunkter som gjorde att vi motionärer försökte få fram en bekräftelseform som utan invändning skulle kunna accepteras av alla. Vi tyckte att just sanningsförsäkran kunde passa och inte borde vara stötande för någon.

Nu slår emellertid utskottet vakt om edens bevarande, och det är väl ingenting att göra åt det denna gång. Annars vore Föreningen Sveriges härads-hövdingars tanke om bibehållande av edsformuläret men med de religiösa inslagen utmönstrade måhända en utväg.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **ERNULF** (fp):

Herr talman! På grund av sjukdom hade jag inte tillfälle att deltaga i utskottsbehandlingen av detta ärende. Jag vill emellertid nu på en punkt anmäla

Ang. den internationella biståndsverksamheten

avvikande mening från utskottet i en detaljfråga.

Utskottet förordar att den som på grund av sin övertygelse hyser betänkligheter mot att avlägga vittnesed skall slippa att göra detta utan att rätten skall behöva pröva om hans betänkligheter är allvarligt menade. Det har jag ingenting emot. Men så tillägger utskottet att i samband med en sådan lagändring så skulle man kunna slopa möjligheten för ett vittne att med parternas medgivande utbyta vittnesed mot försäkran på heder och samvete. Jag kan inte förstå slutsatsen att det stadgandet skulle bli obehövligt. Enligt min erfarenhet i varje fall används inte så ofta stadgandet att parterna kan efterge eden i situationer där vittnet har några egentliga betänkligheter mot att avlägga ed, utan man utnyttjar denna möjlighet av andra orsaker. Det kan gälla t. ex. en teknisk expert som skall gå igenom vissa invecklade tekniska frågor. Det händer att han tycker att det är en aning löjväckande att han för att framlägga sin tekniska erfarenhet skall behöva avlägga ed. I sådana fall kan parterna efterge kravet på ed.

Om det nu finns ett behov av denna möjlighet så kan jag inte förstå att detta behov skulle bortfalla genom det ändringsförslag som utskottet förordar för den som hyser betänkligheter mot eden. Utskottet förordar alltså i ett avseende en begränsning av möjligheten att utbyta ed mot försäkran. Jag ifrågasätter om man verkligen inom utskottet har avsett att göra detta.

I varje fall är denna detaljfråga, herr talman, inte av den betydelse att jag anser mig behöva framställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om obligatoriskt stöldskydd på bilar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1); nr 36, i anledning av väckta motioner angående krigsförsäkringen för sjömän; och

nr 37, i anledning av väckt motion om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till internationell biståndsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Ang. den internationella biståndsverksamheten**

Till behandling hade utskottet förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 158) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 207), i vilka hemställts, a) att riksdagen måtte uttala sig för att målsättningen en procent av bruttonationalprodukten till internationell biståndsverksamhet borde uppnås allra senast vid slutet av 1960-talet, b) att riksdagen måtte höja de å riksstaten för budgetåret 1966/67 under

Ang. den internationella biståndsverksamheten

tredje och sjunde huvudtitlarna uppförda anslagen till internationell biståndsverksamhet med 50 miljoner kronor för vardera huvudtiteln samt att vederbörande utskott måtte fördela de nämnda beloppen på de särskilda anslagen under respektive huvudtitel på det sätt utskottet ansåge giva största möjliga effekt,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 258) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 328), i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att en allsidig utredning med representanter för stat, näringsliv och mission måtte tillsättas, vilken skyndsamt borde utarbeta riktlinjer för den fortsatta svenska biståndsverksamheten beträffande såväl insatsernas utformning som verksamhetens organisation i enlighet med de principer som angivits i motionerna,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Lundström* (I: 368) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 450), i vilka föreslagits bland annat, att riksdagen skulle begära att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag måtte utarbeta en plan för u-landshjälpens expansion upp till i första hand en ekonomisk omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten samt att därvid redogjordes för hur biståndet inom givna kostnader skulle kunna giva största möjliga utvecklings-effekt,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Rubin* väckt motion (II: 456), vari yrkats, att riksdagen skulle a) anvisa under anslaget för internationell biståndsverksamhet under tredje huvudtiteln, utöver föreslagna 164 871 000 kronor, ytterligare 100 miljoner kronor fördelade med 50 miljoner till bistånd genom internationella organ och 50 miljoner till bilateralt tekniskt bistånd, b) uttala sig för att 1962 års målsätt-

ning vad beträffade u-landshjälp — att en procent av nationalinkomsten skulle brukas till u-hjälp — borde förverkligas senast år 1970.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att motionerna I: 258 och II: 328 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 158 och II: 207 samt II: 456, nämnda motioner i vad de avsåge målsättningen för u-hjälpen, ävensom motionerna I: 368 och II: 450, i vad de avsåge en expansionsplan för u-hjälpen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Per Jacobsson*, *Virgin*, *Harry Carlsson*, *Dahlén*, *Thorsten Larsson*, *Åkerlund*, *Johan Olsson*, *Bohman*, *Ståhl*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Petersson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 258 och II: 328, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning med parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis för att undersöka vägarna för en ökad svensk biståndsinsats;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 368, II: 450, I: 158 och II: 207 samt II: 456, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag måtte utarbeta en plan för förverkligande av 1962 års riksdagsbeslut om biståndsverksamhetens målsättning;

b) av herrar *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Dahlén*, *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Ståhl*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson* och *Nelander*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen a — ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven

Ang. den internationella biståndsverksamheten

del hava den lydelse, reservationen visade;

c) av herrar *Virgin, Åkerlund, Bohman* och *Petersson*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen a — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits;

d) av herrar *Virgin, Åkerlund, Bohman* och *Petersson*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen c — ansett, att till utskottets hemställan bort fogas ett moment c) av följande lydelse:

»c) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åt förenämnda utredning jämväl uppdrages att med beaktande av vad som anförts i motionerna I: 258 och II: 328 utreda frågan om den svenska biståndsverksamhetens administration».

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att överläggningen vid förevarande punkt jämväl finge omfatta övriga punkter i detta utlåtande ävensom statsutskottets utlåtande nr 46; yrkanden skulle dock framställas först sedan respektive ärende föredragits.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Den av 1961 års riksdag uttalade målsättningen för utvecklingshjälpen, som enligt rekommendation av FN-organet skulle uppgå till en procent av nationalprodukten delas, som vi hoppas, av de flesta såväl i denna kammare som i medkammaren. Det som måhända skiljer i uppfattning mellan utskottsmajoriteten och reservanterna utgöres av takten för att vi så fort som möjligt skall nå målsättningen. Utskottsmajoriteten redovisar för sin del, kanske i viss mån för att freda sitt samvete, vissa personella svårigheter och även den fråga som har med ekonomiska resurser att göra.

Reservanterna vill få till stånd en utredning av vad som bör göras för att på bästa sätt och på kortaste tid nå

den målsättning som jag redan har framhållit att det råder enighet om. Vi tror att det är nödvändigt med en sådan utredning, dels därför att planeringen måste göras mer långsiktig än för närvarande, dels därför att vi skall i förhållande till våra resurser kunna ge den hjälp som är en absolut nödvändighet.

Det finns tyvärr under de gångna åren exempel på, låt oss inte kalla det för misslyckanden, men måhända en dålig planering och därav mindre lyckade investeringar. Vi har erfarenheter från det gamla NIB, som inte i alla avseenden kan betecknas som föredömliga. Med den omorganisation som ägt rum och resulterat i tillkomsten av SIDA får man hoppas att en mera målinriktad verksamhet kan komma till stånd. Det finns fortfarande ett administrativt krångel på grund av att verksamheten är fördelad på ett flertal departement. SIDA bör för sin del få andrum och finna en arbetsform så att det, som vi hoppas, skall lyckas i sin verksamhet.

Jag tror ändock att den av mittenpartierna begärda utredningen kommer att på ett positivt sätt medverka inte bara till en ökad hjälp över huvud taget till utvecklingsländerna, utan måhända även ge en större organisatorisk styrka åt SIDA.

Herr talman! Det måste vara naturligt att vid detta tillfälle uttala sin beundran för missionens arbete i utvecklingsländerna. Jag vill också uttala min glädje över att ansvariga eller ansvarigt statsråd för närvarande har en positiv inställning till det hjälparbete som utföres av de ideella organisationerna. Man får hoppas att det kommer att bli bestående. När man har haft förmånen att resa i några av u-länderna och där konfronteras med såväl enskilda som ideella organisationers hjältemodiga ofervilja, har man konnat konstatera att statens hjälpverksamhet har mycket att lära av den mångåriga verksamhet som dessa olika organisationer har bedrivit i dessa länder.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Av de föredragningar som förekommit i första avdelningen har framkommit, att med reserverade, ej förbrukade medel under rubriken Fältprojekt finns möjligheter att tillmötesgå här åberopade organisationer i deras begäran om ekonomisk hjälp. Detta hälsar jag med stor tillfredsställelse. De behöver pengarna och kan även använda dem på rätt sätt.

Under punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 45 behandlas bidrag till FN:s barnfond (UNICEF). Tyngdpunkten i UNICEF:s arbete utgörs av förebyggande mödra- och barnavård. Då barnantalet i de länder där UNICEF verkar ökar med 2,5 procent årligen och då organisationens sekretariat har uttryckt en önskan om att Sverige skulle lämna ett bidrag för familjeplanering i något sydamerikanskt land, måste det anses som synnerligen befogat med den anslagsuppräknings på 2,2 miljoner, som mittenpartierna föreslår i reservation 2.

För att öka intresset för u-hjälpen är det nödvändigt att man bedriver upplysningsverksamhet. Vi vet att enskilda ungdomsorganisationer har visat ett stort intresse. Inte minst av den anledningen är det nödvändigt att man inte kyler av det visade intresset, utan gör vad som göras kan för att få ett bredare underlag när det gäller kunskapen om förhållandena och om den hjälp som är behövlig i utvecklingsländerna. För att ytterligare bredda detta intresse har vi i motion begärt, att anslaget för den verksamheten uppräknas med 125 000 kronor. Detta sammanfaller med de förslag som SIDA framfört till Kungl. Maj:t.

All hjälp till utvecklingsländerna måste syfta till att respektive land så fort ske kan själv övertar detta utvecklingsarbete. Av den anledningen är det nödvändigt att industriländerna företags- och industrimässigt etablerar sig i utvecklingsländerna. Detta kan inte ske utan ett ekonomiskt risktagande. För att eliminera risktagandet är det nödvändigt med investeringsgarantier. Frågan har, som framgår av utskottsutlåtandet,

behandlats inom OECD, och förslag har överlämnats till världsbanken. Man kan med fog befara att det kommer att dröja lång tid innan frågan via OECD får sin slutliga lösning. Med tanke på den stora betydelse de privata investeringarna har i dessa länder, är det nödvändigt att ordna med investeringsgarantier. Många andra länder, som liksom vi är medvetna om det arbete OECD bedriver, har ändå själva, nationellt, ordnat detta garantiskydd. Vi har i motion föreslagit, att även Sverige skall ordna ett dylikt investeringsgarantiskydd.

Med tanke på att miljoner människor i dag lever vid svältgränsen samt det faktum att befolkningen i världen kommer att ha tredubblats år 2 000 är det nödvändigt att försöka skapa en livsmedelsfond av betydande storlek. Med detta vill jag inte på något sätt här föra in i debatten frågan om vår egen nationella jordbrukspolitik — det kommer förmodligen att bli tillfälle att diskutera den saken framdeles. Jag vill bara konstatera att människor svälter. Därför måste det vid sidan av en naturlig hjälp för att öka deras egen livsmedelsproduktion vara en humanitär och rättfärdig gärning att skapa en livsmedelsfond för att dessa människor inte skall behöva svälta mer än vad de redan nu gör.

I motionen och i reservationen har vi här velat påpeka möjligheterna av att inom FN vidtaga sådana åtgärder, att det skapas en livsmedelsfond på cirka en miljard kronor årligen. Vi har även förslagsvis fört fram den tanken, att man från svensk sida skulle ge ett årligt anslag av 100 miljoner kronor.

Utöver detta har vi föreslagit som en första eller omedelbar åtgärd att höja vårt lands bidrag till det internationella livsmedelsprogrammet. Vi föreslår en fördubbling av Kungl. Maj:ts 2 miljoner dollar. Det är nödvändigt inte minst mot bakgrund av den situation beträffande livsmedelsförsörjningen som jag här har försökt att teckna.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Herr talman! Jag vill sluta med att upprepa vad jag sade redan i ingressen till mitt anförande, nämligen att det i vårt land glädjande nog råder en ganska stor enighet i denna fråga. Låt oss bygga vidare på denna enighet till gagn för de människor det här gäller. Det som skiljer har vi här redovisat, och det är närmast att vi med tanke på behovet vill gå något fortare fram än regeringen.

Herr talman! I enlighet med givna order från talmansstolen kommer jag sedermera i behörig ordning att yrka bifall till förslagen under respektive punkter.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Den resa som statsutskottets första avdelning gjorde i höstas till några u-länder, där svensk statlig hjälpverksamhet utövas, gav åtminstone mig ett betydande utbyte och mycket att tänka på.

Den gav för det första en påminnelse, som jag tror är nyttig, om att vår u-hjälpsinsats verkligen inte är kvantitativt särskilt betydelsefull i jämförelse med andra hjälpländers, inte ens i de områden där vi starkt har koncentrerat vår verksamhet. Jag säger inte detta för att nedvärdera de svenska insatserna. Jag vill särskilt instämma i vad herr Sundin nyss sade om den imponerande bild vi fick av missionens verksamhet på alla de fält där man utövar sådan. Men även de statliga insatserna gav ett positivt intryck. Jag blev för min del övertygad om att åtminstone det flertal av våra projekt som vi studerade är så realistiskt upplagda och så väl administrerade som man rimligen kan begära. Det stod också fullt klart, tyckte jag, att insatserna gör stor nytta. Den uppfattningen hindrar dock inte att man ständigt gick och frågade sig, om de insatta resurserna ger största möjliga nytta på både kort och lång sikt. Något bestämt svar på den frågan var inte lätt att ge.

Det kanske starkaste intrycket som studieresan förmedlade och som står kvar, bestyrkt av annat material, är dock att den internationella biståndsverksamheten tyvärr inte ställer i utsikt några snabba framgångar. Trots den omfattning som den i alla fall har — jag tror att siffran för ekonomiskt bistånd i världen under det senaste året varit omkring 50 miljarder kronor — har man inte lyckats uppnå ens det som väl borde vara ett absolut minimum, nämligen att stoppa det fortsatta vidgandet av den redan förut väldiga klyftan mellan fattiga och rika länder. Man kan förstå att internationella experter använder så starka ord om situationen som kris. Det finns alltså sannoligen inga motiv för att slå sig till ro i belåtenhet med nu tillämpade metoder och betraktelsesätt.

Vad är det då som fattas? Är det pengar? Ja, det är det väl också. Men det är förvisso inte bara pengar. Jag tror inte ens att det i första hand är pengar, i varje fall inte pengar hur som helst. Det finns ingen anledning till eller ens ursäkt för att inom u-hjälpen ställa lägre krav än inom andra sektorer på en god planering av utgifterna eller att där kräva mindre säkerhet för en god effekt av tillskjutna medel.

De svenska resurserna för god planering och meningsfull penningförbrukning i u-hjälpsammanhang torde också för närvarande vara fullt utnyttjade.

Det finns dessutom en annan förutsättning för att kunna ge u-hjälp, som vi från högerhåll har pekat på tidigare men som har särskild aktualitet i vårt land i år, nämligen att den interna ekonomin och ekonomiska balansen måste möjliggöra utgifterna och den erforderliga valutautförseln. Regeringens ekonomiska politik hade vid årsskiftet resulterat i ett betydande underskott i betalningsbalansen, och några åtgärder som skulle kunna förväntas rätta till förhållandet har knappast vidtagits eller ställts i utsikt. Det går inte att trovärdigt göra gällande en uppriktig vil-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

ja till betydelsefull u-hjälp, om man inte är beredd till återhållsamhet i sin inhemska ekonomi. Den målsättning som har ställts upp för svensk biståndsverksamhet — en procent av bruttonationalprodukten per år — lär inte kunna nås utan en radikal förändring i regeringens ekonomiska politik, en förändring som för övrigt är önskvärd för att inte säga nödvändig även från andra synpunkter.

Nu tror jag för all del inte att man skall stirra alltför ivrigt på just en procent av bruttonationalprodukten. Det kan måhända vara ett mått på en skälig uppoffring, men det finns ingenting som antyder att allt skulle ha varit gott och väl, även om en sådan biståndsgivning generellt skulle ha varit antagen och genomförd redan i dag.

U-hjälpsproblemet är inte bara eller ens främst en fråga om rättvis fördelning av ett överflöd. Problemets kärna är en annan. Det gäller igångsättandet och stimulansen av en utvecklingsprocess som snarast kan bli självbärande och självförstärkande. U-hjälpens långsiktiga syftemål måste därför vara att göra sig själv överflödig. Industriländernas insatser kan inte i första hand värderas efter de ekonomiska bördor som länderna lägger på sig, utan det måste göras efter de resultat som åtgärderna avsätter, och det är verkligen inte samma sak.

Det är alltså väl så viktigt att ge u-hjälpen lämpliga former som att rikta intresset mot dess totala omfattning. Stora krav måste ställas på hjälpens förvaltning och administration. Att splittra upp handläggningen av skilda typer av biståndsverksamhet på det sätt som nu sker är klart olämpligt och leder med säkerhet till ett försämrat sammanlagt resultat.

Stora krav måste också ställas på hjälpens inriktning och utformning i vidaste bemärkelse. Det problemet måste ägnas ökad uppmärksamhet. Högerpartiet har därför föreslagit en utredning av hela komplexet, utförd av den bästa

sakkunskap som finns att få och bland annat hämtad från de grupper som har särskild kunnighet och erfarenhet i frågan — vetenskaplig expertis, företrädare för näringsliv och mission. Det är visserligen inte så länge sedan riktlinjerna för biståndsverksamheten fastställdes och det är ännu kortare tid sedan administrationen fick sin nuvarande form — det var, vill jag gärna erkänna, en stor förbättring. Utvecklingen går emellertid snabbt och erfarenheterna fördjupas undan för undan. Det är angeläget att de tillvaratas. Det har ju även redan gått att direkt observera nackdelarna med den bristande enhetligheten i administrationen liksom även de nuvarande hjälpformernas otillräcklighet.

Det är kanske, när allt kommer omkring, inte så egendomligt att biståndet, som det nu i allmänhet utövas, inte kan lösa problemen. De verkligt stora framstegen i all ekonomisk utveckling har hittills vunnits med hjälp av drivkrafterna i ett enskilt näringsliv med fri företagsamhet. Statliga insatser är nödvändiga på många grundläggande områden, men de är aldrig ensamt tillräckliga och staten har alltid visat sig vara dålig som ekonomisk företagsledare. Det finns intet som tyder på att det skulle gälla andra regler för u-ländernas utvecklingsprocess. Den statliga u-hjälpen är värdefull, men den bör främst vara ett medel för att underbygga effekten och öka omfattningen av insatser från näringslivet.

Det är därför väsentligt att man gör rent hus med det betraktelsesätt som man så ofta möter och som innebär, att verksamhet i u-länder egentligen bara får bedrivas så att den inte ger något utbyte — att det nästan skulle vara moraliskt förkastligt med vinster, även om de är skäliga och helt ömsesidiga. U-landsverksamhet skulle med andra ord fungera bättre ju större kostnader den drar. I verkligheten är det inte på det sättet. Jag tror tvärtom att det endast är åtgärder som på sikt ger ett godtag-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

bart utbyte åt båda parter som över huvud taget är möjliga att vidtaga i så stor utsträckning att de kan påverka utvecklingen så mycket som erfordras för att den skall vända i rätt riktning.

Mot denna bakgrund blir det väsentligt att underlätta och hjälpa fram näringslivets möjligheter och även intresse för alla former av engagemang inom u-länderna. Vi har för vår del sedan länge föreslagit och krävt åtgärder på skattelagstiftningens och handelspolitikens område för att stimulera till önskvärd verksamhet. Vi har även yrkat på investeringsgarantier för att minska förlustriskerna vid sådana politiska ingrepp som den enskilde företagaren inte rimligen kan förutse eller gardera sig mot. Vi vidhåller dessa krav.

På ett delvis annat plan ligger frågan om biståndets anknytning till egna leveranser eller andra prestationer. En sådan hopkoppling är från principiell synpunkt i regel klart olämplig, och vi bör i internationella sammanhang arbeta för största möjliga frihet från bindningar och för ömsesidiga överenskommelser mellan industriländerna härom. Nu är emellertid andra länders biståndsverksamhet faktiskt i hög grad, för att inte säga regelmässigt, bunden. Även om man inte gillar verkligheten, måste man ta den som den är. Vi vill därför att Sverige också skall använda metoden med koppling av bidragen till bestämda egna prestationer i den utsträckning som krävs för att neutralisera den konkurrensbegränsande effekt som andra länders bindningar ger och så att denna inte uteslutande drabbar oss utan att därmed ge någon fördel åt mottagarlandet.

Även om u-hjälpen skulle läggas upp aldrig så rationellt och storstilat världen över och även om den skulle få aldrig så god effekt, kommer det att dröja länge innan resultaten har blivit godtagbara. Världssolidariteten kommer under den framtid som kan överskådas att ställa stora krav på oss och på andra

nationer med möjlighet att lämna bistånd. Kraven kommer sannolikt att skärpas undan för undan — kanske så långt att de kommer att kännas med en betydande tyngd. För att vi då gemensamt skall kunna sluta upp kring vad som måste ses som vår skyldighet fordras informationer och upplysning, så utförlig och med sådan genomslagskraft att uppoffringarna accepteras i en övertygelse om att de måste göras. Upplysningsverksamheten om u-hjälpen och alla dess problem är av vital betydelse och vi vill för vår del inte godtaga den nedskärning som regeringen har gjort i SIDA:s äskanden härför.

Det finns ytterligare ett skäl att satsa på information, nämligen den direkta effektivitetsförbättring som en sådan kan leda till om den bedrivs riktigt. Om de skilda u-hjälpsprojekten med planer och kalkyler lättfattligt presenteras för den intresserade allmänheten och om informationer därefter fortlöpande lämnas beträffande uppnådda resultat och prestationer, så är det ganska säkert att en sådan kontinuerlig offentlig insyn inte bara skulle öka intresset för verksamheten utan också vara direkt gynnsam för projektens lyckosamma fortgång, eller om de misslyckas — för misslyckanden kommer alltid att inträffa — för en avveckling i tid med ett minimum av skada.

Herr talman! Jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan under alla punkter utom punkten 1 där jag kommer att yrka bifall till reservationerna a, c och d samt punkten 11, där jag kommer att yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I den debatt som ständigt pågår om vad man bör satsa på i den s. k. u-landshjälpen och hur mycket man bör fördela på olika stödåtgärder är det påtagligt hur vissa grupper — särskilt sådana som tillhör regeringspartiet här i Sverige — starkt skiljer

Ang. den internationella biståndsverksamheten

på värdet av vad staten genom sina egna organ direkt och indirekt gör och vad vårt land kan göra genom det enskilda näringslivet.

Förhållandet till u-länderna får ibland i svensk debatt — jag vill inte precis fästa detta till någon särskild grupp; det förekommer i flera — ett olyckligt inslag, då man talar om att svenska företag skulle bedriva »utsugning av u-länderna». Om olämpliga metoder förekommit i något fall är detta givetvis ytterst beklagligt men ändrar inte det faktum att svensk företagsamhet är till utomordentlig nytta för u-länderna. Det förefaller emellertid som om man på socialdemokratiskt håll har tagit ett visst intryck av denna osakliga propaganda, vilket i så fall skulle förklara den hållning till enskild hjälpverksamhet på industriområdet och vissa andra områden, som man givit uttryck åt t. ex. i de frågor som berördes av föregående talare när det gäller marginalriskerna för investeringar.

Läget i dag beträffande de svenska u-landsinsatserna är ju att vårt statliga bistånd till följd av den politik, som bedrivits här i landet, står och stampar på en omfattning av ett par tre promille av bruttonationalinkomsten; och detta till icke ringa del på grund av att man icke samverkar eller förstår att samverka med näringslivet. Politiken sådan den utformats av regeringen verkar att på det hållet ha kört fast. Med de metoder som nu tillämpas tror jag inte att vi tillräckligt snabbt kan öka de svenska insatserna för att lindra världsnöden och i förhållande till våra resurser hjälpa till att bygga upp en värld med större ekonomisk jämlikhet mellan länderna.

När man skall bedöma vilka stödformer vårt bistånd bör satsa på, måste det givetvis vara avgörande vilken utvecklingseffekt på u-landet som en viss insats från industrilandet kan ge, oavsett den form stödet har eller vem som är organisatör. Avvägningen måste sedan ske mot bakgrund av de resurser

som vårt land förfogar över i olika avseenden eller kan få i samband med andra länder och internationella organ.

I centerpartiets och folkpartiets gemensamma motioner har vi tagit upp frågan om snabbare ökning av biståndet i anslutning till en analys av skilda biståndsformer, som närmare presenteras i en bilaga till motionerna.

Det är inte så svårt att komma överens om att vi bör avhålla oss från biståndsformer som inte påtagligt gagnar u-länderna och alldeles särskilt om de inte heller gagnar oss; sådant försvarar ju också på sikt våra resurser att bistå. Vi bör däremot kunna ge bistånd även om det förorsakar en nettouppoffring från vår sida. Hit hör t. ex. tekniskt bistånd och familjeplanering. Låt mig i detta sammanhang säga att statsrådet Lindströms arbete för familjeplanering förtjänar lovord.

Nej, det besvärliga börjar, när man skall gå vidare bland biståndsformerna. Det förefaller som om man skulle anse att varje sak som inte enbart är till fördel för u-landet är en exploatering eller en utsugning. På sina håll går man emellertid också så långt att man hävdar att om biståndsformen gagnar båda parter, skulle det vara något slags exploatering. Det är tragiskt att denna syn har kommit in i de bästa kretsar, därför att den innebär att man omöjliggör den snabba ökning av vår biståndsverksamhet som annars kunde ske.

Det finns många uppgifter emellertid som svenska intressen aldrig påtar sig, därför att de svenska företagen och kreditgivarna har bedömt dem som riskfyllda ur politisk och kommersiell synpunkt. Instabila förhållanden i en del stater gör att investeringar där förs ut i marginalen. Rader av sådana projekt skulle otvivelaktigt ha kunnat genomföras och ha en stark utvecklingsstödjande effekt i förhållande till de resurser som netto skulle krävas av oss.

För alla som vill se detta problem utan skygglappar framstår det tydligt att u-landsbiståndet måste mer än hit

Ang. den internationella biståndsverksamheten

tills inriktas på utbyggnad av denna sektor, om man vill ha en snabb och effektiv ökning av våra samlade insatser. Det gäller ju bl. a. att få i gång industrialisering av dessa länder. Det är alltså här inte fråga om att särskilt gynna det svenska näringslivet, utan det är fråga om att få en större total biståndsinsats som ger maximal utvecklingsstödjande effekt. På lång sikt ger det också givarländerna i allmänhet och även Sverige en direkt fördel genom höjd ekonomisk standard i u-länderna.

Jag vill i detta sammanhang erinra om de affärsmässiga insatser som svenskt näringsliv redan nu gör i u-länderna. Under perioden 1962—1964 grundades 77 nya företag, och dessförinnan fanns det 177 svenska dotterföretag i u-länderna. Vid 1964 års slut fanns i dessa länder alltså 254 svenska företag — i dag är det säkert fler. Totalt investerades i u-länderna av svenska företag under år 1964 närmare 160 miljoner kronor. Det är klart att de totala insatserna från svenskt näringsliv var ännu större, i den mån man kan räkna dem i pengar. Det kunnande som skickliga svenska experter, tjänstemän och arbetare förde vidare är av enorm betydelse för u-länderna. Till det kommer också den yrkesutbildning som företagen gav till tusentals personer i u-länderna. I sådana fall där det är fråga om åtgärder som innebär ett risktagande, för vilket företagen inte kan ta ansvar inför sina ägare och anställda i Sverige, finns emellertid åtskilligt som staten kan och bör göra. Staten bör där ta marginalriskerna, som man inte kan begära att enskilda skall ta. Jag vill i det avseendet hänvisa till vad herr Sundin nyss har sagt och instämma i detta. Därtill vill jag bara foga att jag just fått ett meddelande som gav vid handen att man i Danmark nu är klar att skapa en statlig investeringsgaranti, medan man alltså i Sverige ännu inte sysslar med detta. Här vill man avvakta att denna fråga realiserar på bred internationell bas. Det är emellertid san-

nolikt, som herr Sundin sade, att det kan komma att dröja rätt länge, innan frågan får sin lösning den vägen.

I det stora antal reservationer som finns till de två utlåtanden det här är fråga om har oppositionen i ett fall i sin helhet krävt att regeringen redan till nästa års riksdag skall lägga fram en plan för hur vårt u-landsbistånd skall komma upp i en procent av bruttonationalprodukten. Mittenpartierna har tillagt att detta inte kommer att räcka i längden, varför regeringen till en senare riksdag bör framlägga förslag hur vi skall kunna än mer öka vårt bistånd. Vid den planläggningen bör man utnyttja de erfarenheter som finns inom svenskt näringsliv och som jag redan har omnämnt. De fonder av erfarenheter som finns inom svensk mission och andra frivilliga organisationer, bör givetvis också utnyttjas — jag vill i det avseendet helt instämma i det som herr Sundin anförde.

Socialdemokraterna har inte velat binda sig för en plan för hur vårt bistånd skall öka. Det kan väl ändå inte tolkas på annat sätt än att man inte vågar sätta svensk biståndsverksamhet så högt upp på skalan över nödvändiga reformer att man utsättes för en offentlig debatt om avvägningen i förhållande till andra intressen. Det är klart att en sådan debatt kan befaras, men vi som kräver denna plan är fullt medvetna om frågans betydelse.

Ett av de allra viktigaste spörsmål som berörs i den mängd av motioner och reservationer som här föreligger är det som gäller förslaget om en miljöfond för multilateral livsmedels-hjälp. Det är här inte bara fråga om att stilla den hunger som finns — den är ju betydande. Spörsmålet är att bygga ut den nuvarande fonden på ungefär 275 miljoner dollar i årligt tillskott till en fond med 1 miljard dollar i årstillskott, ett spörsmål som alltså går vida längre än ett successivt bidrag för att hålla den värsta svälten på avstånd. Genom sådana åtgärder som motionärerna

Ang. den internationella biståndsverksamheten

föreslår, vill man försöka bygga upp de oundgängliga förutsättningarna för egen kraft, egen vitalitet och egen framåtanda hos dem som nu inte bara på grund av livsmedelsbrist, utan också på grund av brister i näringens fysiologiska sammansättning inte har kraft och förmåga att själva tillvarata sitt eget lands utvecklingsmöjligheter.

Med all rätt säges det att u-lands-hjälpen måste syfta till att inom respektive u-land skapa ett eget näringsliv, ty det är ju först därigenom som en bestående materiell och kulturell utveckling kan nås. Inget land kommer någon vart genom att bara leva på allmosor. Resonemanget har ofta lett till uppfattningen att investeringar i fabriksanläggningar och utvinnandet av naturrikedomar, utvecklandet av jordbruk etc. skulle ha företräde när det gäller syftemål på sikt. Jag vill inte ingå i någon diskussion om vad som skall ha företrädesrätt eller inte, men jag vill ställa frågan: Hur skall människor utan de grundläggande kroppsliga och andliga förutsättningarna kunna få den kraft och uthållighet som otvivelaktigt fordras för framgång? Det är min övertygelse — och jag grundar den på personliga samtal med kännare på området och på skriftliga redogörelser — att den i vida kretsar hyllade uppfattningen att den färgade u-landsbefolkningen är dåliga eller i varje fall mindre effektiva arbetare bottnar i att dessa människor saknar tillräcklig och riktigt sammansatt föda.

Det finns en historia som nyligen gått genom pressen här i landet om erfarenheterna från byggandet av Pan American Highway genom Costa Rica. Arbetarna som livnärde sig på den vanliga kolhydratrika kosten i Costa Rica utförde ett ineffektivt arbete. Man ändrade då födans sammansättning, tillförde de arbetande rikligt med äggviteämnen och andra erforderliga livsmedels-ingredienser. Resultatet blev att arbets-effektiviteten steg flera gånger om, och vägen genom Costa Rica blev känd

under namnet »vägen som maten byggde».

Det finns gott om andra exempel i samma riktning, redovisade bl. a. av en indisk sociolog, Kusum Nair.

Är det inte rimligt, frågar jag, att man försöker att dra konsekvenserna av dessa erfarenheter, söker ta ett krafttag för att verkligen lägga grunden till något effektivt, nämligen att bygga upp de berörda människornas egen styrka och därmed skapa den förutsättning som är absolut nödvändig för ett u-lands framtida utveckling. För egen del svarar jag tveklöst ja.

Här är det alltså inte frågan om bara att lindra svälten som ju är enorm. Av f. n. 3 000 miljoner invånare i världen säges det att 1 000 miljoner svälter och att ytterligare 1 000 miljoner har otillfredsställande kost. Jag vill erinra om att vetenskapsmännen räknar med att med nuvarande folkökning i världen är folkmängden år 2 000 inte 3 000 miljoner som nu utan 6 000 miljoner. Detta innebär ju att hela problemet blir ännu större.

Liksom övriga motionärer för denna miljardfond är jag starkt medveten om att målet inte nås på en gång. Vad mera är, jag misstänker att de vetenskapsmän har rätt som hävdar att inte ens en miljard dollar om året är tillräckligt. Vi tror emellertid att det krävs en viss djärvhet redan i den etappvisa målsättningen och att någon driver på. Vi hoppas att Sverige därvid skall visa sin vilja till handling. Vi tror att det förslag som framlagts — att regeringen skall instruera sina representanter i berörda organ att med kraft ta upp problemen på alla håll och göra det samtidigt och därigenom skapa verklig uppmärksamhet kring frågan — kan leda till framgång, åtminstone på sikt. Vi är övertygade om att denna appell också kommer att finna gensvar.

I motionerna och i reservationerna erinras om tre stora frivilliga internationella organisationers förslag till ett utvidgat livsmedelsprogram, vilket

Ang. den internationella biståndsverksamheten

framfördes i FN den 4 november 1964. Av dessa tre internationaler hade Fria fackföreningsinternationalen Arne Geijer till ordförande, Internationella kooperativa alliansen har haft Mauritz Bonow till ordförande och den s. k. Gröna internationalen Paul Grabö som vice ordförande. Skrivelsen till FN från dessa tre internationaler ingavs i 300 miljoner individuella medlemmars namn. Så nog finns det förutsättningar för att gensvar skulle nås, och det inte bara i Sverige!

Det är också alldeles nödvändigt att intresse kan skapas på en bred front. Detta är ingen nationell fråga; det är en världsfråga. Men förrän någon sätter i gång en kraftfull aktion tror jag det kommer att gå oändligt långsamt. Och med det väldiga livsmedelsbehov som föreligger enbart för att hålla svälten på avstånd, är det en brådskande angelägenhet, inte minst mot bakgrunden av den utveckling i befolkningsfrågan som vi kan vänta. Jag tror att Sverige här har en stor uppgift att fylla. Jag hoppas att Sveriges riksdag inte skall visa den ifrån sig.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det utlåtande som vi nu behandlar, nr 45 från statsutskottet, innebär i allt väsentligt ett accepterande av de förslag som framlagts av Kungl. Maj:t och därmed också ett godkännande av de äskanden som har framförts av myndigheten SIDA.

Det har inom utskottet rätt ovanligt stor enighet denna gång vid biståndsfrågornas behandling. I de allra flesta punkterna har några meningsmotsättningar inte förekommit. Det innebär nu att den summa som ställs till förfogande för biståndsverksamhet ökar med ytterligare drygt 50 miljoner inom tredje huvudtitelns ram. Utskottet har gjort en liten sammanställning på sid. 3 i sitt utlåtande, där man kan se hur summan har ökat trappstegsvis år från år. Det är möjligt att takten är för långsam, men

den har säkert varit tillräcklig för att allvarligt fresta de resurser i fråga om organisation och personal som står till förfogande.

Inalles har för u-hjälpsverksamhet nästa budgetår upptagits 337 miljoner kronor. Det finns emellertid motionärer som yrkar på betydligt större insatser. Dels kommunisterna och dels representanten för medborgerlig samling har mera generöst yrkat att ytterligare 100 miljoner kronor skall anvisas för ändamålet, men ingen av motionärerna har talat om, på vilket område denna betydande summa skall läggas ner.

Jag kan liksom någon tidigare talare här vittna om att de intryck som vi fick av u-länderna när utskottet företog sin resa är ganska samstämmiga, men det är två intryck som blivit särskilt starkt fästade i mitt minne. Det första intrycket var att det finns utrymme att placera praktiskt taget hur mycket av svenska skattebetalares pengar som helst i dessa u-länder, om vi bara orkar — det finns ingen gräns för behoven däri. Det andra intrycket är att man har stora möjligheter att placera pengarna fel. Det är lätt att ösa ut pengar utan att uppnå avsedd effekt, om man inte ser till att ha en ordentlig organisation och personal som sköter verksamheten och om man inte ägnar projekten ordentliga förberedelser. Detta har stämt mig och många andra till försiktighet vid anvisandet av anslagen.

Utskottet har enhälligt avstyrkt de motioner som siktar till en betydande utvidgning av u-hjälpen under nästa budgetår. Det skall vara meningsfyllda företag man startar, och det skall vara sådana som verkligen ger effekt även på längre sikt.

Sedan vill jag, herr talman, ta tiden i anspråk bara några minuter för att beröra de fyra punkter i utskottets utlåtande nr 45 där meningsmotsättningar har uppstått. Två av de punkterna gäller anslagsfrågor, som redan har berörts av tidigare talare, och de två andra gäller organisationsfrågor.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Den ena anslagsfrågan avser, såsom redan har sagts, anslaget till internationella barnfonden UNICEF. Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning från 5,2 till 7,8 miljoner, d. v. s. med 50 procent. Denna relativt starka ökning beror i någon mån på att man räknar med att UNICEF bland sina arbetsuppgifter även skall ta upp projekt på familjeplaneringsområde. Utskottets majoritet anser att höjningen förslår även för den familjeplaneringsverksamhet som kan komma i fråga. Beslut om den har ännu inte fattats inom UNICEF men kan tänkas komma rätt snart.

Reservanterna vill här anslå ytterligare 2,2 miljoner, även detta med verksamheten på familjeplaneringsområdet som motivering. Det är antagligt att de pengarna knappast skulle bli använda under nästa budgetår, och utskottet har därför funnit att det inte finns anledning att bifalla motionen om ytterligare ökning av bidraget till fonden.

Den andra anslagsfråga varom oenighet uppstått gäller en futtig summa på 125 000 kronor i SIDA:s omkostnads-konto. Det har sagts att reservanterna avser att pengarna skall användas för publikationer, bl. a. för att sprida kännedom bland den svenska allmänheten om denna verksamhet. Det är naturligtvis ett gott syfte, men redan nu har genom SIDA:s försorg betydande och mångsidiga åtgärder vidtagits i precis samma syfte. Bl. a. har en serie avsedd för radio och TV iordningställts med vilken man torde komma att nå mycket längre än man kan nå med publikationer för 125 000 kronor, vilket ju inte kan vara så värst mycket. Utskottet menar att det syfte som motionärerna velat vinna redan har tillgodosetts med den av Kungl. Maj:t föreslagna utökningen av anslaget till omkostnader och avstyrker därför motionen. Reservanterna vill bifalla den.

Av de två punkter i utlåtandet som gäller organisationsfrågor har den första punkten flera motiveringar för samma slutkläm. Det gäller allra först hö-

gers krav på — som herr Virgin mycket utförligt berörde — att man skall igångsätta en ny utredning rörande verksamhetens inriktning och organisation. Den utredningen verkställdes för bara något år sedan. SIDA avlöste NIB så sent som den 1 juli förra året efter mycket omfattande och omdiskuterade utredningar. Det kan inte vara rimligt att man redan innan SIDA funnit sin form och hunnit bygga ut sin organisation ens på långa vägar såsom den skall vara, att redan då igångsätta en ny utredning om organisationen och verksamhetens inriktning. Utskottet har inte velat vara med om det utan avstyrker motionen. Nu gäller det, menar utskottet, att inte genom en ny utredning försvåra och försena uppbyggnaden av verksamheten, utan man bör i stället inrikta sig på att bygga vidare på den grund som redan har lagts och som har omfattats av större delen av riksdagen.

Den andra utredningen som begärs reservations- och motionsvis gäller en plan för expansionen av biståndsverksamheten. Utskottet har nog funderat på saken men konstaterat att en sådan plan måste vara mycket svår att åstadkomma. Den är lätt att åstadkomma om man tillgriper den enkla metod som ett par motionärer har föreslagit, nämligen att man bestämmer sig för en tidpunkt inom en nära framtid då målet, ett anslag motsvarande en procent av bruttonationalprodukten, skall vara uppnått. Det kan förefalla enkelt att till den tidpunkten trappstegsvis bygga ut verksamheten mot detta mål. Men så enkelt vill inte reservanterna gå till väga. De har varit överens med oss andra om att avvisa tanken på en sådan enkel anordning.

Vi menar inom utskottet att en plan för expansionen, även om den vore aldrig så väl genomtänkt, knappast skulle kunna hålla. Man skulle tvingas ta hänsyn till internationella konjunkturen, samhällsekonomiska problem och andra svårigheter och man skulle gå på gång tvingas avvika från planen. Därför

Ang. den internationella biståndsverksamheten

frågar vi oss: Vad skall en sådan plan egentligen tjäna till? Den är meningslös. Vi har för vår del ansett att man bör inrikta verksamheten på att så snabbt som möjligt med de resurser som kan ställas till förfogande nå det mål som de allra flesta av oss anser vara uppnåeligt inom en inte alltför avlägsen framtid, nämligen att Sverige satsar en procent av sin bruttonationalprodukt för biståndsverksamheten.

Slutligen, herr talman, några ord beträffande den sista reservationen, reservation nr 4, som gäller garantier för svenska företags investeringar i u-länder och där man begär förslag till nästa års riksdag om ett svenskt garanti-system för dessa investeringar. Riksdagen har tidigare vid flera tillfällen uttalat sitt positiva intresse för skapandet av ett sådant skydd, och det råder väl inga delade meningar om hur viktigt det vore att man kunde garantera investeringar av detta slag på ett lämpligt och riktigt sätt.

Men sedan riksdagen senast positivt uttalade sig i frågan har något hänt. OECD, som då var sysselsatt med utarbetandet av ett förslag till ett internationellt system för denna garanti, framlade ett sådant i juni 1965. Det ligger för närvarande hos Världsbanken som bearbetar frågan. Därifrån meddelas att en rapport med säkerhet kommer att lämnas redan under innevarande år. I år kommer också en rapport om de utredningar och undersökningar som företagits på nordisk basis i samma fråga.

När man alltså står så nära ett, som man hoppas, positivt resultat till ett internationellt system — det är vad Sveriges riksdag vid flera tillfällen i första hand har uttalat sig för — tycker man knappast det är rimligt att hos regeringen begära en utredning om att skapa ett svenskt system för denna garanti.

Till detta skall bara läggas att vid de handelsförhandlingar som förts med u-länder har vid ett flertal tillfällen denna garanti skapats. Den har inom be-

gränsade områden givits ett tillräckligt skydd.

Jag ber, herr talman, till sist bara att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 45 och återkommer senare med yrkanden om bifall till utskottets förslag på samtliga övriga punkter.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag skulle vilja något närmare kommentera ett par frågor som har berörts av de föregående talarerna. Jag gör som herr Sundin och börjar med u-hjälpens målsättning, som är den första och mest centrala frågan.

Både utskottsmajoritet och reservanter har erinrat om 1962 års riksdagsbeslut och de riktlinjer, som då fastlades. Dessa gällde både u-hjälpens inriktning och storleksordning. Ingen har gjort gällande, varken i utskottsutlåtandet eller i debattinläggen här, att inriktningen av u-hjälpens verksamhet hittills har varit felaktig, även om enskilda projekt inte har varit helt föredömliga — som herr Sundin så moderat uttryckte det i dag — eller att målet, en procent av nationalinkomsten till u-hjälp, är något som kan uppnås genom att på förhand fastläsa den årliga anslagsökningen.

I båda reservationerna, b och c, sägs sålunda: »Uppenbart är att biståndets omfattning årligen måste avvägas till det samhällsekonomiska läget, varvid även bytesbalansens utveckling måste tagas med i bedömningen.» Det är så måttfullt skrivet att det kunde ha varit formulerat i finansdepartementet.

Nu säger emellertid både herr Sundin och herr Lundström att det råder enighet om målsättningen för u-hjälpen, men att det råder en skillnad i uppfattning om taktens en skillnad mellan utskottet — och bakom utskottet alltså regeringen — och oppositionen. Herr Lundström ansåg till och med att man inte från regeringens sida »vågar» föra fram u-hjälpen i en sådan snabbare takt

Ang. den internationella biståndsverksamheten

att man utsätter sig för en offentlig debatt om den avvägning av de offentliga utgifter som då skulle krävas, medan oppositionen däremot inser frågans betydelse.

Oppositionen framför emellertid ingenting annat beträffande skillnaden i takten för u-hjälpens utveckling än överbud på ett par punkter och ett krav på utredning. Man vill att regeringen skall utarbeta en plan för hur vägen mot 1 %-målet skall tillryggaläggas. Jag tycker att detta är ganska motsägelsefullt. En något så när hållbar plan kan man ju bara uppgöra, om man beslutar sig för att prioritera u-hjälpen med undanskjutande av alla de osäkra faktorer som samhällsekonomien rymmer. Men det har inget parti här föreslagit, inte heller herr Lundströms parti.

För att nu regeringen i alla fall skall kunna göra en sådan här plan till nästa år för 1 %-målet förverkligande, vill reservanterna att man skall tillsätta en kommitté, som skall bestå av riksdagsmän, missionärer, näringslivsrepresentanter, vetenskapsmän — den bästa sakkunskap som står att få, sade herr Virgin nyss — för att hjälpa regeringen med planläggningen. Reservanterna anser att denna kommitté skall göra en analys av utvecklingseffekten hos de olika hjälpformer, som nu praktiseras, att den därmed skall kunna ena de skilljaktiga uppfattningar som påstås föreligga om olika hjälpformers förtjänster, och att den sedan skall kunna redovisa i så god tid en första uppfattning om u-hjälpens bedrivande, att regeringen skall kunna bygga på detta den beställda planen till nästa års riksdag.

Jag vill inte gärna vara ohövlig, så vänliga tonfall som oppositionen har anlagt här i dag, men jag kan omöjligt undertrycka omdömet att detta är ett verklighetsfrämmande förslag. Jag tänker inte särskilt på den knappt tillmätta tiden, ett halvår eller så, under vilken detta jättearbete skulle avklaras, utan jag tänker mera på den obekantskap med s. k. evaluering, som förslä-

get vittnar om. Evaluering eller eftervärdering av biståndsinsatser är något helt nytt, som sedan bara några år tillämpas i vissa avsnitt av FN:s hjälpverksamhet inom u-länderna. Man har i FN:s eget stora expertprogram, EPTA, i flera år fått skjuta på ett förslag om vetenskaplig evaluering för EPTA-projekt, därför att man inte kunnat fastställa ett mätsystem, lika tillämpligt på olika slags projekt och med möjlighet att fånga in i sina maskor det flyktiga framtida resultatet, detta som man benämner »utvecklingseffekt». Men här i Stockholm menar reservanterna att man skulle kunna sätta upp en kommitté, som på ett halvår skulle kunna analysera utvecklingseffekten av svenska u-hjälpsprojekt — av preventivmedel på Ceylon, fiskebåtar i Tunisien, insemination i Kenya o. s. v. — och föra in dem på en gemensam värdeskala och prioritera dem inbördes — en skala som skulle presenteras kanslihuset och remissbehandlas före jul! Det är orimligt helt enkelt.

I reservationerna återkommer också det gamla klagomålet över u-hjälpsadministrationens splittring. Visserligen medgav herr Virgin att det blivit en effektivisering av u-hjälpsarbetet i och med inrättandet av SIDA; men reservanterna talar i sin skrivna reservation om hur de kommersiella u-landsinsatserna handhas av handelsdepartementet, de finansiella av finansdepartementet och det tekniska biståndet av utrikesdepartementet och att denna bristande samordning måste förhindra och försena praktiska hjälpinsatser. Detta resonemang, herr talman, saknar underlag. Det finns inget västerländskt land som inte har ett särskilt handelsdepartement vilket handlägger även handeln med u-länderna — dessa utgör ju två tredjedelar av jordens handelspotential. Det finns inte heller något land, där inte finansdepartementet har ett stort inflytande på u-hjälpsärendena och deras finansiering. Sanningen är, att den svenska u-hjälpsadministratio-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

nen är ovanligt rationellt uppbyggd och att till och med det gamla förkättrade NIB var rationellare uppbyggt med sina departementala kontakter än t. ex. u-hjälpsadministrationen i Västtyskland och Frankrike är än i dag. Här säger herr Sundin, att det »måste» ha förekommit förseningar och att det alltjämt finns administrativt krångel beroende på att ärenden är fördelade på flera departement, och herr Virgin talade om nackdelar av den nuvarande organisationen. Sedan ett år tillbaka har vi emellertid en särskild interdepartemental beredning som fungerar mycket bra, det tror jag att alla initierade kan omvittna, och jag skulle kunna utmana — om jag ville vara utmanande — vem som helst att stiga fram här i talarstolen och peka ut någon bestämd »praktisk arbetsinsats», för att citera reservationen, som skulle ha blivit försenad av bristande samordning mellan departement. Mig veterligt finns det inte någon sådan arbetsinsats.

Det råder inte någon meningsskiljaktighet mellan reservanternas och regeringen beträffande den centrala roll som livsmedelsförsörjningen spelar i de fattiga ländernas framtid. Det är klart att det växande befolkningstrycket gör det angeläget att på allt sätt söka höja livsmedelsproduktionen i dessa länder, och den internationella u-hjälpen och det svenska biståndet genom olika FN-organ och genom vårt eget SIDA har ägnat speciellt intresse åt tekniskt bistånd med jordbruk, med boskapsskötsel och fiske. Behovet av att intensifiera jordbruksproduktionen i u-länderna är vi alltså eniga om. Men reservanternas har lagt huvudvikten vid akuta och katastrofala hungersituationer och menar att Sverige härvidlag skall bidra med mera kontanter till internationella livsmedelsfonden men även med naturbidrag och säger därvid att »prisläge och leveransmöjligheter m. m. får avgöra varifrån inköpen skall göras».

Jag skall inte här polemisera mot förslaget att höja anslaget till interna-

tionella livsmedelsfonden med 10 miljoner kronor utöver regeringens förslag. Det är klart, att detta belopp inte är omotiverat i och för sig, eftersom hjälpbehoven är obegränsade. Man kunde lika gärna, såsom reservanternas också förordar, i princip tänka sig ett bidrag på 100 miljoner kronor till en miljardfond för internationell livsmedels hjälp. Men att regeringen i årets statsverksproposition har stannat vid ett årsanslag på cirka 10 miljoner kronor för livsmedelsfonden sammanhänger med den vanliga kvotmetod som alla länder tillämpar, metoden att man låter bidraget följa ungefär samma kvot som medlemsavgifterna till FN och sedan höjer dessa bidrag proportionellt allteftersom de internationella organen framflyttar positionerna för sin målsättning.

Dörren är ingalunda stängd för ökning, om dylika positioner framflyttas, och i årets statsverksproposition sägs med öppen blick för eventuella katastrofer, att ytterligare medelsanvisning kan aktualiseras för de två följande budgetåren när erfarenheterna av den nu utvidgade verksamheten föreligger.

Jag skall inte beträffande livsmedels hjälpen in natura ta upp en debatt i dag, eftersom herr Sundin faktiskt har avböjt denna debatt genom att säga att han inte ville ge sig in på någon »agrarnationell jordbrukspolitik» i detta sammanhang. Om jag inte blir provocerad av någon senare talare skall jag alltså inte göra detta.

Jag vill däremot säga några ord om investeringsgarantierna, som har upptagit ett stort utrymme i samtliga debattinlägg här. Det råder inte heller här någon meningsskiljaktighet mellan statsutskottet, reservanternas och regeringen om värdet av en garantiordning i ett läge, då de privata investeringarna i u-länderna kan komma att växa utan att stabiliteten i dessa länder växer jämsides. Av utskottets värderade vice ordförande har redan i debatten påpe-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

kats att vi har att vänta en rapport från Världsbanken redan i år med utkast till konvention angående ett multilateralt investeringsgarantisystem. Samtidigt har vi inom en nordisk utredningskommitté ett arbete på gång för att utreda en eventuell kombination av ett multilateralt system med de nationella system, som redan finns i Norden eller till äventyrs kan komma att inrättas. Herr Lundström har pekat på Danmark, som nyligen har fattat beslut om nationella investeringsgarantier. Även Norge har ju ett system, som har varit i kraft sedan år 1964. Några påfrestningar att tala om har det norska systemet ännu inte varit utsatt för, utan fram till januari i år har investeringsgarantier beviljats i Norge för sammanlagt bara 7,7 miljoner kronor. Jag tror att vad man här har påbörjat i våra grannländer ännu inte har givit sådana erfarenheter att vi inte skulle kunna lugna oss detta år ut och se vad som kommer att erbjudas i rapporten från Världsbanken, innan vi tar ställning till vilka åtgärder på detta område som kan vara mest lämpade för svenska förhållanden.

Ja, herr talman, det är mycket mer som skulle kunna kommenteras. Jag skall dock undvika detta med tanke på den tid som så snabbt förrinner, och jag avslutar därför detta inlägg.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet fru Lindström sade inledningsvis att ingen har gjort gällande att u-hjälpens inriktning har varit felaktig. Jo, vi gjorde nog ändå gällande från vårt håll att inriktningen måste vara felaktig, när de resultat som eftersträvas inte kunnat uppnås och nog inte kan uppnås med använda metoder. Vi gjorde det utan att kritisera några pågående projekt, också detta med avsikt. Jag sade nyss att resultaten av verksamheten måste vara tillfredsställande för att man skall kunna vara nöjd med inriktningen. Vi har därför krävt en utredning, inte för att hjälpa

regeringen i planläggningen utan i stället för att försöka finna former för u-hjälpens som kan väntas ge större effekt. Jag pekade på att man därvid borde kunna ta näringslivets resurser i anspråk i större utsträckning än vad som nu är fallet. Jag tror att det då skulle vara möjligt att få u-hjälpsinsatser vidtagna till relativt måttliga kostnader för samhället.

Statsrådet fru Lindström var också inne på vårt utredningskrav rörande u-hjälpens administration. Detta diskuterades förra året, och vi har inte ändrat åsikt sedan dess. Vi anser fortfarande att det är felaktigt att biståndsverksamheten är uppsplittrad så som nu är fallet. Vi anser att biståndsmyndigheten och dess styrelse skulle ha till uppgift att på samma sätt som sker på alla andra områden i samhällslivet avväga och utvärdera de olika insatserna i relation till varandra och att under sitt ansvar avge ett samlat förslag. Varför t. ex. finansdepartementet skall in i bilden på ett tidigare stadium här än inom andra områden av förvaltningen är inte förklarat och kanske inte heller så lätt att förklara. Kungl. Maj:t skulle först därefter på vanligt sätt göra sitt ställningstagande och med redovisande av myndighetens önskemål förelägga det för riksdagen. Det är i korthet vad vi menar med en koncentration av biståndsadministrationen.

Vad beträffar investeringsgarantierna vet vi mycket väl att OECD har lämnat ett förslag till Världsbanken, vars rapport nu avvaktas. Såvitt jag känner till är dock alla överens om att denna rapport icke kommer att inom överskådlig tid kunna väntas leda till något resultat. Det skulle vara intressant att här få klarlagt, om statsrådet fru Lindström verkligen kan ha en annan mening på den punkten. Vidare säger statsrådet fru Lindström att det gäller att samordna de nordiska garantierna med ett eventuellt multilateralt system. Det finns alltså danska och norska garantisystem som skulle samordnas. Vore det inte

Ang. den internationella biståndsverksamheten

skäl att också ha ett svenskt system att samordna?

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! I den allmänna tillfredsställelsen över att det råder s. k. borgfred inte bara i denna kammare utan även i medkammaren skulle det väl vara inoportunt av mig att inte ansluta mig till de synpunkter som herr Virgin har framfört. Frågor rörande stödet till u-länderna ligger ju på ett sådant plan att vi med fog borde kunna spela samlingsregering vid behandlingen av dem. Emellertid har jag i viss mån anledning att opponera mig något mot herr Virgins syn på saken.

Jag delar herr Virgins åsikt att projektens egen utvecklingskraft bör vara helt avgörande och att vi måste satsa på att u-länderna så småningom på egen hand skall komma dit vi vill att de skall nå. Jag vill bara göra en liten randanmärkning till detta: När vi reste i vissa av dessa länder kunde man inte komma ifrån att människorna där lever på vad vi i vårt land kallar stenåldern. Människorna kunde varken läsa eller skriva, och det måste framstå som något absolut elementärt att man ger en hel del hjälp, innan länderna kan utvecklas enligt de intentioner som herr Virgin redogjort för.

Till herr Gillström vill jag bara upp-
repa vad jag sade tidigare beträffande barnfonden, dels om behovet av en förebyggande mödra- och barnavård, dels om att Sverige blivit anmodat att hjälpa till med familjeplaneringen i något land. Jag anser det vara riktigt att i det här skedet även anvisa de 125 000 kronor som begärts för upplysningsverksamhet. Vi tror att ett sådant förfarande är riktigt, och denna tro baseras på vad föredraganden från SIDA meddelade när dessa frågor behandlades inom avdelningen nämligen att den nuvarande ramen icke ger möjligheter till sådan upplysningsverksamhet som

vi ändock tror vara så oändligt nödvändig.

Det bästa spar man ju till sist, och i det här sammanhanget är det statsrådets anförande, som jag inte har mycket att invända emot. Man kan förmoda att någon av oss gjorde sig skyldig till härklyveri, när vi försökte dra upp en skiljelinje mellan åsikterna om vad som över huvud taget har med målsättningen att göra. Det finns dock ett reellt underlag för motionen och reservationen, ty ingen av oss har väl glömt NIB, och jag skall i detta sammanhang inte upp-
repa det erkännande som jag för en stund sedan gav beträffande SIDA. Mot den bakgrunden tror vi från folkpartiet och centerpartiet det vara riktigt att man får en sådan utredning som vi har begärt. Skulle man anse — och då vänder jag mig till utskottsmajoriteten och även till statsrådet — att den knappa tid som här stod till förfogande i sammanhang med motionens förslag i viss mån omöjliggjorde ett förslag i dess helhet under den tid vi har förutsatt, så vill jag säga att om den goda viljan funnits hos utskottsmajoriteten hade det väl varit en lätt match att acceptera tanken på en parlamentarisk utredning med experter och ett delbetänkande. Utrikesutskottet skulle kunna fortsätta under behövlig tid och därigenom få ett välbetänt utredningsmaterial.

Sedan håller jag alltjämt fast vid att det principiellt inte finns någon som helst anledning att i detta sammanhang över huvud taget dra in det svenska jordbrukets dilemma. Jag vill bara kort och gott säga att när vi vet att cirka 70 procent av världsbefolkningen lever utan möjlighet att äta sig riktigt mätt och att 50 procent av alla dessa människor lever vid svältgränsen, då tror jag att det i humanitetens och människokärlekens anda är riktigt och nödvändigt, herr talman, att man kanske även köper livsmedel från länder som inte kan producera dem lika billigt som eventuellt andra länder.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Representanterna för utskottet och regeringen har i sina anförenden egentligen inte rest några avgörande invändningar mot tanken att försöka verka på längre sikt för en sådan miljardfond för livsmedelshjälp, varom vi har motionerat från centerpartiet och folkpartiet. Jag vill emellertid understryka att jag har ansett frågan vara av vikt just nu, när Sverige för perioden 1966—1968 har blivit medlem av FN:s ekonomiska och sociala råd. Enligt uppgifter som kommit mig till handa — jag har inte haft tillfälle att se vad som står i stadgan — är rådets arbetsuppgifter i *nuvarande* situation bl. a. att samordna all den verksamhet som bedrivs av fackorganen, framför allt beträffande hjälpen till u-länderna såväl på det ekonomiska som på det sociala området och att utgöra ett högsta forum för debatt och allmän planering på något längre sikt. Häri ingår just den fråga som jag särskilt utförligt berörde i slutet av mitt anförande. I rådet finns de kontakter som kan behövas för att aktualisera frågan, söka skapa förståelse och intresse för den i olika länder och därigenom nå fram till ett resultat, som blir verklighet inte någon gång nästa sekel eller när det kanske är för sent, utan måhända under de närmaste åren.

Det är alldeles klart att man måste vara försiktig i bedömningen av vilka projekt man skall satsa på — jag tror att det var herr Gillström som underströk detta — och att förberedelserna måste vara noggranna. Ofta är man i u-länderna mycket intresserad av att få in utländska företag, ibland dock på områden som inte valts ut särskilt förnuftigt. Därför är det säkert ett riktigt påpekande herr Gillström har gjort. Detta är emellertid en sak — en annan är att man icke visar ett klart positivt intresse, när det gäller en verklig utvidgning av biståndet framåt i tiden.

Jag vill i detta sammanhang erinra

om att Tanzania och något annat land lade fram ett resolutionsförslag i Förenta Nationerna vid höstens FN-församling, vilket gick ut på att industriländerna skulle uppmanas att främja strömmen till u-länderna av enskilda investeringar, exempelvis i form av befrielse eller lättnader i beskattningen och genom investeringsgarantier. Det är precis de frågor som tas upp i den motion, som vi har åberopat på den punkten. Sverige vidhöll då sin från handelskonferensen negativa inställning och lade ned sin röst. Sverige blev på det sättet det enda land — tillsammans med de kommunistiska östländerna och några u-länder — som icke röstade för förslaget. Det måste jag säga är sensationellt. Kunde alla andra representerade länder biträda förslaget, borde även Sverige ha kunnat göra det. Det hade givit en helt annan bild av vår vilja än den som framgick av den nedlagda rösten.

Jag skulle i likhet med herr Sundin vilja rikta en fråga till statsrådet Lindström rörande den utredning som vi här har talat så mycket om. Därest nu tiden är för kort för att till nästa riksdag kunna göra de bedömningar som erfordras för en plan över hur vårt u-landsstöd skall kunna komma upp till en procent av bruttonationalprodukten, kan då statsrådet utlova en sådan plan om två år?

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Bara en replik på dessa repliker.

Herr Virgin började med att dementera mig — såsom jag uppfattat honom — då han sade att han visst ansåg att inriktningen av u-hjälpen hade varit felaktig, eftersom önskade resultat inte hade kunnat nås. Jag måste säga att om man inte är nöjd med resultaten behövs det därför inte vara fel på inriktningen. Om resultaten dröjer kan det t. ex. bero på att mottagarländerna haft vissa svårigheter att komma i gång

Ang. den internationella biståndsverksamheten

med den del av projekten som det ankommer på mottagarlandet att förverkliga.

Herr Virgin tog också upp frågan om näringslivets insatser, och han påpekade att näringslivet med måttliga kostnader kunde göra mycket för u-hjälpen. Jag håller med honom på den punkten. Jag anser att näringslivets insatser och statens insatser på intet sätt är några alternativ.

Jag beklagar att jag i mitt förra anförande, då jag hade mera tid till mitt förfogande, inte tog upp vad herr Lundström här bredde ut sig över, nämligen att det på socialdemokratiskt håll skulle råda den meningen att svenska företag bedrev »utsugning» i u-länderna, som han uttryckte sig. Jag är helt omedveten om att man på socialdemokratiskt håll har en sådan uppfattning. Herr Lundström försökte vidare illustrera en negativ hållning hos regeringspartiet genom dess hållning till frågan om investeringsgarantier och med en nedlagd röst vid världshandelskonferensen. Detta är ingalunda bevis nog. Vad den nedlagda rösten beträffar är den bara en pusselbit i hela det mönster, som handelskonferensen utgjorde, och det är en mycket ensidig bild som herr Lundström ger genom att bara referera detta. Kanske kan vi när vi fortsätter denna debatt på onsdag ta litet mer tid på oss och närmare reda upp denna sak.

Vad beträffar investeringsgarantierna vill jag än en gång framhålla att vi från regeringens sida ingalunda är mindre intresserade av ett system på detta område än oppositionen, men vi har tyckt att det vore värdefullt att invänta ett eventuellt multilateralt system med de företräden ett sådant system måste ha för små länder som de nordiska, därför att ju riskfördelningen med ett multilateralt system där många länder står bakom träffar en mindre yta än med de nationella garantisystemen.

Beträffande vad jag tror eller inte tror om möjligheten att få fram ett sådant multilateralt system snart har jag inte mycket att svara herr Virgin. Hans

tro och min tro är nog lika litet eller mycket underbyggda. Vi får emellertid se vad som kommer fram under återstoden av året. Måhända är jag lite mera optimistisk än han.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde onsdagen den 20 april.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 121, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1966/67 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen i anledning av väckta motioner om eds ersättning med försäkran på heder och samvete.

Anmäldes och bordlades allmänna beredningsutskottets memorial nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner.

Anmäldes och bordlades en av herr *Stefanson* under sammanträdet avlämnad, av honom och herr *Carlsson, Harry*, undertecknad motion, nr 719, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 79, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391) m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.44.

In fidem
K.-G. Lindelöw